

จิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา
มัคคุเทศก์อาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร

กนกพร คุณรัชตะไพโรจน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)

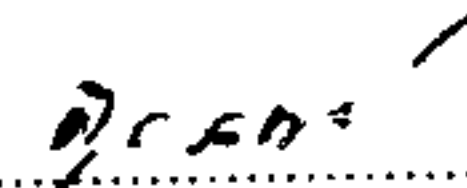
คณะพัฒนาสังคม

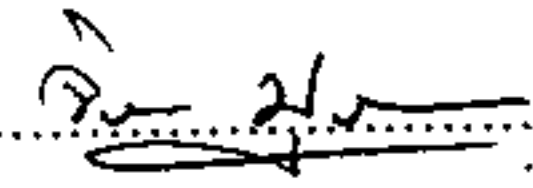
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

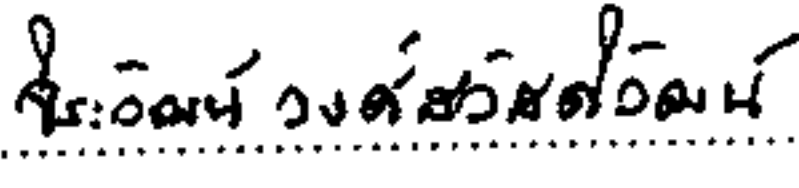
พ.ศ. 2546

จิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา
มัคคุเทศก์อาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร
กนกพร คุณรัชตะไพโรจน์
คณะพัฒนาสังคม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........ประธานกรรมการ
(ดร. สุรสิทธิ์ วชิรจักร)

อาจารย์..........กรรมการ
(จระพร บุรณสิน)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........กรรมการ
(ดร. จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์)

ศาสตราจารย์..........รองอธิการบดี รักษาการแทนคณบดี
(ดร. ชชาติชาย ณ เชียงใหม่)

วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2546

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	:	จิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา มัคคุเทศก์อาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร
ชื่อผู้เขียน	:	กนกพร คุณรัชตะไพโรจน์
ชื่อปริญญา	:	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)
ปีการศึกษา	:	2546

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ 3) เพื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย และมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย 4) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านผู้นำที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ 5) เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณทำการศึกษามัคคุเทศก์อาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 200 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ใช้สถิติ t - test, การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพทำการศึกษาผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จำนวน 6 คน ประมวลผลโดยการพรรณนาความและแปลความหมายจากข้อมูลเบื้องต้น ผลการศึกษา สรุปได้ดังนี้

มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 26 – 30 ปี มีสถานภาพโสด มีวุฒิการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 10001 – 15000 บาท เป็นมัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) มีระยะเวลาการทำงานอยู่ในช่วง 3 – 6 ปี ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปจากสถาบันอื่น ๆ เลย สื่อที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นประจำ คือ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์

ระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า มัคคุเทศก์ส่วนใหญ่มีจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวรายด้าน พบว่า มัคคุเทศก์มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับปานกลาง มีเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระดับสูง และการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระดับปานกลาง

ปัจจัยที่มีผลต่อจิตสำนึกต่อการนำเที่ยว พบว่า เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทของมัคคุเทศก์ ระยะเวลาการทำงาน การได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไป และความถี่ในการรับทราบข่าวสาร ไม่มีผลต่อจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์

การเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ พบว่า สถานภาพสมรส รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทของมัคคุเทศก์ การได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไป และความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร มีผลต่อจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวรายด้านของมัคคุเทศก์ 2 กลุ่มมีความแตกต่างกัน

ปัจจัยด้านผู้นำ พบว่า ผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวและสมาคมไทยท่องเที่ยวอนุรักษ์และผจญภัยเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการนำเที่ยวแก่มัคคุเทศก์

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1) ภาครัฐบาลควรเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง โดยเพิ่มการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากขึ้นในรูปแบบที่หลากหลายจากสื่อต่าง ๆ ที่รัฐมีอยู่ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่มัคคุเทศก์และประชาชนโดยทั่วไป

2) ภาคเอกชนหรือบริษัทนำเที่ยว ควรมีการสนับสนุนให้มัคคุเทศก์ที่สังกัดในบริษัทของตนได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้าใจในหน้าที่ และการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากขึ้น นอกจากนี้ควรประสานความร่วมมือกับภาครัฐในการที่จะร่วมประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นที่รู้จัก

3) สมาคมไทยท่องเที่ยวอนุรักษ์และผจญภัย ควรมีการจัดอบรมในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่มัคคุเทศก์ที่สนใจ และต้องการที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แม้ว่ามัคคุเทศก์เหล่านั้นจะได้เข้าเป็นสมาชิกของสมาคม ฯ ก็ตาม

ABSTRACT

Title of Research Paper : Tour Guides' Awareness of Ecotourism
Case study: Professional tour guides in Bangkok
Author : Kanokporn Khunratchataphairoj
Degree : Master of Arts (Social Development)
Year : 2003

The purposes of this study are to: 1) Study the level of tour guides' awareness of ecotourism 2) Study the factors affecting the level of tour guides' awareness of ecotourism 3) Compare the awareness of ecotourism of tour guides working for travel agencies that are members of the Thai Ecotourism & Adventure Travel Association (TEATA) with that of tour guides working for travel agencies which are not TEATA members 4) Identify major factors influencing the formation of tour guides' awareness of ecotourism 5) Set guidelines on how to raise tour guides' awareness of ecotourism

The researcher used both quantitative and qualitative approaches. The quantitative approach was used with 200 professional tour guides in the Bangkok Metropolitan area. The data derived from questionnaires were analyzed using T-Test as well as one-way and two-way analysis of variance. The qualitative approach was used in carrying out in-depth interviews of six executives of travel agencies dealing with inbound tourists. The meaning of basic data was translated. The results of the study can be summarized as follows:

Most of the tour guides were male, aged 26-30, and single. They had studied up to bachelor's degree level. Their monthly income ranged from 10,000-15,000 Thai baht. They were general tour guides (for foreigners). They had been working as tour guides for between 3 – 6 years. They had never attended any general tour guide training programs. Their usual source of information about ecotourism were television and newspapers.

The general level of tour guides' awareness of ecotourism was moderate. When their awareness is considered in relation to segmented tourism their favorable impression of ecotourism is high. The tour guides had moderate knowledge of how to operate ecotourism.

The results of this study indicate that the factors affecting tour guides' awareness of ecotourism are sex, age, marital status, education level, average monthly income, types of tour guides, length of time working as a tour guide, and general tour guide training programs. The amount and frequency of information relating to ecotourism had no effect on their awareness.

When comparing the level of awareness of tour guides working with travel agencies who are TEATA members and those working with agencies who are not TEATA members it was found that members in each group are affected differently by the following factors: marital status, average monthly income, types of tour guides, general tour-guide training programs, and amount and frequency of information.

In relation to leadership, it was found that executives of travel agencies and the Thai Ecotourism & Adventure Travel Association (TEATA) were the key factors in raising tour guides' awareness of ecotourism.

Following, are some suggestions based on the results of the study:

1. The government sector should vigorously participate in promoting ecotourism through various state-owned media in order to provide knowledge and correct understanding of ecotourism to tour guides and to the public.
2. The private sector or travel agencies should encourage their tour guides to improve their knowledge of ecotourism and provide more activities related to ecotourism for them. In addition, both private and government sectors should work together to promote ecotourism.
3. The Thai Ecotourism & Adventure Travel Association (TEATA) should provide training programs in ecotourism to interested tour guides even if those guides are not members of TEATA.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา มัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานครสำเร็จได้ เนื่องจากบุคคลหลายท่านได้กรุณาช่วยเหลือ ให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะ คำปรึกษาแนะนำ ความคิดเห็น และกำลังใจ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ จิระพร บุรณสิน ที่ได้ให้คำชี้แนะและตรวจสอบวิทยานิพนธ์ทุกขั้นตอน และขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรสิทธิ์ วชิรขจร ที่ได้แนะนำการศึกษาจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศให้สำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์

ขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านของคณะพัฒนาสังคม ที่ได้ถ่ายทอดและสร้างความรู้ให้แก่ผู้ศึกษา และขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ของคณะพัฒนาสังคม ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการประสานงาน การติดต่อเป็นอย่างดีด้วยอัธยาศัยไมตรีที่อบอุ่นเป็นกันเอง

ขอบคุณมัคคุเทศก์ทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวทุกท่าน ที่ได้สละเวลาในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้วิทยานิพนธ์ของผู้ศึกษาสำเร็จลุล่วง

ขอขอบคุณ คุณชมนาด ตันติเสรี คุณเกศสิรินทร์ แพทอง คุณสมบุรณ์ จิตชาญวิชัย ซึ่งเป็นเพื่อนนักเรียนร่วมรุ่นที่ได้ให้ความช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และให้กำลังใจตลอดช่วงระยะเวลาที่ได้ศึกษาอยู่ที่คณะพัฒนาสังคม และขอขอบคุณพี่และเพื่อนร่วมรุ่นที่เป็นกำลังใจตลอดการทำวิทยานิพนธ์

ท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และขอบคุณพี่และน้องที่ได้ช่วยส่งเสริมสนับสนุน กระตุ้นเตือน และเป็นกำลังใจตลอดมาให้ผู้เขียนจัดทำวิทยานิพนธ์

กนกพร คุณรัชตะไพโรจน์

ตุลาคม 2546

สารบัญ

	หน้า
<u>บทคัดย่อ</u>	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
<u>สารบัญ</u>	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญแผนภูมิ	(19)
<u>บทที่ 1</u> บทนำ	c1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย	4
1.3 ขอบเขตในการวิจัย	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
<u>บทที่ 2</u> แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	c2-1
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึก	6
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับมัลคฤเทศก์	15
<u>2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ</u>	c2-2 25
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้	39
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติ	45
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติ	48
<u>2.7 แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อม</u>	c2-3 50
2.8 แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์	51
2.9 เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	53
<u>บทที่ 3</u> กรอบแนวคิดและระเบียบวิธีการวิจัย	c3
3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา	71
3.2 นิยามปฏิบัติการ	73
3.3 สมมติฐานทางการวิจัย	75

3.4 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง		79
3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล		83
3.6 การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ		88
3.7 การประมวลผลข้อมูล		88
3.8 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล		89
<u>บทที่ 4</u> ผลการวิจัย	c4	
4.1 ปัจจัยส่วนบุคคล		90
4.2 ระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ		93
4.3 การทดสอบสมมติฐาน		95
4.4 ผลการศึกษาการสัมภาษณ์เจาะลึก		106
4.5 ข้อเสนอแนะ		114
<u>บทที่ 5</u> สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	c5	
5.1 สรุปผลการศึกษา		116
5.2 อภิปรายผลการศึกษา		124
5.3 ข้อเสนอแนะ		135
<u>บรรณานุกรม</u>	bi	138
ภาคผนวก		
<u>ภาคผนวก ก</u>	q	150
<u>ภาคผนวก ข</u>	ap-1	161
<u>ภาคผนวก ค</u>	ap-2	215
<u>ภาคผนวก ง</u>	ap-3	227
<u>ภาคผนวก จ</u>	ap-4	249
<u>ภาคผนวก ฉ</u>	ap-5	253
<u>ประวัติผู้เขียน</u>	v	255

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1	81
แสดงรายชื่อบริษัทนำเที่ยวก่อนการสุ่ม จำแนกตามการเป็นสมาชิก ของสมาคมของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย	
3.2	82
แสดงรายชื่อบริษัทนำเที่ยวหลังจากทำการสุ่มเลือกมา 10 บริษัท จำแนก ตามการเป็นสมาชิกของสมาคมของสมาคมไทยท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์และผจญภัย	
ตารางภาคผนวก ข	
ตารางที่	
1	162
ข้อมูลทั่วไปของมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและ ไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย	
2	165
ร้อยละ ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิง นิเวศของมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็น สมาชิกของสมาคม ฯ	
3	166
ระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศทั้งภาพรวมและรายด้าน เปรียบเทียบระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิก และไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	
4	168
จำนวน ร้อยละ มาตรฐานวัดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับ บุคคลรายข้อ ในภาพรวม	
5	170
จำนวน ร้อยละ มาตรฐานวัดเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระดับบุคคล รายข้อ ในภาพรวม	
6	172
จำนวน ร้อยละ มาตรฐานวัดการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระดับ บุคคลรายข้อ ในภาพรวม	
7	174
ร้อยละ มาตรฐานวัดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับ บุคคลรายข้อ ในกลุ่มมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิก สมาคม ฯ	

ตารางที่

8	ร้อยละ มาตรการวัดเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระดับ บุคคลรายข้อ ในกลุ่มมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็น สมาชิกสมาคม ฯ	176
9	ร้อยละ มาตรการวัดการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ระดับบุคคลรายข้อ ในกลุ่มมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยว ที่เป็นสมาชิกสมาคม ฯ	178
10	ร้อยละ มาตรการวัดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ระดับบุคคลรายข้อ ในกลุ่มมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ ไม่เป็นสมาชิกสมาคม ฯ	180
11	ร้อยละ มาตรการวัดเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระดับ บุคคลรายข้อ ในกลุ่มมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ไม่เป็น สมาชิกสมาคม ฯ	182
12	ร้อยละ มาตรการวัดการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระดับ บุคคลรายข้อ ในกลุ่มมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ไม่เป็น สมาชิกสมาคม ฯ	184
13	ผลการเปรียบเทียบจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระหว่าง มัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก ของสมาคม ฯ จำแนกตามเพศ	186
14	เปรียบเทียบค่าสถิติ Pillai's Trace, Wilks' Lambda, Hotelling's Trace, Roy's Largest Root ระหว่างมัคคุเทศก์ที่ สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	187
15	ผลการทดสอบจิตสำนึกด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ จำแนก ตามเพศระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและ ไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	187
16	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระหว่าง มัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก ของสมาคม ฯ จำแนกตามอายุ	188

ตารางที่

17	การวิเคราะห์ความแปรปรวนของจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็น สมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามอายุ	188
18	เปรียบเทียบค่าสถิติ Pillai's Trace, Wilks' Lambda, Hotelling's Trace, Roy's Largest Root ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัด บริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิก และไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	189
19	ผลการทดสอบจิตสำนึกด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ จำแนกตามอายุระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	189
20	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและ ไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามสถานภาพสมรส	190
21	การวิเคราะห์ความแปรปรวนของจิตสำนึกต่อการนำเที่ยว เชิงนิเวศระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็น สมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตาม สถานภาพสมรส	190
22	เปรียบเทียบค่าสถิติ Pillai's Trace, Wilks' Lambda, Hotelling's Trace, Roy's Largest Root ระหว่างมัคคุเทศก์ ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	191
23	ผลการทดสอบจิตสำนึกด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ จำแนกตามสถานภาพสมรสระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัท นำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	191
24	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและ ไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามระดับการศึกษา	192
25	การวิเคราะห์ความแปรปรวนของจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิง นิเวศระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและ ไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามระดับการศึกษา	192

ตารางที่

26	เปรียบเทียบค่าสถิติ Pillai's Trace, Wilks' Lambda, Hotelling's Trace, Roy's Largest Root ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	193
27	ผลการทดสอบจิตสำนึกด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ จำแนกตามระดับการศึกษาระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	193
28	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	194
29	การวิเคราะห์ความแปรปรวนของจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	194
30	เปรียบเทียบค่าสถิติ Pillai's Trace, Wilks' Lambda, Hotelling's Trace, Roy's Largest Root ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิก และไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	195
31	ผลการทดสอบจิตสำนึกด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	195
32	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามประเภทของมัคคุเทศก์	196
33	การวิเคราะห์ความแปรปรวนของจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามประเภทของมัคคุเทศก์	197
34	เปรียบเทียบค่าสถิติ Pillai's Trace, Wilks' Lambda, Hotelling's Trace, Roy's Largest Root ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	197

ตารางที่

35	ผลการทดสอบจิตสำนึกด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ จำแนกตามประเภทของมัคคุเทศก์ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัด บริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	198
36	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและ ไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามระยะเวลาการทำงาน	199
37	การวิเคราะห์ความแปรปรวนของจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิง นิเวศระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิก และไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามระยะเวลาการทำงาน	199
38	เปรียบเทียบค่าสถิติ Pillai's Trace, Wilks' Lambda, Hotelling's Trace, Roy's Largest Root ระหว่างมัคคุเทศก์ ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	200
39	ผลการทดสอบจิตสำนึกด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ จำแนก ตามระยะเวลาการทำงานระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยว ที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	200
40	ผลการเปรียบเทียบจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระหว่าง มัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก ของสมาคม ฯ จำแนกตามการได้รับการฝึกอบรมหลักสูตร มัคคุเทศก์ทั่วไป	201
41	เปรียบเทียบค่าสถิติ Pillai's Trace, Wilks' Lambda, Hotelling's Trace, Roy's Largest Root ระหว่างมัคคุเทศก์ที่ สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	201
42	ผลการทดสอบจิตสำนึกด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ จำแนก ตามการได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไประหว่าง มัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็น สมาชิกของสมาคม ฯ	202

ตารางที่

- 43 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ
ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและ
ไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามความถี่ในการ
รับทราบข้อมูลข่าวสารทางวิทยุ 203
- 44 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของจิตสำนึกต่อการนำเที่ยว
เชิงนิเวศระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิก
และไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามความถี่ในการ
รับทราบข้อมูลข่าวสารทางวิทยุ 203
- 45 เปรียบเทียบค่าสถิติ Pillai's Trace, Wilks' Lambda,
Hotelling's Trace, Roy's Largest Root ระหว่าง
มัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็น
สมาชิกของสมาคม ฯ 204
- 46 ผลการทดสอบจิตสำนึกด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ
จำแนกตามความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางวิทยุ
ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยว ที่เป็นสมาชิก
และไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ 204
- 47 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ
ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและ
ไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามความถี่ในการรับ
ทราบข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์ 205
- 48 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของจิตสำนึกต่อการนำเที่ยว
เชิงนิเวศระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิก
และไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามความถี่ในการรับ
ทราบข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์ 205
- 49 เปรียบเทียบค่าสถิติ Pillai's Trace, Wilks' Lambda,
Hotelling's Trace, Roy's Largest Root ระหว่างมัคคุเทศก์
ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ 206

ตารางที่

50	ผลการทดสอบจิตสำนึกด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ จำแนกตามความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์ระหว่างมัลติเทคท์ที่สังกัดบริษัทที่เกี่ยวข้องที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	206
51	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างมัลติเทคท์ที่สังกัดบริษัทที่เกี่ยวข้องที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสาร	207
52	การวิเคราะห์ความแปรปรวนของจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างมัลติเทคท์ที่สังกัดบริษัทที่เกี่ยวข้องที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสาร	207
53	เปรียบเทียบค่าสถิติ Pillai's Trace, Wilks' Lambda, Hotelling's Trace, Roy's Largest Root ระหว่างมัลติเทคท์ที่สังกัดบริษัทที่เกี่ยวข้องที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	208
54	ผลการทดสอบจิตสำนึกด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ จำแนกตามความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับระหว่างมัลติเทคท์ที่สังกัดบริษัทที่เกี่ยวข้องที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	208
55	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างมัลติเทคท์ที่สังกัดบริษัทที่เกี่ยวข้องที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับ	209
56	การวิเคราะห์ความแปรปรวนของจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างมัลติเทคท์ที่สังกัดบริษัทที่เกี่ยวข้องที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับ	209

ตารางที่

57	เปรียบเทียบค่าสถิติ Pillai's Trace, Wilks' Lambda, Hotelling's Trace, Roy's Largest Root ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	210
58	ผลการทดสอบจิตสำนึกด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ จำแนกตามความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับ ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	210
59	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการสนทนากับเพื่อน/ญาติ	211
60	การวิเคราะห์ความแปรปรวนของจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการสนทนากับเพื่อน/ญาติ	211
61	เปรียบเทียบค่าสถิติ Pillai's Trace, Wilks' Lambda, Hotelling's Trace, Roy's Largest Root ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	212
62	ผลการทดสอบจิตสำนึกด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ จำแนกตามความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการสนทนากับเพื่อน/ญาติระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	212
63	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการอบรม/ประชุม/สัมมนา	213

ตารางที่

64	การวิเคราะห์ความแปรปรวนของจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จำแนกตามความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการอบรม/ประชุม/สัมมนา	213
65	เปรียบเทียบค่าสถิติ Pillai's Trace, Wilks' Lambda, Hotelling's Trace, Roy's Largest Root ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	213
66	ผลการทดสอบจิตสำนึกด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ จำแนกตามความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการอบรม/ประชุม/สัมมนา ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ	214

ตารางภาคผนวก ค

ตารางที่

67	การใช้สถิติที่ใช้ในการทดสอบคุณภาพเครื่องมือวัดในแต่ละองค์ประกอบและเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกข้อความของมาตรวัด	217
68	ผลการทดสอบคุณภาพมาตรวัดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	218
69	ผลการทดสอบคุณภาพมาตรวัดเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ	222
70	ผลการทดสอบคุณภาพมาตรวัดการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ	224

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
2.1 แสดงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	37
3.1 แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษา	72

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยเจริญรุดหน้ามาตามลำดับ ท่ามกลางสถานการณ์ของโลกที่วิกฤตและรุนแรงตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์การก่อวินาศกรรมตึก World Trade ในประเทศสหรัฐอเมริกา หรือแม้แต่การทำสงครามระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกากับประเทศอิรัก อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยถือได้ว่าได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าวอย่างมาก เนื่องจากประเทศไทยตั้งอยู่พื้นที่ที่ห่างไกล และไม่ได้เป็นคู่กรณีกับประเทศสหรัฐอเมริกาหรือประเทศอิรัก กอปรกับรัฐบาลได้มีการเตรียมมาตรการป้องกันผลกระทบจากสงครามเป็นอย่างดี

แต่ในช่วงต้นปี 2003 ทั่วโลกก็ต้องประสบปัญหาเรื่องโรคไข้หวัดมรณะ หรือโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (Severe Acute Respiratory Syndrome ; SARS) ซึ่งองค์การอนามัยโลกได้ประกาศพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคนี้นี้ ได้แก่ ประเทศจีน ฮองกง ไต้หวัน สิงคโปร์ และเวียดนาม จะสังเกตได้ว่า ประเทศกลุ่มเสี่ยงทั้ง 5 ประเทศล้วนอยู่ในภูมิภาคเอเชียทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้เองทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของภูมิภาคนี้ได้รับผลกระทบจากโรคนี้อย่างรุนแรง แม้แต่ประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบอย่างหนัก จะเห็นได้จาก รายงานจากธนาคารแห่งประเทศไทยเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดจากโรค SARS ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2546 ค่อนข้างรุนแรง โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในประเทศไทยน้อยที่สุดในรอบ 8 ปี คิดเป็นจำนวน 468,000 คน หรือลดลง 44.8% เมื่อเทียบระยะเดียวกันกับปีก่อน ส่งผลให้รายได้สุทธิจากการท่องเที่ยวลดลงจำนวนมาก (กรุงเทพมหานคร: 1,4)

จากสถานการณ์ดังกล่าว ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อภาคการท่องเที่ยวและบริการเท่านั้น ยังส่งผลต่อการจ้างงานและการบริโภคที่ลดลง เนื่องจากการเลิกจ้างงาน การปลดพนักงาน หรือแม้แต่การให้หยุดพักงานชั่วคราว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้รัฐบาลต้องกำหนดนโยบายเร่งด่วนในการฟื้นฟูอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้กลับมาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศอีกครั้ง โดยการสนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวภายใน

ประเทศขึ้น ซึ่งจะเน้นไปที่รูปแบบการท่องเที่ยวที่เข้าถึงธรรมชาติมากที่สุด หรือที่รู้จักในชื่อของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) มิได้เป็นรูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยว แต่เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีมานานแล้ว ที่มุ่งให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรต่าง ๆ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (Environmentally Sustainable Development) โดยเมื่อพิจารณาจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีอยู่ จะเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมในบางส่วนของการท่องเที่ยวทุกรูปแบบในกลุ่มที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540: 44)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็นส่วนที่ช่วยสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศให้กลับมาเป็นปัจจัยในการสร้างโอกาส สร้างรายได้ให้แก่ประเทศได้เหมือนเดิมนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การจัดการบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ถือเป็นกลไกหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นตัวกลางเชื่อมโยงระบบตลาดกับตลาดทรัพยากร หรือให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะการกระจายข้อมูลไปยังนักท่องเที่ยว การนำเที่ยวเป็นองค์ประกอบที่มีศักยภาพที่สุดในการควบคุมพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และการควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด รวมทั้งเป็นส่วนที่จะส่งเสริมให้เกิดนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น โดยมัคคุเทศก์ คือ ผู้ที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวอย่างมาก เนื่องจากมัคคุเทศก์เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวตั้งแต่ต้นจนเสร็จสิ้นการเดินทางท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง เป็นผู้ซึ่งเปรียบเสมือนครูผู้ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ นอกจากนี้มัคคุเทศก์ยังเป็นผู้ที่สามารถสร้างความประทับใจ ไม่ว่าจะผ่านทางบกหรือทางลบนแก่นักท่องเที่ยวได้ทั้งสิ้น

ในการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์แต่ละครั้ง หากมัคคุเทศก์เป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวที่ดีที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถูกต้อง และนำเสนอสิ่งที่เป็นประโยชน์ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปสู่นักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะมีส่วนช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดำเนินไปในทิศทางที่เหมาะสม เป็นประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยในอนาคต ฉะนั้นมัคคุเทศก์ย่อมเป็นกำลังสำคัญที่จะกระตุ้น และปลุกเร้าให้นักท่องเที่ยวของเขาให้เกิดจิตสำนึกต่อ

การร่วมท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ โดยมีภาครัฐสามารถถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และสร้างความประทับใจที่ดีแก่นักท่องเที่ยวได้ รวมทั้งเน้นให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญของระบบนิเวศ

ในทางตรงกันข้าม หากภาครัฐเป็นบุคคลที่ขาดจิตสำนึกต่อการนำเที่ยว ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถูกต้อง มีพฤติกรรมที่แสดงออกที่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี แก่นักท่องเที่ยวแล้ว ภาครัฐก็จะเปลี่ยนเป็นตัวการสำคัญในการทำลายความสมดุลของระบบนิเวศ สร้างความเสื่อมโทรมแก่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ และในระยะยาวจะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศได้

อานันท์ ปันยารชุน (อ้างถึงใน วรรณิ งามขจรกุลกิจ, 2539: 5) ได้ให้ความเห็นว่า "แนวทางในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาจิตสำนึกของคนให้รู้จักคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม" ฉะนั้นการเริ่มศึกษาจิตสำนึกของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงนั้น น่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการที่จะรักษาทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศให้อย่างยั่งยืน หากไม่มีการให้ความสำคัญในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศอย่างถูกต้องและเหมาะสมแล้ว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็จะไม่สามารถตอบสนองนโยบายของรัฐในการที่จะนำการท่องเที่ยวรูปแบบนี้มาใช้ในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศเป็นหลัก

จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า ภาครัฐขาดจิตสำนึกและขาดความรู้เฉพาะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540: 30) สาเหตุอาจเนื่องมาจากสัดส่วนจำนวนบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยกับจำนวนบริษัทนำเที่ยวที่ไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยนั้นมีความแตกต่างกันมากคิดเป็น 0.7 : 100 (สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์กรุงเทพมหานคร, 2546) ซึ่งสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยมีบทบาทในการพัฒนาส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสร้างจิตสำนึกต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีมาตรฐานในการดำเนินกิจการ และให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และการให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม หากปรากฏการณ์ยังเป็นเช่นนี้ต่อไป การท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็คงจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องด้วยภาครัฐก็อาชีพที่ทำหน้าที่อยู่ในปัจจุบันนั้นส่วนใหญ่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึง จิตสำนึกของ มัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ว่ามัคคุเทศก์อาชีพที่ปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบันมีความรู้ความ เข้าใจ ความรู้สึก และพฤติกรรมต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร โดยศึกษาจากมัคคุเทศก์อาชีพที่ สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยและมัคคุเทศก์ อาชีพที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย และ ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปใช้ในการจัดหลักสูตร เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมแก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นมัคคุเทศก์ต่อไป เพื่อให้ มัคคุเทศก์ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเป็นแนวทางในการปลูกจิตสำนึกต่อการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดขึ้นกับบุคคลอื่นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ
3. เพื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของ มัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ไม่เป็นสมาชิกของ สมาคมไทยท่องเที่ยว
4. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านผู้นำ ที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิง นิเวศ
5. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์

1.3 ขอบเขตในการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “จิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา มัคคุเทศก์ อาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร” ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระ
  - ศึกษาเกี่ยวกับจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศและปัจจัยที่มีผลต่อจิต สำนึกของมัคคุเทศก์ที่มีผลต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ขอบเขตด้านประชากร

ศึกษาจากมัคคุเทศก์ในบริษัทประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย และตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

3. ขอบเขตด้านเวลา

ศึกษาและรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ช่วง เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546 – เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2546

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ ซึ่งประกอบด้วย ความคิด ความรู้สึก และการปฏิบัติของการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในปัจจุบัน
2. เพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ
3. เพื่อนำผลที่ได้เป็นแนวทางให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับมัคคุเทศก์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการจัดหลักสูตร กำหนดเนื้อหา และวิธีการที่เหมาะสมกับการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการนำเที่ยว ในฐานะที่มัคคุเทศก์ผู้ซึ่งเปรียบเสมือนเฟืองจักรที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และขยายจนไปสู่กลุ่มผู้ให้บริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และกลุ่มผู้รับบริการต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “จิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษามัคคุเทศก์อาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร” ผู้ศึกษาได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึก
2. แนวคิดเกี่ยวกับมัคคุเทศก์
3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้
5. แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติ
6. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติ
7. แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อม
8. แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์
9. เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึก

2.1.1 ความหมายของจิตสำนึก

แนวความคิดเรื่องจิตสำนึกในปัจจุบัน ได้มีพัฒนาการมาจากการศึกษา เรื่องจิตสำนึกของ Marx ซึ่ง Marx เองได้แนวความคิดนี้มาจากการวิพากษ์ และเอาบางส่วนมาจากแนวคิดของ Hegel และ Feuerbach โดย Marx มีพื้นฐานความคิดอยู่ที่สภาพความเป็นอยู่ (Being) เป็นตัวกำหนดความรู้สึกนึกคิด (Thought) เพราะความคิดเกิดในความว่างเปล่าไม่ได้ (Vacuum) โดยจิตสำนึกไม่ได้เป็นอิสระจากเงื่อนไขทางวัตถุ และรูปแบบการดำรงชีวิตของมนุษย์ Larrain (1939: 42 อ้างถึงใน ปริญญาพร ชุพันธ์, 2534: 6) สำหรับ Marx แล้ว จิตสำนึกหมายถึง ระบบความหมาย

(System of Meaning) ที่มนุษย์ใช้ทำความเข้าใจกับโลกและจักรวาล ตลอดจนความคิด หัสนคติ และความเชื่อที่มนุษย์ยึดถือ Marx and Eengels (1974 อ้างถึงใน ปริญญาพร ชูชันธิน, 2534: 6)

Nelson (1967: 122) ได้กล่าวว่า จิตสำนึก เป็นสภาวะที่บุคคลได้รับความรู้หรือประสบการณ์ต่าง ๆ แล้วมีการประเมินค่าและตระหนักถึงความสำคัญที่ตนเองมีต่อสิ่งนั้น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องของสภาวะตื่นตัวทางจิตใจ

Good (1973: 54) ได้ให้ความหมายว่า จิตสำนึก คือ พฤติกรรมที่แสดงถึงการเกิดการรับรู้ของบุคคลหรือการที่บุคคลแสดงความรู้สึกรับผิดชอบต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

Oxford Advanced Learner 's Dictionary (1995: 244 อ้างถึงใน วิโรจน์ ศรีหิรัญ, 2541: 26) กล่าวว่า จิตสำนึก คือ ความตระหนักหรือความเอาใจใส่ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้สึกที่จริงจังเป็นพิเศษต่อสิ่งที่บุคคลนั้นสนใจ โดยความคิดหรือความรู้สึกต่าง ๆ เหล่านั้นถูกควบคุมด้วยตนเอง

ธรรมรัตน์ วงษ์ประเสริฐ (2539: 14) ได้ให้ความหมายของจิตสำนึกว่า เป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ที่รวมตัวกันขึ้น และมีความสัมพันธ์กันระหว่างประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นและประเมินค่าสิ่งเหล่านั้นออกเป็นความสำนึก ดังนั้นความสำนึกจึงเป็นพฤติกรรมภายในอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่แสดงออกถึงภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด และความปรารถนาต่าง ๆ ในลักษณะที่ตื่นตัวต่อบุคคล ต่อหลักการ หรือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเกิดจากการรับรู้

บุญสม นรธาศิริพจน์ (2539: 2) ได้กล่าวว่า ภาวะจิตสำนึก คือ ภาวะที่สามารถรับรู้และเรียนรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสังคม ภาวะตื่นตัวและรู้ตัวนี้เป็นภาวะที่เกิดขึ้นกับความรู้สึกหรือรับรู้ในสิ่งที่อยู่และควรจะเป็น จิตสำนึกของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับพื้นฐานของจิตใจ และพื้นฐานของความรู้ ความเป็นผู้มีศีลธรรมจรรยาของบุคคลนั้น

ชัชชัย ศิลปสุนทร (2540: 32) ได้ให้ความหมายของจิตสำนึกว่า หมายถึงภาวะของจิตใจของบุคคลที่เกิดจากความสำนึกรับผิดชอบต่อสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เห็นความสำคัญ วัดได้จากการรับรู้และเข้าใจสถานการณ์ ความรู้สึกรับผิดชอบ และการแสดงความสนใจที่จะมีส่วนร่วม

สุนัญญา สุขเวช (2542: 6-7) ได้กล่าวว่า จิตสำนึก หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจถึงผลดีและผลเสียของการปฏิบัติ และความผิดพลาดที่ปฏิบัติ เป็นการรู้สำนึกซึ่งเกิดขึ้นจากการอบรมเลี้ยงดู การศึกษา ประสบการณ์ทางสังคม ประสบการณ์ทำงาน และการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งจะเห็นเป็นรูปธรรมได้จากพฤติกรรมที่แสดงออก

ธัญภรณ์ วงศ์อกนิษฐ์ (2543: 14) กล่าวว่า จิตสำนึก เป็นการแสดงออกถึงสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด และความปรารถนาต่าง ๆ เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ และประสบการณ์ รวมทั้งมีการประเมินค่า และตระหนักถึงความสำคัญที่ตนมีต่อสิ่งนั้น

ดำรงค์ ขำเป็เลียน (2543: 17) ได้ให้ความหมายไว้ว่า จิตสำนึก หมายถึง การกระทำที่แสดงว่าจำได้ การรับรู้ หรือมีความรู้ ที่เกิดจากการพัฒนาจิตใจ ทำให้เกิดความหยั่งรู้ด้วยตนเอง สามารถระงับ บังคับ หักห้ามตนเองให้เลิกกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามสัญชาตญาณในทางที่ก่อให้เกิดอันตราย รู้จักควบคุมความต้องการตามธรรมชาติ และระบายนอกอย่างถูกต้อง ก่อให้เกิดความรักในเพื่อนมนุษย์ มีความ รู้สึกยินดีที่ได้เป็นสมาชิกของสังคมและได้พบเจอเพื่อนมนุษย์ร่วมกัน

อรรวรรณ จิตตวานิช (2543: 11) กล่าวว่า จิตสำนึก เป็นสภาวะจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด และความปรารถนาต่าง ๆ โดยเกิดจากการประเมินค่า และตระหนักถึงความสำคัญที่ตนมีต่อสิ่งนั้น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาจากความสนใจ (Interests) ทศนคติ (Attitude) ความเชื่อ (Beliefs) ค่านิยม (Values) และความเห็น (Opinion)

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และคณะ (2543: 5) กล่าวว่า สำนึก เป็นสิ่งที่อยู่ลึกในจิตใจของคนเป็นตัวชี้ นำ กำกับ กลั่นกรองพฤติกรรมของคน ตลอดจนองค์ประกอบทั้งหลายในสังคม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว กลุ่มคน องค์กร ชุมชน หรือสังคมโดยรวม ล้วนได้รับอิทธิพลจากสำนึกของคนไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

อัจฉรา โคมแจ่ม (2544: 23) กล่าวว่า จิตสำนึกทางสังคม หมายถึง สภาวะความรู้ตัวถึงความคิด และความรู้สึกต่อบุคคลและสภาพแวดล้อม ที่เกิดจากการคิดคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน

จากแนวคิดของนักวิชาการที่ผ่านมาข้างต้น ผู้ศึกษาขอสรุปความหมายเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้า จิตสำนึก หมายถึง พฤติกรรมภายในอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่แสดงออกถึงสภาวะทางจิตที่เกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก และการกระทำในลักษณะที่ตื่นตัว ซึ่งเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการขัดเกลาทางสังคม และประสบการณ์ รวมทั้งมีการประเมินค่าและตระหนักถึงความสำคัญที่ตนมีต่อสิ่งนั้น ๆ

2.1.2 ทฤษฎีความคิดของ Marx ต่อประเด็นจิตสำนึก

กาญจนา แก้วเทพ (2527: 6) การศึกษาเรื่องจิตสำนึกทำให้ Marx พบความสัมพันธ์ระหว่าง 3 ตัวแปรดังนี้ คือ อุดมการณ์ จิตสำนึกและปฏิบัติการทางสังคม โดยที่จิตสำนึกของคนเกิดมาจากปฏิบัติการในชีวิตจริง ความคิดของคนไม่ได้เกิดมาจากตัวเขาคนเดียว หากแต่เกิดจาก

ความสัมพันธ์ที่ตัวและกลุ่มมีต่อกันและกัน นั่นคือ ตัวแปรทั้งสามตัวต่างมีความสัมพันธ์ในเชิง
 วิชาวิธี (Dialectical Relationship) โดยที่ตัวแปรทั้งสามตัวกำหนดซึ่งกันและกัน

อุดมการณ์นั้นเป็นผลผลิตของจิตสำนึก และจิตสำนึกของคนเกิดมาจากปฏิบัติการในชีวิต
 ของมนุษย์ ภายใต้เงื่อนไขตามภาวะนิสัย วิธีการผลิตของเขาเอง นอกจากนี้ ยังเกิดความสัมพันธ์
 ตัวเขาเองและคนอื่น ๆ มีต่อกัน เราอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ระบบจิตสำนึกเป็นผลผลิตของสังคม
 หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นนั่นเอง ซึ่งสิ่งที่มนุษย์สร้างได้แก่ ความคิด แนวความคิด อุดมการณ์ จิต
 สำนึก ซึ่งสัมพันธ์โดยตรงกับกิจกรรมทางวัตถุและการสัมพันธ์ทางวัตถุของมนุษย์ ระบบความคิด
 อุดมการณ์ จิตสำนึกเป็นสิ่งที่แยกไม่ออกจากการแสดง หรือภาคปฏิบัติของบุคคลในยุคสมัยต่าง ๆ
 นอกจากนั้นทั้งระบบความคิด และการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเป็น "เหตุ" และ "ผล" ซึ่งกันและ
 กันอีกด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม ภายหลังกุศสมัยของ Marx การศึกษาเรื่องจิตสำนึกได้มีการถกเถียง
 ตีความทางทฤษฎีความคิดของ Marx ต่อประเด็นจิตสำนึกอย่างมาก เราอาจจะแบ่งได้ 2 แนวคิด
 หลัก ซึ่งมี พื้นฐานการศึกษาเน้นไปคนละด้าน คือ แนวคิดที่มีพื้นฐานการศึกษาความสัมพันธ์
 ระหว่างโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) และโครงสร้างส่วนล่าง (Base) กับแนวคิดที่มี
 พื้นฐานการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการดำรงอยู่ (Being) จิตสำนึก (Consciousness)
 และการปฏิบัติการ (Practice) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) และโครงสร้าง
 ส่วนล่าง (Base) โดยมีพื้นฐานความคิดในด้านโครงสร้าง (Structure)

Marx (กาญจนา แก้วเทพ, 2527: 6) ได้เคยอธิบายว่าโครงสร้างส่วนบนถูกกำหนด
 จากฐานเศรษฐกิจ โดยที่โครงสร้างทั้งสองถูกกำหนดซึ่งกันและกัน แต่ไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดว่า
 โครงสร้างทั้งสองส่วนนี้กำหนดซึ่งกันและกันอย่างไร ทำให้ระยะหนึ่งภายหลังกุศสมัยของ Marx
 กระแสหลักภายในความคิดนี้เห็นว่า การมองปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นโดยตรงอย่างผูกขาดและถูก
 กำหนดโดยโครงสร้างพื้นฐาน (Base) หรือฐานทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดเพียงประการเดียว ใน
 ทุก ๆ สิ่งทุก ๆ อย่างความก้าวหน้าเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ตายตัวและกำหนดไว้ล่วงหน้า โครงสร้าง
 ส่วนบนจึงมีฐานะเป็นเพียงภาพสะท้อนของโครงสร้างส่วนล่างเท่านั้น ซึ่งทั้งหมดเป็นความคิดใน
 ช่วงสากลที่ 2 (The Second International 1889 – 1914)

สำหรับในทัศนะของ Marx เองนั้น Marx ได้พัฒนามาสู่ความคิดฐานทางเศรษฐกิจ
 สามารถเป็นตัวกำหนดโครงสร้างส่วนบน ในขณะที่เดียวกัน โครงสร้างส่วนบนสามารถกำหนด

โครงสร้างส่วนล่าง โดยเป็นไปตามหลักวิชาวิธี (Dialectic) นอกจากนี้ Marx ยังเห็นว่า คนเรามีจิตสำนึกที่มีความเป็นอิสระ โดยที่ Marx บอกว่าคนเราชีวิตอยู่อย่างดิ้นรน ต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างนั้นอยู่ตลอดเวลา (กาญจนา แก้วเทพ, 2530: 8-35) นั่นคือ การที่คนเราไม่ได้มีความคิดจิตสำนึก ตามแบบโครงสร้างเศรษฐกิจหรือโครงสร้างส่วนล่างเป็นตัวกำหนดเพียงอย่างเดียว หากแต่มีความคิดจิตสำนึกสามารถก่อเกิดได้ โดยไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของโครงสร้างส่วนล่าง อย่างไรก็ตามความคิดในประเด็นนี้ของ Marx มิได้เน้นเป็นพิเศษ

2. แนวคิดที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึก (Consciousness) การดำรงอยู่ (Being) และภาคปฏิบัติ

แนวคิดนี้มีสาระสำคัญว่า ภาคปฏิบัติการของมนุษย์ (Practice) ในด้านต่าง ๆ จะเป็นสื่อกลาง (Mediator) ระหว่างการดำรงอยู่ และการเกิดจิตสำนึก โดยที่แนวคิดนี้จะพิจารณาว่า การก่อเกิดของจิตสำนึกใด ๆ ก็ตาม ล้วนแต่ก่อเกิดในลักษณะกระบวนการ (Process) โดยเกิดจากภาคปฏิบัติการของมนุษย์ (Human Practice) ภายใต้เงื่อนไขตามภาวะวิสัย ซึ่งจะทำให้มนุษย์กลายเป็นองค์ประธาน (Subject) ขึ้นมาได้ ท่ามกลางความขัดแย้ง การต่อสู้กันในทุก ๆ ด้าน

2.1.3 องค์ประกอบของจิตสำนึก

Brachler (1986 อ้างถึงใน อรวรรณ จิตตวานิช, 2543: 12) กล่าวว่า จิตสำนึกเกิดจากทัศนคติที่มีต่อสิ่งเร้าอื่น ได้แก่ สถานการณ์บุคคล สถานการณ์กลุ่มสังคม และสิ่งต่าง ๆ ที่โน้มเอียงหรือพร้อมที่จะตอบสนองในทางบวกหรือทางลบ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์

องค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดจิตสำนึกมี 3 ประการคือ

ประการที่ 1 พุทธิปัญญาหรือความรู้ความเข้าใจ (Cognitive or Belief Component) ความรู้ความเข้าใจจะเริ่มต้นจากระดับงานและมีการพัฒนาขึ้นตามลำดับ

ประการที่ 2 อารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) เป็นความรู้สึกด้านทัศนคติ ค่านิยม ความตระหนัก ชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดี เป็นองค์ประกอบในการประเมินสิ่งเร้าต่าง ๆ

ประการที่ 3 พฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นการแสดงออกทางวาจา ท่าทางที่มีต่อสิ่งเร้าหรือแนวโน้มที่บุคคลจะต้องกระทำ ดังนั้นบุคคล สถานการณ์ กลุ่มสังคม การเรียนรู้ และประสบการณ์ จึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อจิตสำนึก โดยมีความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และพฤติกรรมเป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดจิตสำนึก

นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบของจิตสำนึก ที่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งได้แบ่งองค์ประกอบของจิตสำนึกออกเป็น 3 ส่วนด้วยเช่นกัน (โกเซอร์, 2533:15-16)

ส่วนที่ 1 ทางด้านความรู้ (Cognitive Component) หมายถึง ส่วนที่เก็บสะสมความรู้ ความเชื่อจากสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรม และเป็นส่วนที่จะประเมินหรือตัดสินว่า พฤติกรรมใดดี ถูก ควรทำ และพฤติกรรมใดไม่ควรทำ มโนทัศน์ที่ใช้เรียกองค์ประกอบนี้ ได้แก่ ความคิด (Thought) ค่านิยม (Value) และความเชื่อ (Belief)

ส่วนที่ 2 ทางอารมณ์ (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกหรือปฏิกิริยา ที่มีต่อพฤติกรรมว่ามีความพอใจหรือไม่พอใจ ชอบหรือไม่ชอบ มโนทัศน์ที่ใช้เรียกองค์ประกอบนี้ ได้แก่ ทศนคติ (Attitude) ความรู้สึก (Feeling) และปฏิกิริยา (Reaction)

ส่วนที่ 3 ทางพฤติกรรม (Behavior Component) หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำ ที่บุคคลแสดงออกมาทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม เป็นพฤติกรรมที่สามารถตัดสินได้ว่า ดีหรือไม่ดี สมควรหรือไม่สมควร มโนทัศน์ที่ใช้เรียกองค์ประกอบนี้ ได้แก่ ความประพฤติ (Conduct) การกระทำ (Act) และพฤติกรรม (Behavior)

2.1.4 กระบวนการเกิดจิตสำนึก

เมธี บิลันธนานนท์ (2526: 42-48) ได้อธิบายกระบวนการการเกิดจิตสำนึกว่า มี 5 ลำดับ คือ

2.1.4.1 ความรู้สึก มีความรู้สึกสะอึดใจจากสิ่งที่ตนกระทำอยู่หรือเคยมีประสบการณ์ เกิดการยั้งคิดในค่านิยมที่ตนมีอยู่

2.1.4.2 ความคิดเห็น แบ่งเป็นหลายประเภท คือ

1) เป็นความคิดเห็นอย่างมีระดับ มีอยู่ 7 ระดับด้วยกัน คือ ระดับความจำ การแปลความ การประยุกต์ใช้ การตีความ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน

2) เป็นความคิดเห็นแบบวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งแยกแยะข้อเท็จจริงจากความคิดเห็นส่วนตัวที่มีอคติ แยกเอาการเลือกที่รักมักที่ชัง และข้อขัดแย้งออกจากสิ่งที่เป็นสัจจะ หรือข้อเท็จจริง รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์ การโฆษณาชวนเชื่อ และพฤติกรรมที่ทำตาม ๆ กันมา เป็นต้น

3) เป็นความคิดตาม หลักตรรกวิทยาความคิดแบบสร้างสรรค์ ความคิดจากทักษะด้านพุทธิศึกษา เช่น การใช้ภาษา การคำนวณ และการวิจัย เป็นต้น

ส่วนที่เป็นขั้นตอนความคิดเห็นนี้จะปรากฏออกมา เนื่องจากที่เราเกิดการรู้สึกสะอึกใจ ซึ่งเกิดจากความรู้สึกและเป็นความคิดเห็นประเภทใดประเภทหนึ่งหรือบูรณาการกันได้

2.1.4.3 การติดต่อสื่อสารและการถ่ายทอด สามารถทำได้ทั้งโดยคำพูด โดยทางอื่น เช่น การส่งข่าวโดยถ้อยคำที่เขียน การฟัง การวาดรูป การถาม การใช้ข้อมูล การรับข้อมูลป้อนกลับ และการแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง เป็นต้น

2.1.4.4 การเลือกเชื่อ และการเกิดศรัทธาขั้นตอนนี้เป็นการพิจารณาหาข้อสรุปจากทางเลือกต่าง ๆ มีการพิจารณาสิ่งที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งที่ชอบและไม่ชอบ เลือกการกำหนดเป้าหมาย การรวบรวมข้อมูล การแก้ปัญหา การวางแผน และการเลือกอย่างอิสระ สำหรับขั้นตอนนี้ เมื่อได้มีการติดต่อสื่อสารและถ่ายทอดกันแล้ว การเห็นพ้องต้องกัน การสนับสนุนกัน การนิยมชมชอบร่วมกันจะทำให้คนเลือกเชื่อและเกิดศรัทธาในการพึ่งตนเองว่าเป็นสิ่งที่ดีและยึดมั่นไว้ในใจ

2.1.4.5 การปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่ทำตามซ้ำกับที่เคยทำมา หรือจากที่เลือกใหม่ เมื่อมาถึงขั้นตอนนี้ จะเกิดความเชื่อถือมีศรัทธาในพฤติกรรม ก็จะพยายามถ่ายทอดความเชื่อนี้ ออกมาเป็นความพยายามที่จะประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองบ้าง ซึ่งก็จะเป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้ของบุคคลนั้น

2.1.5 ระดับของจิตสำนึก

Paolo (1973: 15-20) ได้แบ่งจิตสำนึกออกเป็น 4 ระดับ คือ

2.1.5.2 จิตสำนึกที่ยังไม่เปลี่ยนแปลง (Intransitive Consciousness) หมายถึง การที่ประชาชนมีความเชื่อในเรื่องโชคลาง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และโชคชะตา

2.1.5.2 จิตสำนึกกึ่งเปลี่ยนแปลง (Semi-intransitivity Consciousness) หมายถึง การที่ประชาชนยอมลดค่าตนเอง มีความคิดที่ไม่เชื่อมั่นในตนเอง รับค่านิยมที่มีการถ่ายทอดมาอย่างเต็มที่ จะมีการใช้ความรุนแรงและอารมณ์ในการตัดสินใจปัญหา

2.1.5.3 จิตสำนึกเปลี่ยนแปลงไร้เดียงสา (Native-transitiveness Consciousness) หมายถึง การที่ประชาชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เริ่มตระหนักเห็นปัญหาของสังคมของตน เริ่มมีการประท้วง วิพากษ์วิจารณ์ แต่มักจะถูกปลุกกระดมให้เป็นเครื่องมือของกลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นเช่นนี้เพราะบุคคลยังไม่เข้าใจในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสังคม และยังไม่ชัดเจนในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ปรากฏการณ์นั้น ๆ

2.1.5.4 จิตสำนึกชั้นวิพากษ์วิจารณ์ (Critical Consciousness) หมายถึง การที่ประชาชนมีการคิดใคร่ครวญ วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างลึกซึ้ง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับฟังผู้อื่น และไม่หลีกเลี่ยงภาระหน้าที่ของตนเอง

นอกจากนี้ Lukacs (อ้างถึงใน ปริญญาพร ชุพันธ์, 2534: 14) ได้แบ่งจิตสำนึกเป็น 2 ระดับ โดยอาศัยเกณฑ์การมองเห็นผลประโยชน์ของชนชั้นตน และความสามารถในการมองเห็นสังคมโดยมีความรู้รอบด้าน โดยที่ระดับแรกเป็นจิตสำนึกแบบทันทีทันใด หากได้ผ่านกระบวนการยกระดับจิตสำนึกแล้วก็มีจิตสำนึกในขั้นที่สูงกว่า คือ จิตสำนึกทางการเมือง ดังมีรายละเอียดดังนี้

1) จิตสำนึกแบบทันทีทันใด (Immediate Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่เกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ และเป็นไปตามธรรมชาติ มองเห็นผลประโยชน์ส่วนตัวในระยะใกล้ เช่น ความต้องการทางเศรษฐกิจ ซึ่งจิตสำนึกชนิดนี้ มีทั้งของปัจเจกชน (Psychological Consciousness of Individual) และของมวลชนโดยส่วนรวม (Mass Psychological Consciousness)

2) จิตสำนึกทางชนชั้น (Political Class Consciousness) จิตสำนึกประเภทนี้เกิดขึ้นได้ด้วยปฏิบัติการที่มีความตั้งใจของมนุษย์เท่านั้น เช่น การปกป้องผลประโยชน์ชาวสวนรวม การยกระดับจิตสำนึกชนิดแรกมาเป็นชนิดหลังจะต้องผ่านการทำงานทางประวัติศาสตร์ของตัวสื่อกลาง เช่น ผู้นำ ปัญญาชน พรรคการเมือง สหภาพแรงงาน องค์กรมวลชน เป็นต้น ซึ่งจิตสำนึกทางการเมืองนี้ จะมีลักษณะทางชนชั้นเป็นตัวกำหนด จิตสำนึกทั้ง 2 ระดับที่กล่าวมาข้างต้นเกิดจากการทำงานของอุดมการณ์

2.1.6 การวัดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม

ธนาภรณ์ เมืองมุงคุณ (2540: 14-15) กล่าวว่า จิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเป็นการผสมผสานกันระหว่างความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และความเห็นที่เกิดจากผลประโยชน์ ความสำคัญด้านปัญหาสภาพแวดล้อมที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งเป็นระบบการเรียนรู้ที่มีสถาบันต่าง ๆ เช่น ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชนเป็นเครื่องกำหนดอันประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ ความสำนึกในเรื่องเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมจึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลในทางความรู้สึก และความพร้อมในการปฏิบัติที่จะส่งเสริมให้เกิดความสำนึกในเรื่องของสภาพแวดล้อม

บุคคลที่มีจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมควรมีลักษณะดังนี้

ลักษณะที่ 1 ต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม

ลักษณะที่ 2 มีความรู้สึกรับผิดชอบในอันที่จะช่วยแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมที่มีอยู่

ลักษณะที่ 3 จะต้องมีความสนใจและปฏิบัติในการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อม

ความรู้ความเข้าใจเรื่องสภาพแวดล้อม เป็นผลมาจากการที่บุคคลผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ คือ สิ่งเร้านั่นเอง โดยเน้นเฉพาะเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องสภาพแวดล้อม หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อเรื่องราว หรือข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปประกอบด้วยเรื่องราวข่าวสารต่อไปนี้

- ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์สภาพแวดล้อมโดยทั่ว ๆ ไป
- ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบที่ได้รับจากปัญหาสภาพแวดล้อม
- ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม

ในเรื่องของความรู้สึกรับผิดชอบต่อเรื่องสภาพแวดล้อม เป็นส่วนขององค์ประกอบด้านท่าที ความรู้สึกเป็นส่วนประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึกซึ่งจะเป็นสิ่งกระตุ้น "ความคิด" อีกต่อหนึ่งเป็นส่วนของความรู้สึกทางใจ ความสำนึก ที่รวมเอาความรู้สึกของบุคคลในด้านดี หรือไม่ดีต่อการที่จะปฏิบัติในเรื่องสภาพแวดล้อม ดังนั้นการวัดความรู้สึกรับผิดชอบต่อเรื่องอนุรักษ์สภาพแวดล้อม หมายถึง การวัดความรู้สึกในด้านดี หรือไม่ดีที่มีต่อปัญหาสภาพแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย

- ความรู้ในหน้าที่ที่ตนจะต้องปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาสภาพแวดล้อม
- ความรู้ในความสำคัญที่จะต้องกระทำเพื่อช่วยลดปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม

สำหรับความสนใจและการปฏิบัติเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม เป็นองค์ประกอบด้านการปฏิบัติของความสำนึก ในเรื่องสิ่งแวดล้อมที่แสดงแนวโน้มทางปฏิบัติหรือปฏิกิริยาตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม ซึ่งส่วนนี้ต้องอาศัยเรื่องความเข้าใจและความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นพื้นฐาน ดังนั้นการวัดความสนใจและการปฏิบัติเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม หมายถึง การเอาใจใส่ที่จะรับและปฏิบัติเพื่อช่วยแก้ปัญหาในเรื่องสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยความสนใจที่จะรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและความสนใจปฏิบัติเพื่อช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับมัคคุเทศก์

2.2.1 ความหมายของมัคคุเทศก์

สุภาพร มากแจ้ง (2539: 60) ได้ให้ความหมายของมัคคุเทศก์ว่า เป็นคำสมาสของคำ มคฺค (ทาง) กับ อุทเทศก (ผู้ชี้แนะ) แปลตามศัพท์ ว่า ผู้นำทาง หมายถึง ผู้ทำหน้าที่นำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Guide, Tourist Guide, Courier หรือ Tour Leader

โดยปกติ คำว่า Guide หรือ Tourist Guide หมายถึง มัคคุเทศก์ที่ทำหน้าที่นำชมสถานที่ต่าง ๆ ส่วน Courier และ Tour Leader ใช้กับมัคคุเทศก์ที่คอยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในด้านการนำเที่ยว การพักผ่อน และการเดินทาง ปัจจุบันคำทั้งสี่ใช้แทนกันได้ เนื่องจากมัคคุเทศก์ในปัจจุบันทำหน้าที่เป็นทั้งผู้นำเที่ยวและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวด้านการพักผ่อน อาหาร และการเดินทางด้วย

จากแนวคิดของนักวิชาการที่ผ่านมาข้างต้น ผู้ศึกษาขอสรุปความหมายเพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้ว่า มัคคุเทศก์ หมายถึง บุคคลที่มีสัญชาติไทย ซึ่งทำหน้าที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยวขณะเดินทางท่องเที่ยว เป็นผู้คอยดูแลอำนวยความสะดวกและ ดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวตลอดการเดินทาง

2.2.2 ความสำคัญของมัคคุเทศก์

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า มัคคุเทศก์ เป็นผู้ทำงานใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวมากกว่าบุคคลอื่น จึงมีโอกาสสร้างความประทับใจ หรือความไม่พอใจแก่นักท่องเที่ยวได้ง่าย ดังนั้นความเจริญก้าวหน้าของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จึงขึ้นอยู่กับบทบาทของมัคคุเทศก์ ด้วยเหตุนี้มัคคุเทศก์จึงมีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งมีผู้ศึกษาถึงความสำคัญของมัคคุเทศก์มากมายดังนี้

Pond (1993: 77-78) กล่าวว่า มีแนวคิดใหม่เกี่ยวกับมัคคุเทศก์ในบทบาทของ "New Leader" ว่ามัคคุเทศก์เป็นพนักงานต้อนรับในส่วนหน้า (Front-Line Workers) ที่มีส่วนร่วมสำคัญในการสร้างสรรค์การบริการ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญของธุรกิจการท่องเที่ยวที่นำเสนอการบริการแก่นักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์จะทำหน้าที่มากกว่าผู้แนะนำ นอกจากจะต้องรับทราบและเข้าใจวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของผู้ประกอบการแล้ว ในขณะเดียวกันต้องสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว

วิทยานา ช่างเรียน (2535: 7-8) กล่าวว่า มัคคุเทศก์มีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดังนี้

1. ความสำคัญต่อนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ย่อมมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ ดังนั้นมัคคุเทศก์จึงต้องให้ความรู้ ให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวได้ดี ส่วนการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ต้องการพักผ่อนหาความสนุกสนาน เพลิดเพลิน สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่มัคคุเทศก์มีต่อนักท่องเที่ยว คือ การสร้างบรรยากาศการนำให้มีชีวิตชีวาผ่อนคลาย ความเบื่อหน่าย เช่น การร้องเพลง เล่าเรื่องสนุก ๆ นั่งเล่นเกม เป็นต้น นอกจากนี้โดยธรรมชาติของนักท่องเที่ยวมักต้องการความสะดวกสบายระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว มัคคุเทศก์จึงจำเป็นต้องอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการนำเที่ยวด้วย ในเรื่องของสวัสดิภาพ และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวก็เป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่มัคคุเทศก์จะต้องรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว ดังนั้นมัคคุเทศก์จะต้องคอยตักเตือนนักท่องเที่ยวในสิ่งที่ควรระมัดระวัง

2. ความสำคัญต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว

ดังได้กล่าวแล้วว่ามัคคุเทศก์ เป็นผู้ที่ทำให้ความรู้รวมทั้งคอยตักเตือนนักท่องเที่ยวประกอบกับทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศาสนา หรือศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ต้องถนอมรักษาไว้ เพราะหากทรัพยากรท่องเที่ยวเหล่านี้หมดสิ้นไป อุตสาหกรรมท่องเที่ยวรวมถึงมัคคุเทศก์เองก็ย่อมสูญสลายไปด้วย ดังนั้น มัคคุเทศก์จึงมีความสำคัญต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยิ่ง ในการชักชวนให้นักท่องเที่ยวร่วมอนุรักษ์ ไม่ทำลายทรัพยากรท่องเที่ยวนั้น ๆ รวมทั้งไม่กระทำสิ่งที่มีผิดกฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรม

3. ความสำคัญต่อประเทศชาติ

มัคคุเทศก์มีความสำคัญต่อประเทศชาติในด้านการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในประเทศของเรา และเดินทางมาเยือนซ้ำ หรือช่วยเผยแพร่ภาพลักษณ์ที่ดีนั้นแก่เพื่อนฝูงญาติมิตรของเขาให้ทราบต่อไป นอกจากนี้ มัคคุเทศก์ยังสามารถให้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถาบันต่าง ๆ ของชาติได้อย่างถูกต้องด้วย

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2537: 42-44) ได้สรุปความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อการท่องเที่ยว โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 ความสำคัญต่อนักท่องเที่ยวในแง่ของความสามารถในการอธิบายหรือได้ตอบสิ่งต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวอยากรู้ อยากรูเห็น ความสามารถในการปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ ตลอดจนสามารถสร้างความเพลิดเพลินให้แก่นักท่องเที่ยว

ประเภทที่ 2 ความสำคัญต่อแหล่งท่องเที่ยว ในแง่ของความสามารถในการให้ข้อมูลที่ถูกต้องให้คำแนะนำในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม และรู้จักชักชวนนักท่องเที่ยว ตลอดจนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอันเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้คงอยู่ตลอดไป

ไพฑูรย์ พงศบุตร และคณะ (2531: 1) กล่าวว่า มัคคุเทศก์เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวค่อนข้างมาก เนื่องจากมีโอกาสได้เข้าใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยว สามารถสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ ตลอดจนสร้างความพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้ง่าย มีคำกล่าวว่ามีมัคคุเทศก์ทำหน้าที่เหมือนทูต หรือเป็นผู้แทนของคนในประเทศหรือในท้องถิ่น ซึ่งก็เป็นความจริง เพราะนักท่องเที่ยวมักไม่ค่อยมีโอกาสได้ติดต่อใกล้ชิดกับคนในท้องถิ่นได้มากเท่ากับมัคคุเทศก์ ถ้าหากได้มัคคุเทศก์ที่ดี ความรู้สึกพึงพอใจในการท่องเที่ยว ตลอดจนความประทับใจในด้านต่าง ๆ ย่อมส่งผลไปถึงความรู้สึกที่ดีต่อประเทศ หรือท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวนั้น ๆ ได้ไปเยือน

ด้วยเหตุนี้ มัคคุเทศก์จึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ในฐานะที่มัคคุเทศก์เป็นบุคคลที่มีโอกาสใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวมากเป็นพิเศษ และเปรียบเสมือนเป็นผู้แทนของคนไทย เป็นแกนหลักในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว ฉะนั้นมัคคุเทศก์จะต้องคอยสร้างความเข้าใจในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ และขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย ตลอดจนปรับเจตคติของนักท่องเที่ยวและต้องปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะที่แตกต่างอีกด้วย

2.2.3 บทบาทและหน้าที่ของมัคคุเทศก์

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะเติบโตได้มากน้อยเพียงใดนั้น ปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนกำหนดการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ คือ ความประทับใจของนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นความ สนุกสนาน เพลิดเพลิน สาระความรู้ และการบริการที่ดีของมัคคุเทศก์ สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจอยากที่จะกลับมาเยือนประเทศไทยอีก ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้ศึกษาในเรื่องของ บทบาทและหน้าที่ของมัคคุเทศก์ไว้หลายท่าน ดังนี้

เอ็ดมุนด์ เฮนเนสตร (2535: 17-19) ได้กล่าวว่า มัคคุเทศก์มีควรบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังต่อไปนี้

1. ให้ความสะดวกในด้านการเดินทาง ที่พัก สัมภาระของนักท่องเที่ยว โดยเริ่มตั้งแต่รับงาน รับรายชื่อนักท่องเที่ยวในความรับผิดชอบจากบริษัทแล้วเดินทางไปรับนักท่องเที่ยวที่สนามบิน โรงแรม หรือจุดนัดพบ ดูแลเป็นภาระเรื่องกระเป๋า ทียบห่อ พานักท่องเที่ยวไปพักที่โรงแรมช่วยเจ้าหน้าที่ของโรงแรมจัดที่พักของนักท่องเที่ยวให้เรียบร้อย
2. แนะนำแหล่งท่องเที่ยวและระเบียบปฏิบัติในการเข้าชม โดยทบทวนรายการนำเที่ยวประจำวันหรือวันรุ่งขึ้นกับนักท่องเที่ยวว่าจะไปที่ใดบ้าง รายละเอียดเป็นอย่างไร เช่น รถออกเวลาใด ไหน ควรแต่งกายอย่างไร
3. นำชมสถานที่ท่องเที่ยวตามรายการต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในรายการนำเที่ยวอย่างเคร่งครัด ถ้าหากมีเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถเข้าชมสถานที่แห่งใดหรือต้องเปลี่ยนแปลงเวลาในการเข้าชมหรือเปลี่ยนแปลงเส้นทาง ต้องอธิบายเหตุผลตามความจำเป็นให้นักท่องเที่ยวทราบ และพยายามรักษาเวลาให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในรายการนำเที่ยว
4. อธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่ที่นำชมตลอดจนความรู้ต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวควรทราบ เช่น ความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเป็นอยู่ของผู้คน เป็นต้น โดยมีมัคคุเทศก์ควรทราบข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวก่อนว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ของกลุ่มที่จะพาเที่ยวมีพื้นความรู้ ความสนใจ และความต้องการเช่นใด เพื่อว่าจะได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวกลุ่มนั้น
5. แนะนำสถานที่ที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง ที่ทำการไปรษณีย์ ฯลฯ
6. แนะนำการปฏิบัติตนในสังคมไทย เช่น การทักทาย มารยาทในการรับประทานอาหารแบบขันโตก การเข้าชมภายในอุโบสถ การเดิน การนั่งในบางสถานที่ การขึ้นบ้านคนไทยต้องถอดรองเท้า ฯลฯ
7. ตอบข้อซักถามของนักท่องเที่ยว โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวที่มีปัญหาข้อสงสัยที่เกี่ยวกับสถานที่ที่นำชม ซักถามความรู้เพิ่มเติม ถ้าหากมัคคุเทศก์ไม่ทราบคำตอบปัญหาใดไม่ควรเดา แต่ควรรับที่จะไปศึกษาค้นคว้าหาคำตอบให้ในภายหลัง
8. ดูแลให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์จะต้องช่วยเหลือให้นักท่องเที่ยวเกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น แนะนำสถานที่ ย่าน ชอย ว่าที่ใด เวลาใดไม่ปลอดภัย การเก็บรักษาสิ่งของมีค่า เป็นต้น

9. ช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของนักท่องเที่ยวและปัญหาอื่น ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างการเดินทาง เช่น นักท่องเที่ยวเกิดเจ็บป่วยกระทันหัน การนำสิ่งของออกนอกประเทศ การแลกเปลี่ยนเงินตรา ฯลฯ มัคคุเทศก์จะต้องช่วยเหลือในการแก้ปัญหา หรือให้คำแนะนำที่ถูกต้องและเหมาะสมแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ สบายใจ ศรัทธา และไว้วางใจในตัวมัคคุเทศก์

10. ให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวในการซื้อของ โดยพยายามรักษาผลประโยชน์ของนักท่องเที่ยวให้มากที่สุด มัคคุเทศก์ควรทราบว่า ร้านขายสินค้าพื้นเมืองหรือของระลึกต่าง ๆ ร้านไหนมีอะไรดี และราคายุติธรรม

สุภาพร มากแจ้ง (2539: 65-68) ได้แบ่งบทบาทของมัคคุเทศก์ไว้ 2 บทบาทใหญ่ ๆ คือ

1. บทบาทและหน้าที่ในฐานะเป็นตัวแทนของประเทศหรือของท้องถิ่น ซึ่งมัคคุเทศก์มีหน้าที่ ดังนี้

- แสดงความเป็นไทยให้ประจักษ์แก่นักท่องเที่ยว ทั้งในด้านกิจกรรม มารยาท การวางตน ค่านิยมของสังคมไทย เช่น ความอ่อนโยน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตลอดจนการดำรงชีวิตตามวัฒนธรรมไทย กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ มัคคุเทศก์เป็นจุดทางวัฒนธรรมไทยนั่นเอง

- สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชนชาติ สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ชาติ และสถาบันต่าง ๆ ของชาติ เชิดชูความเป็นชาติอารยะที่ทัดเทียมกับชาติอื่น ๆ หลีกเลี่ยงการประพฤติปฏิบัติที่อาจนำความเสื่อมเสียมาสู่ประเทศไทย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ทำหน้าที่เป็นจุดสัมพันธ์ภาพนั่นเอง

2. บทบาทและหน้าที่ในฐานะผู้นำเที่ยว ซึ่งมัคคุเทศก์มีหน้าที่ ดังนี้

2.1 การรับเข้านักท่องเที่ยว

2.2 การนำเที่ยว

2.3 การส่งออกนักท่องเที่ยวน

ไพฑูริย์ พงศบุตร และคณะ (2531: 1) กล่าวว่า มัคคุเทศก์ควรมีบทบาทของบุคคลหลายอาชีพรวมกัน ซึ่งมัคคุเทศก์สามารถใช้บทบาทแต่ละอย่างนั้นให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน ดังนี้

1. บทบาทของครู มัคคุเทศก์จะต้องทำหน้าที่อธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ทางด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวควรทราบ พร้อมทั้งการตอบคำถามของนักท่องเที่ยวในบางครั้ง ทำนองเดียวกับที่ครูให้ความรู้แก่ศิษย์ ฉะนั้นจะต้องมีความรอบรู้ทั้งในด้านเนื้อหา และวิธีการจะถ่ายทอดความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. บทบาทของนักจิตวิทยามัคคุเทศก์ จะต้องรู้จิตวิทยาของนักท่องเที่ยวว่า ต้องการอะไรมากน้อยเพียงใด ซึ่งความต้องการนั้นจะแตกต่างกันตามวัย ฐานะ พื้นฐานความรู้ และอาชีพของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวบางกลุ่มอาจจะไม่ค่อยสนใจในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมากนัก แต่สนใจในความสนุกสนานมากกว่า สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่มัคคุเทศก์จะต้องคอยสังเกตจากการตอบสนองของนักท่องเที่ยว และพยายามปรับการปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

3. บทบาทของนักแสดง ในการนำเที่ยวมัคคุเทศก์จะต้องสวมบทบาทของนักแสดงในบางครั้ง เพื่อสร้างบรรยากาศการนำเที่ยวให้มีชีวิตชีวายิ่งขึ้น เช่น มีการร้องเพลง เล่นเครื่องดนตรีบางชิ้น เล่าเรื่องตลกขบขันที่ไม่หยาบโหลน และการเล่นเกมต่าง ๆ เป็นต้น

4. บทบาทของนักการทูตมัคคุเทศก์ต้องรู้ว่าควรอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศหรือท้องถิ่นของตนให้นักท่องเที่ยวฟังอย่างไร จึงจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกที่ดีและตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในประเทศและในท้องถิ่นนั้น ๆ สิ่งที่มัคคุเทศก์พึงต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง คือ การไม่กล่าวถ้อยคำ หรือแสดงกิริยาอาการอันเป็นการลบหลู่ดูหมิ่น สถาบันหรือบุคคลใดอย่างเด็ดขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ว่าจะ เป็นของประเทศไทยหรือประเทศใด ๆ ก็ตาม

จะเห็นว่า การที่จะเป็นมัคคุเทศก์ที่ดี ทำชื่อเสียงให้แก่ประเทศชาติ และช่วยเพิ่มพูนจำนวนนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้นได้นั้น ผู้ที่ทำหน้าที่มัคคุเทศก์จะต้องเรียนรู้ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท และหน้าที่ของมัคคุเทศก์อย่างละเอียด และถูกต้องด้วย

2.2.4 คุณสมบัติของมัคคุเทศก์

คนทั่วไปอาจคิดว่ามัคคุเทศก์เป็นอาชีพที่เป็นกันง่าย ๆ เพียงแต่มีความรู้ทางด้านภาษาก็สามารถเป็นมัคคุเทศก์ได้ จริงอยู่บุคคลดังกล่าวอาจทำหน้าที่มัคคุเทศก์ได้ แต่จะเป็นมัคคุเทศก์ที่ดีไม่ได้เลยถ้าหากไม่มีคุณสมบัติที่มัคคุเทศก์พึงมี

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2535: 12-13) พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 หมวด 3 มัคคุเทศก์ มาตรา 40 กล่าวว่า ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

1. มีสัญชาติไทย
2. มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์
3. เป็นผู้ที่ได้รับวุฒิปัตรี หรือหนังสือรับรองว่าได้ผ่านการอบรมวิชาชีพมัคคุเทศก์

ตามหลักสูตรที่คณะกรรมการกำหนด

4. ไม่เป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง หรือติดยาเสพติดให้โทษ หรือเป็นโรคติดต่อที่คณะกรรมการกำหนด
5. ไม่เป็นผู้วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
6. ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยความประมาทหรือความผิดลหุโทษ
7. ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์
8. ไม่เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ แต่ถ้าเคยถูกเพิกถอนใบอนุญาต ต้องถูกเพิกถอนไม่น้อยกว่า 3 ปี

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2537: 40-51) ได้สรุปคุณสมบัติของมัคคุเทศก์ที่ดีต้องมี ดังต่อไปนี้

1. ความรู้ดี หมายถึง รอบรู้ ครอบและใฝ่รู้
2. ความสามารถในเรื่องภาษา รวมถึงความสามารถในการเปล่งเสียง ลักษณะนิสัยการพูด ความรู้และทักษะในการใช้ภาษาต่างประเทศอย่างแตกฉานทั้งการพูด และการฟัง
3. บุคลิกภาพและความประพฤติ ซึ่งมีองค์ประกอบจากการแต่งกาย รูปร่างหน้าตาการพูดจา ท่าทาง การวางตัวและมารยาท

ไชยยงค์ เจริญเมือง (2532: 19-20) กล่าวว่า มัคคุเทศก์เป็นผู้มีใจรักงานบริการ สุขุมเยือกเย็น ขยันพูด สามารถเป็นได้ทั้งครู นักจิตวิทยา นักร้อง นักพูด และชุดวัฒนธรรมของประเทศ

อานันท์ ปันยารชุน (2543: 30-31) กล่าวว่า การที่จะเป็นมัคคุเทศก์ที่ดีนั้นจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร เป็นอย่างดี เพราะภาษาจะเป็นสื่อในการนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ
2. ความรู้เรื่องในเรื่องราว ข้อมูลต่าง ๆ ที่จะอธิบายแก่นักท่องเที่ยว
3. มีทักษะในการนำเสนอข้อมูลให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ เข้าใจ และเกิดความสนใจที่จะรับฟัง ไม่เบื่อหน่าย
4. มีทักษะในการบริหารจัดการนำเที่ยว นับตั้งแต่การวางแผนเพื่อเตรียมรับนักท่องเที่ยวจนกระทั่งส่งนักท่องเที่ยวกลับประเทศ เพราะมัคคุเทศก์จะต้องคอยดูแลนักท่องเที่ยวในทุก ๆ เรื่อง ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพอใจตลอดเวลาที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบ
5. มีทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เพราะสิ่งที่ไม่คาดคิดต่าง ๆ เกิดขึ้นได้

เสมอในระหว่างการเดินทาง มัคคุเทศก์จะต้องพยายามแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้เกิดความเสียหายแก่ทุกฝ่ายน้อยที่สุด ซึ่งทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้านี้ต้องอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นอย่างมาก ดังนั้นมัคคุเทศก์ที่มีประสบการณ์การทำงานเป็นระยะเวลาอันยาวนานจึงมีความชำนาญในเรื่องนี้ค่อนข้างมาก

6. มีบุคลิกภาพที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว มองโลกในแง่ดี ซึ่งเป็นเสน่ห์ที่จะช่วยสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

7. มีนิสัยในการคาดการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นระหว่างการเดินทาง

8. มีความอดทนสูง เพราะมัคคุเทศก์จะต้องพบกับนักท่องเที่ยวที่มาจากต่างชาติ ต่างภาษา ต่างครอบครัว และการเลี้ยงดู ดังนั้นลักษณะนิสัยและความต้องการของแต่ละคนก็จะแตกต่างกันออกไป มัคคุเทศก์จึงจะต้องเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ได้เป็นอย่างดี เมื่อได้รับแรงกดดันอันเกิดจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน

9. มีใจรักในอาชีพ รักงานบริการ มีความสุขที่ได้ทำให้อื่นมีความสุข เพราะถ้าหากปราศจากคุณสมบัติในข้อนี้แล้ว มัคคุเทศก์จะไม่มีความสุขหรือสนุกกับการทำงาน และส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานด้วย

10. มีจรรยาบรรณ จริยธรรมและคุณธรรม เพราะอาชีพมัคคุเทศก์นั้นจะต้องเผชิญกับสิ่งเย้ายวนต่าง ๆ และช่องทางในการแสวงหาประโยชน์ที่ไม่ถูกต้อง หากมัคคุเทศก์ไม่สามารถยืนหยัดบนพื้นฐานของความถูกต้องและคุณธรรมแล้ว ก็จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภาพรวมได้

11. เป็นผู้ที่มีความสนใจในการแสวงหาความรู้อยู่เสมอ เพราะความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมนั้นไม่เพียงพอที่จะใช้ประกอบอาชีพได้ตลอดไป และนักท่องเที่ยวในปัจจุบันก็มีความสนใจที่จะได้รับความรู้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น มัคคุเทศก์จึงต้องชวนหาความรู้เพิ่มเติมให้กับตนเองอยู่เสมอ

2.2.5 จรรยาบรรณของมัคคุเทศก์

ศรัญญา วรากุลวิทย์ (2537: 50-51) กล่าวว่า จรรยาบรรณของมัคคุเทศก์ หมายถึง หลักเกณฑ์ที่มัคคุเทศก์ควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อธำรงไว้ซึ่งเกียรติภูมิของสถานภาพแห่งวิชาชีพ ทำให้มัคคุเทศก์เป็นอาชีพที่มีเกียรติ ได้รับการยกย่องนับถือ ในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชน

เป็นชุดวัฒนธรรมและชุดสันติภาพ ไม่ใช่ช่วยโอกาสหลอกลวงนักท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ส่วนตนโดยไม่คำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม

หลักของจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์พึงยึดถือปฏิบัติ ดังนี้

1. มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อวิชาชีพของตน ไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว ไม่โลก ไม่เห็นแก่ตัว ไม่คำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของนักท่องเที่ยว
2. รู้จักกาลเทศะ ต้องระลึกละเอียดว่านักท่องเที่ยวเป็นผู้ซื้อบริการ ต้องมีความคาดหวังที่จะรับบริการอย่างดีที่สุดให้คุ้มกับเงินที่จ่ายไป ดังนั้นนักท่องเที่ยวจึงเปรียบเสมือนนายจ้างของมัคคุเทศก์ ซึ่งมัคคุเทศก์ต้องวางตนให้เหมาะสม ใช้กิริยาวาจาให้สุภาพ ให้เกียรติและยกย่องนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ
3. รู้จักประมาณตน โดยแต่งกายให้พอเหมาะไม่แสดงกิริยาสนิทสนมกับนักท่องเที่ยวจนเกินไป ควรให้เกียรติและให้ความเป็นกันเองกับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ไม่ควรร่วมโต๊ะรับประทานอาหารกับนักท่องเที่ยวนอกจากถูกขอร้อง
4. มีความเมตตากรุณา โดยเฉพาะคนชรา คนพิการ เด็กต้องดูแลอย่างใกล้ชิด ดักเตือนนักท่องเที่ยวในเรื่องความปลอดภัยในสถานที่ต่าง ๆ
5. มีความยุติธรรม ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทุกคนอย่างสม่ำเสมอ ระวังความรู้สึกของนักท่องเที่ยวไม่ให้เกิดความระแวงใจ เพื่อสร้างความอบอุ่นใจ สบายใจ ความไว้วางใจ และความศรัทธาให้เกิดขึ้นในตัวมัคคุเทศก์
6. ความตรงต่อเวลา มัคคุเทศก์ต้องมาถึงที่นัดหมายก่อนกำหนดเวลาเพื่อดูแลความพร้อมเพียงของยานพาหนะ วัสดุอุปกรณ์ ผู้ร่วมงาน และเตรียมความพร้อมของนักท่องเที่ยว ดูแลรับและส่งนักท่องเที่ยวตามที่ได้รับมอบหมาย

2.2.6 ประเภทของมัคคุเทศก์

เนื่องจากการเป็นมัคคุเทศก์มีความหลากหลายแตกต่างกันทั้งในพื้นที่ความรู้ และภาษาที่ใช้ ตลอดจนความชำนาญเฉพาะด้าน เฉพาะพื้นที่ตามที่ได้รับภารกิจมอบหมายและผ่านประสบการณ์มา ดังนั้นเพื่อความชัดเจนในการพิจารณาออกใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์อาชีพ เพื่อให้เหมาะสมและง่ายในการควบคุมให้เป็นไปตามกฎหมาย จึงได้มีการแบ่งประเภทของมัคคุเทศก์ตามลักษณะของการจดทะเบียนธุรกิจและมัคคุเทศก์

ไพฑูรย์ พงศบุตร และคณะ (2542: 8-9) ได้แบ่งประเภทของมัคคุเทศก์ออกเป็น 2 ประเภทคือ

ประเภทที่ 1 มัคคุเทศก์แบ่งประเภทตามลักษณะของธุรกิจนำเที่ยว แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 มัคคุเทศก์นำนักท่องเที่ยวต่างชาติในประเทศไทยเป็นมัคคุเทศก์ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจนำเที่ยวประเภทที่เรียกว่า Inbound Tour ซึ่งรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเข้ามาในประเทศไทย มัคคุเทศก์ประเภทนี้ต้องมีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศในขั้นใช้งานได้ และสามารถปฏิบัติงานนำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้เป็นอย่างดี

ลักษณะที่ 2 มัคคุเทศก์นำคนไทยไปท่องเที่ยวต่างประเทศ เป็นมัคคุเทศก์ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจนำเที่ยวประเภทที่เรียกว่า Outbound Tour ซึ่งนำคนไทยไปท่องเที่ยวต่างประเทศ มัคคุเทศก์จะทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลอำนวยความสะดวกทุกอย่างในระหว่างการเดินทาง และทำหน้าที่ประสานงานกับบริษัทนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในประเทศที่ไปเยือน ในด้านการเดินทาง ที่พัก อาหาร และการนำชมสถานที่ต่าง ๆ บทบาทของมัคคุเทศก์ประเภทนี้จึงมีลักษณะเป็นผู้นำการเดินทาง (Tour Leader) หรือล่าม (Interpreter) มากกว่าการเป็นผู้อธิบายนำชมสถานที่เสียเอง เนื่องจากกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ไม่อนุญาตให้ชาวต่างประเทศทำหน้าที่มัคคุเทศก์เมื่ออยู่ในประเทศของเขา

ลักษณะที่ 3 มัคคุเทศก์นำเที่ยวให้แก่คนไทยภายในประเทศเป็นมัคคุเทศก์ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจนำเที่ยวประเภทที่เรียกว่า Domestic Tour ซึ่งนำนักท่องเที่ยวคนไทยไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ภายในประเทศ มัคคุเทศก์ประเภทนี้ไม่จำเป็นต้องมีความรู้ภาษาต่างประเทศดีเหมือน 2 อย่างแรก

ประเภทที่ 2 มัคคุเทศก์แบ่งประเภทตามขอบเขตของเขตพื้นที่ และลักษณะของการปฏิบัติงาน แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 มัคคุเทศก์ทั่วราชอาณาจักรเป็นมัคคุเทศก์ที่มีขอบเขตการปฏิบัติงานได้ทั่วทุกจังหวัดภายในประเทศ

ลักษณะที่ 2 มัคคุเทศก์เฉพาะพื้นที่ เป็นมัคคุเทศก์ที่มีขอบเขตการปฏิบัติงานได้เฉพาะในบางพื้นที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาต เช่น มัคคุเทศก์ภาคเหนือ มัคคุเทศก์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มัคคุเทศก์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มัคคุเทศก์จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น

ลักษณะที่ 3 มัคคุเทศก์เฉพาะทาง เป็นมัคคุเทศก์ที่มีลักษณะการทำงานมุ่งไปเฉพาะการนำเที่ยวบางอย่างที่ต้องการมัคคุเทศก์ ซึ่งมีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษ เช่น มัคคุเทศก์นำทัวร์ป่า มัคคุเทศก์นำการท่องเที่ยวทางเรือ เป็นต้น

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.3.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ศุณยวิชัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2538: 2) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ "Ecotourism" หรือ "Eco-tourism" เป็นคำที่เกิดจากการผสมกันระหว่างคำว่า Ecology หรือ นิเวศวิทยา กับคำว่า Tourism หรือการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีคำที่สามารถใช้สื่อความหมายแทนได้ ได้แก่ "Nature Tourism" "Biotourism" และ "Green Tourism"

World Tourism Organization (1997: 118-119) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวใด ๆ ก็ตามที่ประกอบด้วยใจความสำคัญดังต่อไปนี้

1. การได้รับการเรียนรู้ประสบการณ์จริงโดยตรง จากแหล่งท่องเที่ยว การเกิดการเรียนรู้ที่ทำให้สามารถเพิ่มความเข้าใจ และความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว อันเป็นการส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตนที่เหมาะสมและจรรยาบรรณในการอนุรักษ์
2. การมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม โดยการใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อดำเนินการท่องเที่ยวที่เกิดผลกระทบต่อด้านลบน้อยที่สุด
3. การคืนผลประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่น

กองการวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ม.ป.ป.: 5) ได้ให้คำจำกัดความของ Eco-tourism คือ การท่องเที่ยวที่เข้าไปสัมผัสธรรมชาติ ซึ่งต้องมีการให้ความรู้ทางนิเวศวิทยาจากผู้มีความรู้เรื่องนั้น ๆ อย่างแท้จริง เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวมีความรู้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ความหมายยังได้รวมไปถึงสภาพทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นจะต้องได้รับการรักษาไว้

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540: 51) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ลักษณะที่ 3 มัคคุเทศก์เฉพาะทาง เป็นมัคคุเทศก์ที่มีลักษณะการทำงานมุ่งไปเฉพาะการนำเที่ยวบางอย่างที่ต้องการมัคคุเทศก์ ซึ่งมีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษ เช่น มัคคุเทศก์นำทัวร์ป่า มัคคุเทศก์นำการท่องเที่ยวทางเรือ เป็นต้น

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.3.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ศุภชัย ปาไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2538: 2) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ "Ecotourism" หรือ "Eco-tourism" เป็นคำที่เกิดจากการผสมกันระหว่างคำว่า Ecology หรือ นิเวศวิทยา กับคำว่า Tourism หรือการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีคำที่สามารถใช้ สื่อความหมายแทนได้ ได้แก่ "Nature Tourism" "Biotourism" และ "Green Tourism"

World Tourism Organization (1997: 118-119) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวใด ๆ ก็ตามที่ประกอบด้วยใจความสำคัญดังต่อไปนี้

1. การได้รับการเรียนรู้ประสบการณ์จริงโดยตรง จากแหล่งท่องเที่ยว การเกิดการเรียนรู้ที่ทำให้สามารถเพิ่มความเข้าใจ และความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว อันเป็นการส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตนที่เหมาะสมและจรรยาบรรณในการอนุรักษ์
2. การมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม โดยการใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อดำเนินการท่องเที่ยวที่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด
3. การคืนผลประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่น

กองการวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ม.ป.ป.: 5) ได้ให้คำจำกัดความของ Eco-tourism คือ การท่องเที่ยวที่เข้าไปสัมผัสธรรมชาติ ซึ่งต้องมีการให้ความรู้ทางนิเวศวิทยาจากผู้มีความรู้เรื่องนั้น ๆ อย่างแท้จริง เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ความหมายยังได้รวมไปถึงสภาพทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นจะต้องได้รับการรักษาไว้

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540: 51) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ยศ สันตสมบัติ (2544: 236) ได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นการท่องเที่ยวไปยังแหล่งธรรมชาติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ ทำความเข้าใจกับพัฒนาการทางวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม ด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ชาวบ้านในท้องถิ่นได้รับประโยชน์โดยตรงจากการอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อม

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก นอกจากนี้ยังเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการที่จะร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2.3.2 ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วัลลีพันธ์ สถิตยยุทธการ และคณะ (2538: 12-13) ได้อธิบายถึงลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ

ลักษณะที่ 1 Nature Based การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านสภาพภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี โดยจะต้องยึดหลักสำคัญที่ว่าเราจะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ให้ดีที่สุดเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ลักษณะที่ 2 Sustainably Managed การท่องเที่ยวทุกประเภท จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ประเทศทุกประเทศ ท้องถิ่นทุกท้องถิ่น จำเป็นต้องพยายามจัดการท่องเที่ยวของตนโดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือให้กระทบน้อยที่สุด

ลักษณะที่ 3 Inclusive of Social and Cultural Aspects การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิต เอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคม และวัฒนธรรมที่หลากหลายเหล่านั้น

ลักษณะที่ 4 Environmentally Educative การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องให้การศึกษากับนักท่องเที่ยวและประชากรในท้องถิ่น เป็นการศึกษาที่ตรงการจะหยั่งรากลึกลงในจิตสำนึกของแต่ละคน ให้ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญอย่างยิ่งยวดในอันที่จะอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว

ลักษณะที่ 5 Benefit and Involvement of Local People การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เน้นตรงจุดที่ว่าในการจัดการท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่จะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจและสามารถได้รับผลประโยชน์จากกำไรของการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็น ภูมูจสำคัญไปสู่อการกระจายรายได้นั่นเอง

ลักษณะที่ 6 Product Authentic การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากมุมมองทางเชิง ตลาด มีจุดเน้นที่ว่าผลิตภัณฑ์ คือ ทิวทัศน์ต่าง ๆ นั้นจะต้องเป็นทิวทัศน์ที่มีลักษณะครบตามเกณฑ์ที่ กล่าวมาแล้วในข้อ 1-5 มิใช่การนำชื่อ Ecotourism ไปติดบนผลิตภัณฑ์เดิมเท่านั้น

ลักษณะที่ 7 Tourist Satisfaction ความพอใจของนักท่องเที่ยวนับเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นักท่องเที่ยวที่พอใจจึงจะกลับมาท่องเที่ยวอีก กิจกรรมที่บริษัททัวร์ เสนอต่อนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องเป็นกิจกรรมที่ตรงหรือเกินความคาดหวังของนักท่องเที่ยว

2.3.3 แนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2540: 14-15) ได้กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. การใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีจุด มุ่งหมายให้มีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้อง ระมัดระวังเป็นพิเศษที่จะต้องไม่สร้างผลกระทบด้านลบให้แก่สิ่งแวดล้อมในทรัพยากรการ ท่องเที่ยวนั้น เนื่องจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อมดั้งเดิมเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศแสวงหาในการ เดินทางมาท่องเที่ยว จึงต้องอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจ

2. การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว จึงต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของทรัพยากร การท่องเที่ยวไม่ให้ผลกระทบทางลบจากการใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว จนเกิดสภาพเสื่อมโทรม หรือถูกกระทบให้ด้อยคุณค่าลง ดังนั้นการให้ความรู้ความเข้าใจ และการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุมชน ท้องถิ่น ผู้ประกอบการบริการท่องเที่ยว ภาครัฐ เป็นต้น

3. การสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกลุ่มนัก ท่องเที่ยวที่มีความสนใจในการศึกษาเรียนรู้ และแสวงหาประสบการณ์จากการท่องเที่ยว โดยนิยม เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ยากลำบากและท้าทาย และมักไม่สนใจความสะดวกสบายมากนัก แต่จะสนใจกับการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทั้งระดับกว้างและระดับลึก เพื่อ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวมากกว่า

4. การให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ชุมชนท้องถิ่นที่ตั้งอยู่รอบ ๆ แหล่งท่องเที่ยว ควรได้รับการพิจารณาเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม อันจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว

2.3.4 นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544: 7-13) ได้ให้ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมีปณิธานที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบนี้อย่างมีระบบสู่มาตรฐานสากล เพื่อให้แข่งขันกับนานาชาติได้ จึงจัดทำการศึกษาเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในปี พ.ศ. 2541 และจัดทำแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา พร้อมทั้งได้ดำเนินการปรับปรุงแผนปฏิบัติการให้ชัดเจนและครอบคลุมการพัฒนาทุกด้าน จนได้ปรับเป็นแผนปฏิบัติการระดับชาติ ส่วนนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดเป็นนโยบายหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และนโยบายด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

2.3.4.1 นโยบายหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ต้องมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงกำหนดให้มีนโยบายหลัก ดังนี้

1) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมีการควบคุมดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมแท้ไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือลดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหวง่ายต่อการถูกกระทบและฟื้นตัวได้ยาก

2) การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม และการปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมเดิมที่มีอยู่ พึงหลีกเลี่ยงความขัดแย้งอย่างรุนแรงต่อการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ หากเน้นในการแปรประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สู่การจัดการท่องเที่ยวโดยรวม

3) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องคำนึงถึงการพัฒนา ด้านการให้การศึกษาสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกันมากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ และการมีรายได้เพียงอย่างเดียว

4) การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรการบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือให้ประชาชนมีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ

5) ให้ความสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นความจำเป็นอันดับต้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทั้งนี้ ในองค์กรต่าง ๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และกำหนดวิธีการจัดการที่เหมาะสม

6) นำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่าง ๆ อย่างมีความสำคัญ ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาภาค พร้อมทั้งให้มีการจัดสรรและกระจายงบประมาณอย่างทั่วถึงและเพียงพอ

7) สนับสนุนการศึกษาวิจัย และประเมินผลการพัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการการแก้ไขปัญหา และการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน

8) มีการใช้กฎหมายในการควบคุม ดูแล รักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำ ตักเตือน และสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย

9) จัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือการจัดการ (Code of Conduct) แก่ผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง

10) จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งในแนวตั้งแนวนอนโดยให้มีการประสานงานด้านข้อมูลข่าวสาร และการจัดการร่วมกันทุกระดับ

2.3.4.2 นโยบายด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการจัดการที่ประสานการจัดการในด้านต่าง ๆ ภายใต้หลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และองค์ประกอบในเชิงระบบของการท่องเที่ยว ซึ่งกระบวนการจัดการจะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและชัดเจนระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างไรก็ตามนโยบายการจัดการได้กำหนดแนวทางด้านต่าง ๆ 6 ด้าน ซึ่งสามารถกำหนดเป็นนโยบายและกลยุทธ์การจัดการที่มีประสิทธิภาพได้ นโยบายเฉพาะด้าน มีดังนี้

1) นโยบายด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

(1) กำหนดกรอบการพัฒนาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยมีมาตรฐานชัดเจนให้ยกเลิกการท่องเที่ยวในพื้นที่เปราะบาง สนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดพื้นที่เหมาะสมในเขตอนุรักษ์

(2) สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศนอกเขตอนุรักษ์ ในเขตพื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่เอกชนและเขตชุมชน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(3) วางแผนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามขอบเขตของขีดความสามารถที่รองรับได้ โดยการกำหนดเขตพื้นที่ท่องเที่ยวเขตสงวน เพื่อการศึกษาและรักษาสิ่งแวดล้อม เขตกันชน และเขตพื้นที่

(4) สนับสนุนการพัฒนากลุ่มแหล่งท่องเที่ยว และโครงข่ายการท่องเที่ยว ในท้องถิ่นระดับกลุ่มพื้นที่ให้มีความเชื่อมโยง สนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยมีการกระจายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับที่สามารถทดแทนแหล่งท่องเที่ยวเกินขีดความสามารถในการรองรับได้

(5) สนับสนุนการจัดระบบข้อมูลข่าวสารในการเดินทาง เพื่อใช้ในการจัดการ การควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับของแต่ละพื้นที่ และการถ่ายเทนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอย่างเป็นระบบ

(6) กำหนดมาตรการการป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เข้มงวดมากขึ้น และให้การสนับสนุนการประกอบการที่มีมาตรการถูกต้องเหมาะสมเป็นรูปธรรม

(7) สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ในการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบ และการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว

(8) สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากร ในการวางแผน และจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) นโยบายด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

(1) กำกับ ควบคุม ดูแล การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ท่องเที่ยว โดยให้เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน ที่ถือเอาการปฏิบัติในสนามเป็นบทเรียนของการศึกษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลกระทบของกิจกรรมที่มีต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

(2) จัดให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในระบบโรงเรียน และสถาบันการศึกษาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน

(3) สนับสนุนสื่อสารมวลชนและสื่อข้อมูลข่าวสารอื่น ๆ ที่ส่งเสริม การศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับใช้เป็นข้อมูลคู่มือและอุปกรณ์ การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง

(4) สนับสนุนงบประมาณในการจัดสื่อความหมายธรรมชาติ ที่มี คุณภาพในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ

(5) ให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่ มาสื่อสาร กับนักท่องเที่ยว รวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนเป็นมัคคุเทศก์เฉพาะหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับความรู้อย่างแท้จริง และเป็นการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

(6) ขยายการให้การศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่บุคลากรที่ เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ให้เกิดการถ่ายทอดและเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้ในระยะต้นให้มุ่งเน้นการพัฒนาความ รู้และจิตสำนึกของบุคลากรในภาครัฐและเอกชน ซึ่งมีศักยภาพสูง และมีบทบาทในกระบวนการ ท่องเที่ยว

3) นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

(1) พัฒนาแบบแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ตลอด รวมถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น เอกชนและประชาชนทั่วไปในด้านการลงทุน การผลิตสินค้า ทั้งนี้ต้องมีความเสมอภาค เป็นธรรมในกรอบที่เหมาะสมสอดคล้องกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

(2) สนับสนุนการจัดตั้งข่ายความร่วมมือ ในการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ ในรูปขององค์กรหรือคณะกรรมการระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น โดยมีเครือข่ายครอบคลุมผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนและทุกระดับ โดยให้องค์กรมีขอบเขตความสามารถในการตัดสินใจและ ดำเนินการอย่างอิสระภายใต้กรอบที่ตอบสนองความจำเป็นในการจัดการแต่ละระดับ

(3) เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจและ ติดตามประเมินผล ตลอดจนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งปรับ ทัศนคติและปรับปรุงขีดความสามารถของหน่วยงานของรัฐให้สามารถร่วมมือ และเกื้อหนุนการมี ส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น

(4) ส่งเสริมการจัดตั้งองค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรประชาชนที่ ดูแลด้านสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล

(5) แก้ไข ปรับปรุงและพัฒนากฎหมาย และระบบงบประมาณของ ภาครัฐให้สามารถส่งเสริม และเอื้ออำนวยต่อการประสานงานความร่วมมือของหน่วยงานปฏิบัติ ทุกระดับกับประชาชนท้องถิ่น ตลอดจนกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ในการให้ชุมชนมีโอกาสใน การควบคุม กำกับ ดูแล และจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง

(6) สนับสนุนพัฒนาศักยภาพของคนโดยการเพิ่มความรู้ ทักษะ และการมีจิตสำนึกในด้านการจัดการพัฒนาการดำเนินธุรกิจท้องถิ่น การอนุรักษ์ พื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำหรับชุมชนให้กว้างขวางมากขึ้น

(7) สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ ในด้านการจัดการพัฒนาการท้องถิ่นเชิงนิเวศ อย่างมีอิสระและสามารถจัดเก็บรายได้เพื่อการ อนุรักษ์ พื้นฟูการท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง โดยมีการพัฒนาทักษะการจัดการที่ถูกต้อง

(8) สนับสนุนองค์กรพัฒนาการท้องถิ่นเชิงนิเวศ การพัฒนาการ ท้องถิ่นเชิงอนุรักษ์ การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาทางสังคมให้มีโอกาส ในการเข้าช่วยเหลือและยกระดับการมีส่วนร่วมตลอดจนการตั้งองค์กรชุมชน และองค์กรการจัด การธุรกิจของประชาชนอย่างสร้างสรรค์

4) นโยบายด้านการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว

(1) กำกับส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทิศทาง ที่ เหมาะสมกับสภาพทรัพยากรและขีดความสามารถในการจัดการรองรับทรัพยากรการ ท่องเที่ยวละแวกหรือชะลอการส่งเสริมตลาดในพื้นที่ที่ยังไม่พร้อมง่ายต่อการถูกกระทบกระเทือน จากการท่องเที่ยว

(2) สนับสนุนการตลาดในรูปแบบการประสานการท่องเที่ยว เป็น เครือข่ายที่เหมาะสมทั้งที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลอดโปรแกรม และแบบผสมผสานกับการ ท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้มีการกระจายนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม

(3) ส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการพัฒนาทรัพยากร การท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษาและกิจกรรมเชิงนิเวศ สำหรับกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของ ตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยมุ่งเน้นในกลุ่มเยาวชน กลุ่มแรงงาน และเกษตรกรเป็นพิเศษ ทั้งนี้รวมถึงการจัดการศึกษาและกิจกรรม ตอบสนองตลาดต่างประเทศด้วย

(4) ส่งเสริมการบริการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ในการพัฒนาการบริการที่มีคุณภาพ มุ่งเน้นการให้การศึกษา การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรมกับชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนมีการสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการใช้มาตรฐานในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการบริการอย่างเต็มที่

(5) กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการบริการนำเที่ยว มาตรฐานการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในลักษณะที่มีความเข้มงวดมากเป็นพิเศษ ภายใต้การจัดให้มีความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวในระดับที่เหมาะสม โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรที่อยู่เหนือความต้องการส่วนบุคคล

(6) ส่งเสริมการโฆษณาประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้ขอบเขตการพัฒนา โดยการใช้สื่อที่หลากหลาย และมุ่งเน้นให้มีการพัฒนาให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภูมิภาค

5) นโยบายด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว

(1) จัดระบบการเดินทาง เชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวให้มีความสะดวกตามควรให้เหมาะสมกับพื้นที่และกิจกรรม โดยเน้นด้านความปลอดภัยเป็นหลัก

(2) สนับสนุนให้มีการใช้พลังงานอย่างประหยัด เหมาะสมตามความจำเป็นและตามขนาดพื้นที่ท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การใช้พลังงานทดแทน ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่หมดเปลืองในกิจกรรมการท่องเที่ยว

(3) สนับสนุนระบบการสื่อสารโทรคมนาคม สร้างโครงข่ายที่ใช้ที่เหมาะสมกระจายตัวครอบคลุมพื้นที่ท่องเที่ยวและโครงข่ายการมีส่วนร่วมทุกระดับ เพื่อการติดต่อสื่อสารการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว และการบรรเทาสาธารณภัยในยามฉุกเฉิน

(4) สนับสนุนให้บริการการท่องเที่ยว ดำเนินการโดยภาคเอกชนหรือองค์กร หรือประชาชน ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยองค์กรของรัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และการกำหนดพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวรองรับ ทั้งนี้ให้มีกรอบการพัฒนาด้านการบริการที่มีขนาดรูปแบบและคุณภาพการบริการตามแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(5) การจัดการบริการของรัฐในพื้นที่ที่จำเป็น จะต้องมีขนาดและบริการที่พอเหมาะโดยมุ่งเน้นการช่วยเหลือและเรียนรู้ด้วยตนเองของนักท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับรูปแบบและกิจกรรมของการท่องเที่ยวนั้น ๆ การจัดบริการต้องไม่เป็นการแสวงกำไร หรือแข่งขันกับภาคเอกชน แต่ควรให้มีเป็นรายได้เสริมสำหรับการฟื้นฟูและรักษาทรัพยากร

(6) การจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้คำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น การเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้แก่ชุมชน และประชาชนท้องถิ่น

(7) กำหนดมาตรฐานและมาตรการในการควบคุม และส่งเสริมการบริการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยการสร้างมาตรการจูงใจ การให้การรับรอง มาตรการบริการและการให้รางวัล เป็นต้น

6) นโยบายด้านการส่งเสริมการลงทุน

(1) สนับสนุนการลงทุนในธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่กำหนด เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนสามารถพัฒนากระบวนการบริการที่มีคุณภาพ โดยใช้มาตรการทางภาษี การสร้างสิ่งจูงใจอื่น ๆ การตอบแทนในรูปแบบของรางวัล เป็นต้น

(2) สนับสนุนการลงทุนของชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการให้ยืมหรือให้กู้ดอกเบี้ยต่ำจากสถาบันการเงินของรัฐ

(3) ส่งเสริมให้องค์กรธุรกิจเอกชน สนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์กรประชาชน

(4) สนับสนุนด้านงบประมาณ และสิทธิประโยชน์แก่องค์กรพัฒนาเอกชนในการร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสนับสนุนการพัฒนาของประชาชนท้องถิ่น

(5) ส่งเสริมการลงทุนผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค และเครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดกิจกรรมเชิงนิเวศ การจัดการบริการ และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวขึ้นภายในประเทศ หรือลดต้นทุนการนำเข้าสินค้าที่จำเป็นจากต่างประเทศ

2.3.5 วัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ภายใต้นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ จุดมุ่งหมายและนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมทรัพยากรและวัฒนธรรม จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะตอบรับความต้องการของประเทศโดยรวม ในอันที่จะเสริมให้การพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระบบเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ให้คนเป็นจุดมุ่งหมายหลัก

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544: 13) ได้มีการสรุปวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยา ให้เป็นแหล่งเสริมสร้างจิตสำนึก และพัฒนาคนที่เกี่ยวข้องในระบบให้มีความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์และรักษาระบบนิเวศ
2. เพื่อให้มีรูปแบบ วิธีการ กิจกรรม และมาตรการในการจัดการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและสังคม ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ พื้นฟู พัฒนาแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ
3. เพื่อให้มีการบริการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับรูปแบบการท่องเที่ยว มีมาตรฐาน มีเอกลักษณ์ และมีการจัดการที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม
4. เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และการจัดการอย่างเป็นระบบ ประสานสอดคล้อง และร่วมมือกันระหว่างองค์กรของรัฐ ผู้ประกอบการ องค์กรพัฒนาเอกชน และประชาชนในท้องถิ่นอย่างจริงจังและจริงใจ
5. เพื่อรองรับ และกระตุ้นการขยายตัวของนักท่องเที่ยวนานาชาติเข้าสู่ประเทศไทยและนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางภายในประเทศ โดยใช้รูปแบบการท่องเที่ยวนี้เป็นเป้าหมาย อันจะนำมาซึ่งนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีช่วงเวลาพำนักนานขึ้นและใช้จ่ายเงินมากขึ้น
6. เพื่อตอบสนองนโยบายการกระจายรายได้ และการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น อันจะเป็นเกราะกำบังการพัฒนาที่ไม่เป็นธรรมจากภายนอกให้มากที่สุด
7. เพื่อพัฒนาโครงข่ายการเดินทางในประเทศไทย โดยให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ดีและมีการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ
8. เพื่อให้มีการใช้มาตรการทางกฎหมาย เสริมมาตรการด้านการส่งเสริม สนับสนุนอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม
9. เพื่อส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในภูมิภาคอาเซียน และอินโดจีน

2.3.5 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544: 2-3) ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศออกเป็น 4 ประการ คือ

2.3.5.1 องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-Based Tourism)

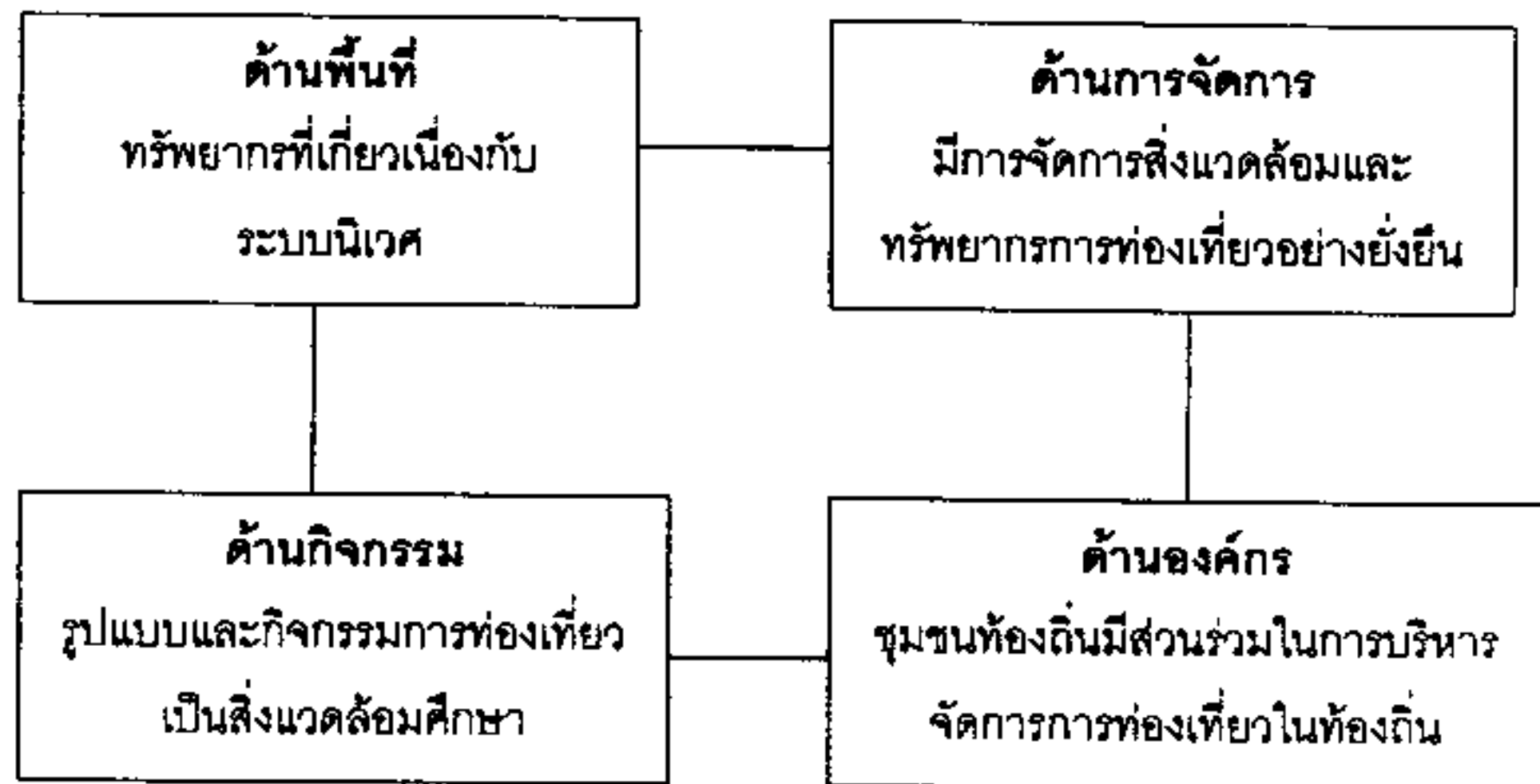
2.3.5.2 องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible Travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการที่ยั่งยืน (Sustainably Managed Tourism) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible Travel) ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

2.3.5.3 องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education-Based Tourism)

2.3.5.4 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชนท้องถิ่น (Involvement of Local Community or People Participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี่เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass Root) จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-Based Tourism) หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ตามลักษณะดังกล่าวข้างต้น ดังแสดงได้ใน แผนภูมิที่ 2.1 จัดได้ว่าเป็น

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไป ความสมบูรณ์จะลดน้อยลงจนอาจกลายเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ

แผนภูมิที่ 2.1 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544: 3

2.3.6 รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542: 15-16) กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่อยู่ในทิศทางในการสร้างจิตสำนึกเรื่องความห่วงใยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีหลายรูปแบบย่อยด้วยกัน แต่ที่นิยมกันมากมี 3 รูปแบบย่อย คือ

รูปแบบที่ 1 เรียกว่า Principles Sustainable Design Related to Ecotourism เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเมื่อประมาณ 20 ปีมาแล้ว โดยได้เปลี่ยนหลักการของการสร้างรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านการออกแบบสถาปัตยกรรมแนวใหม่ที่ยึดถือความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและสังคมเป็นหลัก ซึ่งมีความตระหนักและสำนึกในการเคารพต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ความเป็นเอกภาพของสรรพสิ่ง ความบริสุทธิ์ของอากาศ น้ำ ดิน

รูปแบบที่ 2 เรียกว่า Green Environmentally Based Tourism Development Planning Model เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในช่วงประมาณ 6-7 ปีที่ผ่านมา โดยได้สร้างรูปแบบของการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละท้องถิ่นในระดับมหภาคขึ้น ซึ่งอาจแบ่งออกเป็นเขตต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ที่ตั้งใจไว้เพื่อการพัฒนา เช่น เขตพื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติ เขตพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตพื้นที่สำหรับนักท่องเที่ยว เขตพื้นที่สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ก็จะได้แผน

พัฒนาทุกด้านอย่างกลมกลืนในแผนเดียวกันทั้งแผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

รูปแบบที่ 3 เรียกว่า Green Mass Tourism เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในช่วงปัจจุบัน โดยได้ปรับเปลี่ยนการท่องเที่ยวของมวลชนจำนวนมากที่มุ่งการจัดการเชิงพาณิชย์แต่เพียงอย่างเดียว มาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวของมวลชนจำนวนมากที่มุ่งการจัดการเชิงพาณิชย์พร้อมทั้งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปด้วย ซึ่งมีการสร้างจิตสำนึกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่ายมีความห่วงใยในสิ่งแวดล้อม เช่น การจ้ดนำเที่ยวแบบ Greening of Traditional Tours หรือการจัดการโรงแรม Greening Hotels เป็นต้น สำหรับประเทศไทยได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2538 เป็นปี "Thailand 1996 : A New Green Destination in Honour to The King's Golden Jubilee"

2.3.7 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในกระบวนการของการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในแต่ละแห่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพลิดเพลิน มีความสุขและปลอดภัยจากการท่องเที่ยว หรือนันทนาการนอกเวลาตามปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง เพราะกิจกรรมต่าง ๆ นั้นจะเป็นสื่อกลางนำการท่องเที่ยวไปสู่เป้าหมายได้ กิจกรรมที่เหมาะสมจึงควรเป็นกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่ไปกับการได้รับความเพลิดเพลิน ทั้งนี้ต้องเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบน้อยที่สุดหรือเป็นผลกระทบที่สามารถป้องกันหรือแก้ไขได้

จากรายงานการศึกษาเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ (พ.ศ. 2542) ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศึกษาโดยสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้จัดแบ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศออกเป็น 3 หมวด รวม 19 กิจกรรมประกอบด้วย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544: 39-40)

1. กิจกรรมเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ (9 กิจกรรม) ได้แก่

- การเดินป่า	- ดำน้ำดูปะการัง (น้ำตื้น น้ำลึก)
- ศึกษาธรรมชาติ	- ตั้งแคมป์
- ส่องสัตว์/ดูนก	- ล่องแพ/ล่องเรือยาง
- เทียวถ้ำ/น้ำตก	- ซึมานั่งช้าง
- พายเรือ (แคนู คยัค เรือใบ กระดานโต้ลม)	

2. กิจกรรมกึ่งนิเวศ (5 กิจกรรม) ได้แก่
  - ถ่ายรูป บันทึกภาพ/เสียง
  - ปีน/ไต่เขา
  - ศึกษาท้องฟ้า
  - ตกปลา
  - ซักกรรยันท่องเที่ยว (เสือภูเขา)
3. กิจกรรมส่งเสริมทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ (5 กิจกรรม) ได้แก่
  - ชมความงาม ความเก่าแก่ ลักษณะเฉพาะตัวของแหล่งประวัติศาสตร์
  - ศึกษาเรียนรู้ ประวัติ ความเป็นมาของแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์
  - ศึกษาชื่นชม งานศิลปกรรม และวัฒนธรรม
  - ร่วมกิจกรรม เรียนรู้พฤติกรรมของผู้คน
  - การศึกษาเรียนรู้การผลิตของที่ระลึก และสินค้าพื้นเมือง

2.3.8 ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นวลนิตย์ ฤทธิรักษ์ (2538: 65) กล่าวถึง ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

1. เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการประสานผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการอนุรักษ์ธรรมชาติ
2. เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. เป็นการเพิ่มรายได้ และการสร้างงานให้กับคนในท้องถิ่น
4. เป็นการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพให้เดินทางเข้าประเทศมากขึ้น
5. เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่จะช่วยสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับประเทศในการเป็นจุดหมายปลายทางที่มีความงดงาม และอุดมสมบูรณ์ทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

2.4.1 ความหมายของความรู้

Good (1973: 325) ได้ให้ความหมายว่า ความรู้เป็นข้อเท็จจริง (Facts) ความจริง (Truth) กฎเกณฑ์และข้อมูลต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้รับและรวบรวมสะสมไว้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 130) กล่าวว่า ความรู้ หมายถึง พฤติกรรมเบื้องต้นที่ผู้เรียนสามารถจำได้ หรือระลึกได้โดยการมองเห็น ได้ยิน ความรู้ในขั้นนี้คือข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ คำจำกัดความเป็นต้น

สุนันท์ ศลโกสม (2524: 15) ได้กล่าวถึง ความรู้ หมายถึง ความสามารถในการคงไว้รักษาไว้ซึ่งข้อเท็จจริง เรื่องราวต่าง ๆ ตลอดจนประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525: 154) ให้ความหมายว่า "รู้" หมายถึง แจ้ง เข้าใจ ทราบ

กิริติ บุญเจือ (2525: 1-3) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่า ความรู้ทางตาหรือรู้ด้วยตาเพียงอย่างเดียว

อนันต์ ศรีโสภา (2525: 14-15) ให้ความหมายของ ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความจำในสิ่งที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน โดยมีความหมายครอบคลุมถึง

1. ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาเฉพาะ
  - 1.1 ความรู้เกี่ยวกับความหมายของคำต่าง ๆ
  - 1.2 ความรู้เกี่ยวกับความจริงต่าง ๆ ได้แก่ เวลา เหตุการณ์
2. ความรู้เกี่ยวกับวิธีและการดำเนินงานเกี่ยวกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะ
  - 2.1 ความรู้เกี่ยวกับลักษณะแบบแผนต่าง ๆ
  - 2.2 ความรู้เกี่ยวกับการจัดแนวโน้มและการจัดลำดับ
  - 2.3 ความรู้เกี่ยวกับการจำแนก การแบ่งประเภทสิ่งของต่าง ๆ
  - 2.4 ความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีการดำเนินงานของสิ่งหนึ่งสิ่งใด
3. ความรู้เกี่ยวกับการรวมแนวความคิดและโครงสร้างของสิ่งหนึ่งสิ่งใด
  - 3.1 ความรู้เกี่ยวกับกฎและการใช้กฎในการบรรยายคุณค่าพยากรณ์

บุคคล สถานที่ ฯลฯ

หรือตีความของสิ่งที่เราสังเกตเห็น

- 3.2 ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎี และโครงสร้าง

สมสกุล แอลเฟรด (2540: 51) ได้ให้ความหมายของ ความรู้ คือ ข้อเท็จจริง ความจริง และเรื่องราวรายละเอียดต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า หรือจากการสะสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอาศัยเวลาในการรวบรวมเป็นความจำ และแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมที่สามารถสังเกตและวัดได้

วันชัย คำสาลี (2545: 9) กล่าวว่า ความรู้ หมายถึง การรู้เรื่องราวข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ สถานที่ สิ่งของ หรือบุคคล ที่เกิดจากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นความจำเป็นที่มนุษย์ได้สะสมรายละเอียดของเรื่องราวปรากฏการณ์ไว้ และแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่เรียกเอาสิ่งที่จำได้ออกมาให้ปรากฏให้สังเกตได้ วัดได้

สุนทรา หลบภัย (2545: 16) ได้ให้ความหมายของ ความรู้ คือ การระลึกไว้ในข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ สิ่งของ เหตุการณ์ หรือสรรพสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม จากการสังเกต ประสบการณ์ หรือจากรายงาน ซึ่งต้องใช้เวลาในการเรียนรู้

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง การรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ ลักษณะแบบแผน ซึ่งเกิดจากการศึกษา ค้นคว้า การสังเกต และประสบการณ์ที่ผ่านมา โดยสามารถจดจำและแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่เรียกเอาสิ่งที่จำเป็นได้ออกมาปรากฏให้สังเกตเห็นได้ วัดได้ รวมทั้งสามารถถ่ายทอดให้บุคคลอื่นรับทราบได้

2.4.2 ระดับความรู้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 : 16) กล่าวว่า การพัฒนาเรื่องความรู้ความเข้าใจ เป็นการพัฒนาต่อเนื่องกันของการรับรู้ ซึ่งมีลำดับขั้นตอน แบ่งได้เป็น 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ความรู้ (Knowledge) ความรู้ในที่นี้เป็นพฤติกรรมขั้นต้น ซึ่งผู้เรียนเพียงแต่จำได้ อาจจะโดยการนึกได้หรือโดยการมองเห็น ได้ยินก็จำได้ ความรู้ในขั้นนี้ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง วิธีการแก้ปัญหา เป็นต้น จะเห็นว่าการจำได้ หรือระลึกได้นี้ไม่ได้ใช้กระบวนการของความคิดที่ซับซ้อน หรืออาจจะกล่าวได้ว่าไม่ได้ใช้ความสามารถของสมองมากนัก

ขั้นตอนที่ 2 ความเข้าใจ (Comprehensive) เมื่อบุคคลได้มีประสบการณ์กับข่าวสารหนึ่ง ๆ อาจจะโดยการได้ฟัง ได้อ่าน หรือได้เขียน เป็นที่คาดว่าบุคคลนั้นจะทำความเข้าใจกับข่าวสาร นั้น ๆ ความเข้าใจนี้อาจจะแสดงออกในรูปของทักษะหรือความสามารถดังต่อไปนี้

2.1 การแปล (Translation) หมายถึง ความสามารถเขียนบรรยายเกี่ยวกับข่าวสารนั้น ๆ โดยใช้คำพูดของตนเอง ซึ่งอาจออกมาในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิมหรือออกมาในภาษาอื่น แต่ความหมายยังเหมือนเดิม

2.2 การให้ความหมาย (Interpretation) หมายถึง การให้ความหมายต่อสิ่งต่าง ๆ หรือข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งอาจจะออกมาในรูปความคิดเห็นหรือข้อสรุปตามที่บุคคลนั้นเข้าใจ

2.3 การคาดคะเน (Extrapolation) หมายถึง ความสามารถในการตั้งความคาดหมายหรือคิดหวังว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น ซึ่งความสามารถนี้เกิดจากความเข้าใจสภาพการณ์และแนวโน้มที่อธิบายไว้ในข่าวสารนั้น ๆ

ขั้นตอนที่ 3 การประยุกต์หรือการนำความรู้ไปใช้ (Application) หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้เป็นพฤติกรรมขั้นหนึ่ง ซึ่งจะต้องอาศัยความสามารถหรือทักษะทางด้านความเข้าใจดังกล่าวมาแล้ว การนำความรู้ไปใช้นี้กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการแก้ปัญหาที่ตนเอง

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์เป็นขั้นหนึ่งของพฤติกรรม ซึ่งอาจเป็นความสามารถขั้นย่อย ๆ ได้ 3 ขั้น คือ ความสามารถขั้นที่ 1 ผู้เรียนสามารถ แยกแยะองค์ประกอบของปัญหาหรือสภาพการณ์ออกเป็นส่วน ๆ เพื่อทำความเข้าใจกับส่วนประกอบต่าง ๆ ให้ละเอียด ความสามารถขั้นที่ 2 ผู้เรียนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์อย่างแน่ชัดระหว่างส่วนประกอบสำคัญเหล่านั้น และความสามารถขั้นที่ 3 ผู้เรียนสามารถมองเห็นหลักของการผสมผสานระหว่างส่วนประกอบที่รวมขึ้นเป็นปัญหา หรือสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

ขั้นตอนที่ 5 การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถในการนำเอาส่วนประกอบย่อยหลาย ๆ ส่วนมารวมกันเข้าเป็นส่วนรวมที่มีโครงสร้างแน่ชัด โดยทั่วไปแล้วความสามารถนี้จะ เกี่ยวข้องกับการนำเอาประสบการณ์เก่ามารวมกับประสบการณ์ใหม่ แล้วสร้างเป็นแบบแผน ความสามารถในการสังเคราะห์นี้เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ หรือความคิดริเริ่มในตัวผู้เรียน ความสามารถในการสังเคราะห์นี้จะต้องอาศัยความสามารถขั้นต่าง ๆ หลายขั้นดังกล่าวมาแล้ว คือ ความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้และความสามารถในการวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผล (Evaluation) ความสามารถในการประเมินผลนี้ เกี่ยวข้องกับการให้ค่าต่อความรู้ หรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งต้องใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นส่วนประกอบในการประเมินผล มาตรฐานนี้อาจออกมาในรูปคุณภาพปริมาณและมาตรฐานที่ใช้นี้อาจจะมาจากการที่บุคคลนั้นตั้งขึ้นเองหรือมาจากมาตรฐานที่มีอยู่แล้ว ความสามารถในการประเมินผลนี้ไม่จำเป็นจะต้องเกิดขึ้นในขั้นสุดท้ายเสมอไป แต่อาจจะอยู่ในทุกขั้นตอนของความสามารถหรือทักษะต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

2.4.3 เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้

ไพศาล หวังพานิช (2525: 35-36) กล่าวว่า เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้มีหลายชนิด แต่ละชนิดก็เหมาะสมกับการวัดความรู้ตามคุณลักษณะซึ่งแตกต่างกันออกไป ในที่นี้จะกล่าวถึงเครื่องมือที่ใช้วัดความรู้ที่นิยมกันมาก คือ แบบทดสอบ

แบบทดสอบ ถือว่าเป็นสิ่งเร้าเพื่อนำไปเร้าผู้ถูกสอนให้แสดงอาการตอบสนองออกมาด้วยพฤติกรรมบางอย่าง เช่น การพูด การเขียน การแสดงท่าทางเพื่อให้สามารถสังเกตเห็น หรือสามารถนับจำนวนปริมาณได้ เพื่อนำไปแทนอันดับหรือคุณลักษณะของบุคคลนั้น

รูปแบบของข้อสอบหรือแบบทดสอบมี 3 ลักษณะ คือ

1. ข้อสอบปากเปล่า เป็นการทดสอบโดยได้ตอบด้วยวาจา หรือคำพูดระหว่างผู้ทำการสอบกับผู้ถูกสอบโดยตรง หรือบางครั้งเรียกว่า การสัมภาษณ์
2. ข้อสอบข้อเขียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ
  - แบบที่ 1 แบบความเรียง เป็นแบบที่ต้องการให้ผู้ตอบ อธิบาย บรรยาย ประพันธ์ หรือวิจารณ์เรื่องราวที่เกี่ยวกับความรู้นั้น ๆ
  - แบบที่ 2 แบบจำกัดคำตอบ เป็นแบบที่ต้องการให้ผู้ถูกสอบพิจารณาเปรียบเทียบตัดสินข้อความหรือรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ 4 แบบ คือ แบบผิด-ถูก แบบเติมคำ แบบจับคู่ และแบบเลือกคำตอบ
3. ข้อสอบภาคปฏิบัติ เป็นข้อสอบที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกสอบ ตอบสนองออกมาด้วยคำพูด หรือการเขียน หรือเครื่องหมายใด ๆ แต่มุ่งให้แสดงพฤติกรรมด้วยการกระทำจริง

2.4.4 การวัดความรู้

ชวาล แพร์ตกุล (2526: 201-224) กล่าวว่า การวัดความรู้ เป็นการวัดสมรรถภาพสมอง ด้านการระลึกออกของความจำ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นการวัดเกี่ยวกับเรื่องราวที่เคยมีประสบการณ์ หรือเคยรู้เห็น และที่ทำมาก่อนแล้วทั้งสิ้น ซึ่งผู้ที่ทำการวัดสามารถสร้างเครื่องมือที่มีลักษณะเป็น คำถามได้ ลักษณะคำถามอาจจะแตกต่างกันไปตามชนิดของความรู้ หรือความจำ แต่จะมีลักษณะร่วมประการหนึ่ง คือ เป็นคำถามที่ให้ระลึกถึงเรื่องราวและประสบการณ์ที่ผ่านมาก่อนได้ไว้ก่อนแล้ว ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของ คำศัพท์ นิยาม ทฤษฎี ระเบียบ แบบแผน หรือหลักการต่าง ๆ ซึ่งสามารถแบ่งได้ดังนี้

1. การวัดความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์และนิยาม คือ การวัดว่า “คำ” หรือ “กลุ่มคำ” หรือความหมาย หรือคำแปลของเครื่องหมาย รูปภาพ ตัวย่อ และสัญลักษณ์ต่าง ๆ นั้นคืออะไรมีความหมายทั่วไป หรือความหมายเฉพาะว่าอย่างไร มีคุณสมบัติอะไร
2. การวัดความรู้เกี่ยวกับกฎและความจริง คือ การวัดว่า สูตร กฎเกณฑ์ ความจริง ข้อเท็จจริง เรื่องราว ใจความหรือเนื้อความสำคัญ ๆ ได้มีการพิสูจน์หรือยอมรับแล้วเป็นอย่างไร
3. การวัดความรู้ในวิธีดำเนินการ หรือการวัดความจำ หรือกระบวนการและแบบแผนวิธีทำงานของเรื่องราวต่าง ๆ เหตุการณ์ว่ามีที่มาอย่างไร ใช้วิธีการใด มีการดำเนินงานเป็นขั้น ๆ อย่างไร มิได้มุ่งที่จะวัดถึงการนำไปปฏิบัติจริง
4. การวัดความรู้เกี่ยวกับระเบียบแบบแผน คือ การวัดว่า แบบแผน แบบฟอร์ม ตามจารีต ธรรมเนียมประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมาเป็นอย่างไร เข้าใจอย่างไร
5. การวัดความรู้เกี่ยวกับการจำแนกประเภท คือ การวัดที่เกี่ยวกับการจัดประเภท สิ่งซึ่ง เรื่องราว เหตุการณ์ต่าง ๆ ตามประเภท ตามชนิด ตามลำดับก่อนหลังเป็นอย่างไร
6. การวัดความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นและแนวโน้ม คือ การวัดความรู้ในเหตุการณ์ต่าง ๆ มีความเคลื่อนไหว ไน้มเยียงไปในทิศทางใดบ้าง ตามลำดับเวลาอย่างไร และเรื่องต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นก่อนหลัง และดำเนินเป็นขั้น ๆ เรียงติดต่อกันมาอย่างไร
7. การวัดความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ คือ การวัดความจำในกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการวินิจฉัย และตรวจสอบข้อเท็จจริงว่าจำได้หรือไม่ และควรใช้กฎเกณฑ์หรือหลักการใด
8. การวัดความรู้เกี่ยวกับวิธีการดำเนินงาน คือ การวัดว่า การได้ผลลัพธ์ต่าง ๆ นั้นต้องใช้เทคนิคอะไร มีวิธีปฏิบัติอย่างไร มีกระบวนการและกรรมวิธีต่าง ๆ ที่ใช้พิสูจน์หรือหาความจริงนั้น ๆ ว่าต้องดำเนินการอย่างไร
9. การวัดความรู้เกี่ยวกับความรู้รวบยอดในเนื้อเรื่อง คือ การวัดความจำของข้อสรุป หรือหลักการใหญ่ ๆ ของเนื้อหาได้หรือไม่
10. การวัดความรู้เกี่ยวกับหลักการหรือการขยายหลักการ คือ การวัดว่า ความสามารถจำหลักการต่าง ๆ อันเป็นสาระสำคัญของเนื้อหาได้หรือไม่
11. การวัดความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง คือ การวัดความสามารถในการระลึกได้ และนำความสัมพันธ์จากทฤษฎีและหลักวิชาการต่าง ๆ มาสรุปเป็นเนื้อความใหญ่ ๆ หรือรวมกันเป็นเรื่องเดียวได้หรือไม่

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์มีหลายระดับ นับแต่เป็นความรู้ในระดับต้นที่อาศัยความสามารถในการจดจำเรื่องต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นมา จากนั้นก็สามารถตีความ

หมายของเรื่องนั้น ๆ และสามารถนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมได้ ส่วนระดับความรู้ที่สูงขึ้นไปก็จะเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นองค์ประกอบ รวมทั้งความสัมพันธ์ของเรื่อง เมื่อทำการวิเคราะห์แล้ว จากนั้นก็เป็นการสังเคราะห์โดยการนำผลจากการวิเคราะห์มาสรุปหาความสัมพันธ์เชื่อมโยง หรือ สอดคล้องกับความต้องการหรือเรื่องที่จะทำการศึกษา และทำการประเมินผล ซึ่งเป็นระดับความรู้ขั้นสูงสุด

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติ

2.5.1 ความหมายของเจตคติ

Allport (1953: 810) ได้ให้คำจำกัดความของเจตคติว่า หมายถึง เป็นสภาพความพร้อมของสมองและประสาทที่จัดไว้เป็นระเบียบ โดยอาศัยประสบการณ์เข้าช่วย ซึ่งจะมีผลหรือมีอิทธิพลโดยตรงต่อการตอบสนองของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งหมด ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น ๆ

Thurstone (1967: 77) กล่าวว่า เจตคติ คือ เป็นผลรวมทั้งหมดของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความคิดเห็น ความกลัวต่อบางสิ่งบางอย่าง การแสดงออกทางด้านคำพูด

Anastasi (1976: 543) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความโน้มเอียงที่จะแสดงออกว่าชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่างๆ เช่น เชื้อชาติ ขนบธรรมเนียม หรือสถาบันต่าง ๆ เจตคติไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง แต่สามารถสรุปพาดพิงจากพฤติกรรมภายนอกที่ต้องใช้ภาษาและไม่ต้องใช้ภาษา

สุโท เจริญสุข (2519: 30) ได้ให้ความหมายของเจตคติ คือ ความรู้สึกของคนเราที่มีความคิดเห็นต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ซึ่งมุ่งเฉพาะในด้านความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526: 14) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า เป็นความคิดเห็น ซึ่งถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์ ซึ่งทำให้บุคคลพร้อมที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด เจตคติจะมีบทบาทในการช่วยให้เราปรับปรุงตนเอง ป้องกันตนเองให้สามารถแสดงออกถึงค่านิยมต่าง ๆ และช่วยให้บุคคลเข้าใจโลกที่อยู่รอบตัวเรา ประสบการณ์เดิมของบุคคลช่วยในการเกิดเจตคติและเป็นตัวกำหนดเจตคติของบุคคล

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527: 172) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า คือ ความรู้สึกของบุคคลที่ได้จากการเรียนรู้และประสบการณ์ และแสดงภาวะของร่างกายและจิตใจในด้านความพร้อมที่จะตอบสนองต่อบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งในสองลักษณะ กล่าวคือ แสดง

ความพร้อมที่จะเข้าไปหาเมื่อเกิดความรู้สึกชอบเรียกว่า เจตคติที่ดีหรือทางบวก หรือแสดงความพร้อมที่จะหลีกเลี่ยงเมื่อเกิดความรู้สึกไม่ชอบ เรียกว่า เจตคติไม่ดีหรือทางลบ

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2537: 99) กล่าวว่า เจตคติ เป็นความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งแสดงออกให้เห็นจากคำพูด หรือพฤติกรรมคนแต่ละคนมีเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มากน้อยแตกต่างกัน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่ได้จากการเรียนรู้และประสบการณ์ และแสดงภาวะของร่างกายและจิตใจในด้านความพร้อมที่จะตอบสนองต่อบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะชอบหรือไม่ชอบ

2.5.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดเจตคติ

พยอม วงศ์สารศรี (2531: 20) กล่าวว่า มีปัจจัยหลายประการที่ก่อให้เกิดเจตคติ ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดู มีส่วนสำคัญที่จะปลูกฝังเจตคติตั้งแต่วัยเด็กสังเกตได้จากเด็กที่ได้รับการปลูกฝังกลมกล่อมเกลามาจากสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดตัว เช่น การเลี้ยงสัตว์ จะทำให้เด็กรู้จักทะนุถนอมสัตว์เลี้ยง ต่อเมื่อเด็กไปเห็นสัตว์เลี้ยงที่ไหน ก็จะไม่แสดงอาการรังเกียจ
2. การได้รับประสบการณ์ และการเรียนรู้ประสบการณ์ที่มีบทบาทในการหล่อหลอมเจตคติของบุคคล
3. การเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน มีส่วนให้เจตคติที่มีอยู่นั้นแพร่ขยายไปสู่สิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกันได้
4. การเลียนแบบ โดยการเลียนแบบเจตคติจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อบุคคลที่เป็นต้นแบบเป็นคนที่น่าเคารพนับถือหรือมีบุคลิกภาพที่ทำให้ผู้ใกล้ชิดชื่นชม พอใจ

นอกจากนี้ อนันต์ ศรีโสภณ (2520: 28) กล่าวว่า เจตคติเกิดจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการคือ

1. ประสบการณ์ที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลจากการพบเห็น ค้นเคย ได้ยิน ได้ฟัง หรือได้อ่านเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ บุคคลจะไม่มีเจตคติต่อสิ่งที่เขาไม่มีประสบการณ์เลย
2. ระบบค่านิยม การที่บุคคลมีเจตคติที่ดีหรือไม่ดี หรือมีความรู้สึกว่สิ่งใดผิดสิ่งใดถูกย่อมขึ้นอยู่กับค่านิยม วัฒนธรรม และมาตรฐานของกลุ่มที่เขาใช้ชีวิตอยู่

2.5.3 การวัดเจตคติ

อุทัย นิรัญโต (2519: 8) ได้อธิบายว่า การวัดเจตคติของบุคคลหรือกลุ่มจะกระทำได้โดยมีหลักการ ดังนี้

1. ทิศทาง (Direction) หมายถึง เจตคติเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ชอบหรือไม่ชอบ
2. องศา (Degree) หมายถึง การแสดงออกมากน้อย หรือพอใจไม่พอใจในระดับมากน้อยเพียงใด
3. ความเข้ม (Intensity) หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบดังกล่าวนี้จะมีลักษณะแบบไม่เปลี่ยนแปลงเร็ว

การวัดเจตคติ จะกระทำโดยวิธีการต่างๆ ดังนี้

1. สังเกตจากพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำได้ยากผลลัพธ์ที่ได้ยังไม่อาจสรุปได้แน่นอนว่าเป็นเจตคติ เพียงแต่นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตไปอนุมานว่า บุคคลนั้นมีเจตคติต่อสิ่งนั้นๆอย่างไร
2. วิธีการรายงานด้วยคำพูด โดยใช้แบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์เป็นวิธีการวัดเจตคติ ปรนัยแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นที่นิยมใช้ศึกษาเปรียบเทียบได้กับบุคคลจำนวนมากได้อีกด้วย
3. วิธีการแปลความ เป็นวิธีการวัดเจตคติแบบอัตนัย เหมาะสำหรับใช้กับบุคคลจำนวนน้อย ซึ่งต้องใช้เวลามากในการวัด ผู้ถูกวัดจะแสดงความรู้สึกนึกคิดที่จะตอบคำถามได้โดยไม่จำกัดในด้านเวลาและขอบเขตของเนื้อหา

Remmers (1954: 6-7 อ้างถึงใน สมชาย อัมพันทอง, 2532: 9) กล่าวว่า เจตคติสามารถแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรม 2 ลักษณะ คือ

1. เจตคติเชิงนิมานหรือทางบวก (Positive) เป็นพฤติกรรมที่แสดงออก ในลักษณะพึงพอใจ และเห็นชอบด้วย ทำให้บุคคลต้องการเข้าใกล้สิ่งนั้น
2. เจตคติเชิงนิเสธหรือทางลบ (Negative) เป็นพฤติกรรมที่แสดงออก ในลักษณะไม่พึงพอใจ ไม่เป็นด้วย และไม่ชอบ จะทำให้บุคคลพยายามหลีกเลี่ยงที่จะเข้าใกล้สิ่งนั้น

ข้อตกลงเบื้องต้นในการวัดเจตคติ การวัดเจตคติส่วนใหญ่มีข้อตกลง (Assumption) ดังนี้

1. การศึกษาเจตคติ เป็นการศึกษาความคิดเห็นความรู้สึกของบุคคลที่มีลักษณะคงเส้นคงวา หรืออย่างน้อยเป็นความคิดเห็นหรือความรู้สึกที่ไม่เปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาหนึ่ง
2. เจตคติเป็นสิ่งที่สังเกตไม่ได้โดยตรง ฉะนั้นการวัดเจตคติจึงเป็นการวัดทางอ้อมจากแนวโน้มที่บุคคลจะแสดงออก หรือเป็นพฤติกรรมโดยตรงของมนุษย์

3. การศึกษาเจตคติของบุคคลนั้น ไม่ใช่เป็นการศึกษาแต่เฉพาะทิศทางเจตติของบุคคลเหล่านั้น แต่ต้องศึกษาถึงระดับความมากน้อย หรือความเข้มของเจตตินั้น ๆ ด้วย

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติ

2.6.1 ความหมายของการปฏิบัติ

Bloom (1975: 108) กล่าวว่า การปฏิบัติหรือการนำไปใช้ คือ ความสามารถในการนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ไปใช้ได้เหมาะสม ถูกต้องในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ใหม่ ๆ

ไพศาล หวังพานิช (2526: 108) ได้ให้ความหมายของการปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ความเข้าใจที่มีเรื่องราว ข้อเท็จจริง วิธีการต่าง ๆ ไปใช้ในสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน หรือในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน

สมชาย สถาพรวงษ์ (2543: 21) ได้ให้ความหมายของการปฏิบัติ ว่าเป็นปฏิกิริยาหรือกิจกรรมทุกชนิดของสิ่งที่มีชีวิต จะสังเกตได้หรือสังเกตไม่ได้ก็ตาม รวมทั้งที่มีอยู่ภายในและแสดงออกมาภายนอก

สุนันทา หลบภัย (2543: 28) กล่าวว่า การปฏิบัติ หมายถึง การที่บุคคลสามารถนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ไปใช้ในสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การปฏิบัติ หมายถึง การที่บุคคลนำความรู้ ข้อเท็จจริงที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า การสังเกต และประสบการณ์ ไปใช้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2.6.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของบุคคล

Schermerhorn and et al (1991: 104-112 อ้างถึงใน ขวัญฤทัย พรรณวิจารณ์, 2543: 30) มีความคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของบุคคล ว่าประกอบด้วย

1. ลักษณะส่วนบุคคล (Individual Attributes)

1.1 ลักษณะประชากร (Demographic Characteristic) เป็นตัวแปรที่ช่วยให้เห็นภูมิหลังของบุคคล เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ สถานะทางเศรษฐกิจ สถานที่อยู่อาศัย ขนาดของครอบครัว ตลอดจนสิ่งอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตามลักษณะประชากรอย่างเดียวยังไม่เป็นเครื่องชี้วัดที่

ดีที่จะแสดงถึงผลการปฏิบัติงานที่ดีทั้งนี้ ยังมีสิ่งที่เกี่ยวข้อง คือ ความรู้ ความสามารถ หรือ ลักษณะทางจิตวิทยา

1.2 ความรู้ความสามารถ (Competency Characteristic) เป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญในการพิจารณาเลือกคนเพื่อมาปฏิบัติงาน ความรู้ความสามารถเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่สามารถกระตุ้นให้เกิดความพยายามในการทำงาน เป็นแรงจูงใจขั้นต้นที่มีผลกระทบต่อไหวพริบของบุคคลที่เอาชนะสิ่งแวดล้อม ได้บุคคลที่รู้สึกว่ามีความรู้ความสามารถในงานของเขา สามารถคาดได้ว่าเขาจะทำงานอย่างจริงจัง ดังนั้นความรู้ ความสามารถแบ่งได้ 2 ด้าน คือ ด้านกายภาพ (Physical Competency) และด้านสมอง (Mental Competency) ซึ่งบ่อยครั้งได้ใช้ผลการเรียนเป็นเครื่องชี้วัดถึงแนวโน้มของความรู้ ความสามารถด้านสมองและการปฏิบัติงาน

1.3 ลักษณะทางจิตวิทยา (Psychological Characteristic) เป็นการแสดงแนวโน้มของพฤติกรรมแต่ละบุคคลที่จะเกิดขึ้น และมีอิทธิพลค่อนข้างถาวรต่อพฤติกรรม ลักษณะทางจิตวิทยาเหล่านี้ เช่น ทักษะ การรับรู้ ความต้องการ และบุคลิกภาพ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของคุณลักษณะของบุคคลเหล่านี้ ขึ้นอยู่กับธรรมชาติและความจำเป็นแต่ละงาน

2. ความพยายามในการทำงาน (Work Effort) คุณลักษณะของบุคคลที่มีความเหมาะสมกับความจำเป็นของงานนั้น ยังไม่สามารถที่จะทำให้บุคคลมีผลการปฏิบัติงานในระดับที่สูง ทั้งนี้ยังมี ตัวแปรหนึ่งที่สำคัญและต้องมียกคือ ความพยายามในการทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงความปรารถนาที่จะปฏิบัติงานนั่นคือ ต้องมีแรงจูงใจที่จะทำงาน เป็นแรงผลักดันภายในตัวบุคคลที่มีผลโดยตรงและคงไว้ซึ่งความพยายามในการทำงาน คนที่มีแรงจูงใจในระดับสูงจะทำงานอย่างจริงจัง แรงจูงใจจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะช่วยกำหนดความพยายามในการทำงาน

3. การสนับสนุนจากองค์กร (Organization Support) ในการปฏิบัติงานของบุคคล จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กรที่ปฏิบัติอยู่ บุคคลผู้ที่มีลักษณะที่ตรงกับความจำเป็นของงานและได้ระบการจูงใจในระดับสูง อาจจะไม่เป็นผู้ที่ปฏิบัติงานดีหากได้รับการสนับสนุนที่ไม่เพียงพอจากหน่วยงานหรือที่เรียกว่าข้อจำกัดด้านสถานการณ์ (Situation Constraint) เช่น ขาดเวลาที่จะทำงาน งบประมาณ เครื่องมือเครื่องใช้ และวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับงานไม่ชัดเจน ระดับความคาดหวังของการปฏิบัติงานที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

2.6.3 การวัดการปฏิบัติ

สุนันท์ ศลโกสม (2524: 139-140) กล่าวว่า ในการวัดการปฏิบัติจำเป็นต้องอาศัยการสังเกตอย่างดี ทั้งการสังเกตวิธีการดำเนินงานและการสังเกตผลงานที่ออกมา ดังนั้นจึงต้องใช้เครื่องมือประกอบการสังเกต เพื่อให้มีหลักเกณฑ์และเชื่อถือได้ เครื่องมือที่นิยมใช้ในการประกอบการสังเกต ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และแบบประเมินค่า (Rating Scale) แบบตรวจสอบรายการจะเป็นมาตรฐานในการบันทึกข้อมูลที่สังเกตได้อย่างหนึ่ง ส่วนแบบประเมินค่าจะเป็นเกณฑ์ค่าจะเป็นเกณฑ์ตัดสินคุณภาพของการปฏิบัติหรือผลงานนั้น

นอกจากนี้ การวัดการปฏิบัติอาจใช้แบบสอบถามที่ถามเกี่ยวกับความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมได้

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อม

2.7.1 ความหมายของความพร้อม

McKechnie (1966: 1500) ได้ให้ความหมายของความพร้อมไว้ว่า สภาพการณ์หรือคุณสมบัติของผู้กระทำที่มีความกระตือรือร้น ความตั้งใจ มีความคล่องตัวและกระทำอย่างว่องไว

Tatcher, et al (1970: 695 อ้างถึงใน สีคิ้ว ดิษริยะกุล, 2539: 14) ได้ให้ความหมายของความพร้อมไว้ว่า ความพร้อม หมายถึง สภาพ หรือคุณภาพของการเตรียมความพร้อม อันเนื่องมาจากการเตรียมการ ความถนัด ความพอใจ ความกระตือรือร้น

Good (1973: 472 อ้างถึงใน สีคิ้ว ดิษริยะกุล, 2539: 14) ได้ให้ความหมายของความพร้อมไว้ว่า ความพร้อมเป็นความสามารถ ตกลงใจ ความปรารถนา และความสามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ความพร้อมเกิดจากลักษณะทางวุฒิภาวะ ประสบการณ์ และอารมณ์ของผู้เรียน ความพร้อมจึงเป็นการพัฒนาคนให้มีความสามารถที่จะเรียน หรือทำกิจกรรม

ทวี ท่อแก้ว และคณะ (2517: 30) ได้ให้ความหมายของความพร้อมว่า คือ ลักษณะทั้งหมดในตัวบุคคลที่สามารถรวบรวมขึ้นเป็นเครื่องมือให้ใช้ในการตอบสนองสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง หรือการเตรียมที่จะเจริญงอกงามต่อไป หรือการที่จะก้าวหน้าต่อไป

อาทร เขียวปรางค์ (2520: 46) กล่าวว่า ความพร้อมโดยทั่วไป หมายถึง สภาวะหรือสภาพที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลแล้ว เป็นผลให้การกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จ

พรณี ชูทัย (2522: 15) กล่าวว่า ความพร้อมเป็นสภาวะของบุคคลที่จะเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างบังเกิดผล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะได้รับการฝึกฝน การเตรียมตัว และความสนใจหรือแรงจูงใจ

2.6.3 การวัดการปฏิบัติ

สุนันท์ ศลโกสม (2524: 139-140) กล่าวว่า ในการวัดการปฏิบัติจำเป็นต้องอาศัยการสังเกตอย่างดี ทั้งการสังเกตวิธีการดำเนินงานและการสังเกตผลงานที่ออกมา ดังนั้นจึงต้องใช้เครื่องมือประกอบการสังเกต เพื่อให้มีหลักเกณฑ์และเชื่อถือได้ เครื่องมือที่นิยมใช้ในการประกอบการสังเกต ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และแบบประเมินค่า (Rating Scale) แบบตรวจสอบรายการจะเป็นมาตรฐานในการบันทึกข้อมูลที่สังเกตได้อย่างหนึ่ง ส่วนแบบประเมินค่าจะเป็นเกณฑ์ค่าจะเป็นเกณฑ์ตัดสินคุณภาพของการปฏิบัติหรือผลงานนั้น

นอกจากนี้ การวัดการปฏิบัติอาจใช้แบบสอบถามที่ถามเกี่ยวกับความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมได้

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อม

2.7.1 ความหมายของความพร้อม

McKechnie (1966: 1500) ได้ให้ความหมายของความพร้อมไว้ว่า สภาพการณ์หรือคุณสมบัติของผู้กระทำที่มีความกระตือรือร้น ความตั้งใจ มีความคล่องตัวและกระทำอย่างว่องไว

Tatcher, et al (1970: 695 อ้างถึงใน สีคิว ดิษริยะกุล, 2539: 14) ได้ให้ความหมายของความพร้อมไว้ว่า ความพร้อม หมายถึง สภาพ หรือคุณภาพของการเตรียมความพร้อม อันเนื่องมาจากการเตรียมการ ความถนัด ความพอใจ ความกระตือรือร้น

Good (1973: 472 อ้างถึงใน สีคิว ดิษริยะกุล, 2539: 14) ได้ให้ความหมายของความพร้อมไว้ว่า ความพร้อมเป็นความสามารถ ตกลงใจ ความปรารถนา และความสามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ความพร้อมเกิดจากลักษณะทางวุฒิภาวะ ประสบการณ์ และอารมณ์ของผู้เรียน ความพร้อมจึงเป็นการพัฒนาคนให้มีความสามารถที่จะเรียน หรือทำกิจกรรม

ทวี ท่อแก้ว และคณะ (2517: 30) ได้ให้ความหมายของความพร้อมว่า คือ ลักษณะทั้งหมดในตัวบุคคลที่สามารถรวบรวมขึ้นเป็นเครื่องมือให้ใช้ในการตอบสนองสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง หรือการเตรียมที่จะเจริญงอกงามต่อไป หรือการที่จะก้าวหน้าต่อไป

อาทร เขียวปราณี (2520: 46) กล่าวว่า ความพร้อมโดยทั่วไป หมายถึง สภาพหรือสภาพที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลแล้ว เป็นผลให้การกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จ

พรรณี ชูทัย (2522: 15) กล่าวว่า ความพร้อมเป็นสภาวะของบุคคลที่จะเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างบังเกิดผล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะได้รับการฝึกฝน การเตรียมตัว และความสนใจหรือแรงจูงใจ

กลมรัตน์ หล้าสูงษ์ (2528: 89) ได้ให้ความหมายของความพร้อมว่า หมายถึง สภาพความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ที่พร้อมจะตอบสนองต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด

ฐิตียา เพชรมณี (2540: 27) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความพร้อม หมายถึง สภาพที่บุคคลมีภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความสามารถที่จะเรียนรู้ และทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างสัมฤทธิ์ผล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะ การได้รับการฝึกฝน

วิรัตน์ รัตนวิจิตร (2540: 21) กล่าวว่า ความพร้อม หมายถึง ความสามารถที่มีผลทำให้งานที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ บรรลุวัตถุประสงค์ ความสามารถที่เป็นส่วนหนึ่งของความพร้อมนี้ เป็นผลรวมของการระดมทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตนเองหรือทรัพยากรจากสิ่งแวดล้อมนำมารวมเข้าด้วยกัน แล้วมุ่งปฏิบัติหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งให้บังเกิดความสำเร็จเป็นที่น่าพึงพอใจ หรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ความพร้อม หมายถึง สภาพของบุคคลที่มีความสามารถในการที่จะปฏิบัติหน้าที่บรรลุตรงตามวัตถุประสงค์ หรือนโยบายที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ผ่าน และการได้รับการฝึกอบรม

2.7.2 องค์ประกอบของความพร้อม

Downing, et al (1971 อ้างถึงใน ชูศักดิ์ ชมวิไล, 2544: 8) ได้แบ่งองค์ประกอบของความพร้อมไว้ 4 กลุ่ม คือ

1. องค์ประกอบทางกาย ได้แก่ การบรรลุวุฒิภาวะทางด้านร่างกายทั่วไป
2. องค์ประกอบทางสติปัญญา ได้แก่ ความพร้อมด้านสติปัญญาโดยทั่วไป ความสามารถในการรับรู้ และความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุมีผล
3. องค์ประกอบด้านอารมณ์ แรงจูงใจ และบุคลิกภาพ ได้แก่ ความมั่นคงทางด้านอารมณ์และความต้องการที่จะเรียนรู้
4. องค์ประกอบทางด้านสิ่งแวดล้อม

2.8 แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์

2.8.1 ความหมายของอุดมการณ์

De Toqueville (1956 อ้างถึงใน อังคณา บุญตรง, 2540: 16) ได้กล่าวถึง อุดมการณ์ ไว้ว่า หากปราศจากอุดมการณ์เสียแล้ว สังคมก็มีอาจตั้งอยู่หรือเจริญเติบโตต่อไปได้ เหตุว่าเมื่อมนุษย์

ไม่มีความเชื่อมั่นร่วมกันในความคิดอันใดอันหนึ่ง มนุษย์ไม่อาจดำเนินการใด ๆ ร่วมกันได้ เมื่อขาด พฤติกรรมร่วมดังกล่าว

Apter (1964 อ้างถึงใน สมคิด ทาศิริ, 2541: 12) ได้ให้ความหมายของอุดมการณ์ไว้ว่าเป็นตัวเชื่อมระหว่างความคิดกับการกระทำหรือการปฏิบัติทั่ว ๆ ไปของประชาชน โดยให้เป็นการกระทำที่มีความแน่นอน มีขอบเขตที่วางไว้อย่างแน่ชัด อุดมการณ์เป็นเรื่องที่เน้นหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับหลักการ ดังนั้น อุดมการณ์จึงหมายถึง ความคิดที่มุ่งหมายถึง สภาวะหรือพฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจง

Marx (อ้างถึงในอังคณา บุญตรง, 2540: 15) ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับอุดมการณ์ว่า เป็นวิถีคิดของชนชั้นหนึ่ง ซึ่งต้องการรักษาผลประโยชน์ทางชนชั้นของตนไว้ และพยายามเผยแพร่ความคิดของตนให้ชนชั้นอื่นในสังคมยอมรับและเชื่อถือ

Gramsci (1891-1937 อ้างถึงใน ปริญาพร ชุพันธ์, 2534: 10) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับอุดมการณ์ว่า อุดมการณ์ หมายถึง แบบความคิด (System of Ideas) หรือแนวคิดเกี่ยวกับโลก ซึ่งแสดงออกโดยประยุคต์ในรูปแบบของศิลปะ กฎหมาย กิจกรรมทางเศรษฐกิจ และในรูปแบบการแสดงออก (Manifestation) ของชีวิตส่วนบุคคลและส่วนรวม อุดมการณ์เป็นตัวสร้างสรรค์ทัศนคติที่มั่นคง และทิศทางการแสดงออก (Orientation for Action) ที่แน่นอน ดังนั้น อุดมการณ์จึงเป็นตัวกำหนดโลกทัศน์ ทัศนคติ และสามารถบ่งชี้ทิศทางของพฤติกรรมซึ่งปัจเจกชนและกลุ่มจะแสดงออก โดยที่อุดมการณ์จะเป็นตัวกำหนดทิศทางในการแสดงออก และแพร่ขยายไปสู่มวลชน นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอยู่เสมอ เพื่อที่จะได้มีความสอดคล้องสำหรับสถานการณ์ของประวัติศาสตร์อยู่เสมอ

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2516: 9) อธิบายความหมายของอุดมการณ์ ว่าหมายถึง ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องที่สำคัญต่อกลุ่ม ซึ่งคนในกลุ่มยอมรับและนำไปใช้เป็นหลักเกณฑ์และแนวทางในการปฏิบัติตัวและดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งช่วยยึดเหนี่ยวคนในกลุ่มไว้ด้วยกัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน (2525) ให้นิยามของคำว่าอุดมการณ์ว่า หมายถึง อุดมคติอันสูงส่งที่มุ่งใจมนุษย์ให้พยายามบรรลุถึง

กระมล ทองธรรมชาติ (2527 อ้างถึงใน วรรณมณี บัวเทศ, 2545: 7) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับอุดมการณ์ไว้ว่า หมายถึง แนวนโยบายที่บุคคลกลุ่มหนึ่งยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ (2527: 100) กล่าวว่า อุดมการณ์ เป็นสิ่งที่เชื่อมปรัชญากับการกระทำ คือ เชื่อมความคิดกับเชื่อมความเป็นจริงเข้าด้วยกัน แม้ว่าอุดมการณ์จะมีรากฐานมาจากความเป็นจริงทางสังคม แต่อุดมการณ์ก็มีขอบเขตที่กว้างไกลออกไปกว่านั้น กล่าวคือ

อุดมการณ์จะกล่าวถึงความดีงามอาจยังไม่ได้มีอยู่ในสังคมนั้น แต่อุดมการณ์วางแนวทางที่จะบรรลุถึงสภาพที่พึงปรารถนาดังกล่าว

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า อุดมการณ์ หมายถึง หลักการที่ยึดใช้ในการปฏิบัติงาน หรือการดำเนินชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งก็ได้

2.8.2 ระดับของอุดมการณ์

Gramsci (1891-1937 อ้างถึงใน ปริญญาพร ชูขันธิน, 2534: 11-12) จากการศึกษาที่อุดมการณ์เป็นกลไกอันหนึ่งในการอธิบายสังคม แต่ในอุดมการณ์อันหลากหลายเหล่านั้น อุดมการณ์มีระดับแตกต่างกัน ซึ่ง Gramsci ได้สร้างเกณฑ์สำหรับการแบ่งแยกของอุดมการณ์ออกเป็นระดับต่าง ๆ โดยอาศัยหลักความเป็นระบบของอุดมการณ์จากน้อยไปหามาก ดังนี้

1) อุดมการณ์พื้นบ้าน (Folklore) มีลักษณะเป็นแนวคิด แนวปฏิบัติในการดำรงชีวิตที่มีลักษณะพื้น ๆ (Primitive) ไม่มีอธิบายอะไรมากนัก มีลักษณะขาดตอนเป็นห่วง ๆ

2) อุดมการณ์แบบสามัญสำนึก (Common Sence) คือ อุดมการณ์ที่เกิดจากการสรุปประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน แต่กระจัดกระจายไม่เป็นระบบ ไม่มีความต่อเนื่อง เช่น สุภาษิต คำสอน

3) อุดมการณ์ศาสนา (Religion) คือ อุดมการณ์ที่เน้นด้านศรัทธาพิธีกรรมเป็นแหล่งบันดาลใจ ไม่เน้นการให้เหตุผลมากนัก มักจะชี้แนวทางประพฤติปฏิบัติ และคำจูนด้วยศรัทธาความเชื่อ เช่น ศาสนาพุทธ

4) อุดมการณ์ปรัชญา (Philosophy) คือ อุดมการณ์ที่มีการอธิบายอย่างเป็นระเบียบ มีหลักทฤษฎี มีหลักเกณฑ์ เป็นเหตุเป็นผล แยกแยะ เช่น ลัทธิการเมือง

2.9 เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.9.1 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึก

ธรรมรัตน์ วงศ์ประเสริฐ (2539: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกของผู้ขับขีจักรยานยนต์รับจ้างในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อปัญหามลพิษทางเสียง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ขับขีจักรยานยนต์ รับจ้างในเขตกรุงเทพมหานครมีจิตสำนึกเกี่ยวกับมลพิษทางเสียงในระดับต่ำ โดยที่ตัวแปรด้านอาชีพหลัก และการมีใบอนุญาตขับขีรถจักรยานยนต์ ก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องของจิต

สำนึกเกี่ยวกับมลพิษทางเสียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนตัวแปรด้านอายุ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนาเดิม จำนวนชั่วโมงที่ขับซีรคจักรยานยนต์ต่อวัน และระยะเวลาที่ประกอบอาชีพรถจักรยานยนต์รับจ้างนั้น พบว่า ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องจิตสำนึกเกี่ยวกับมลพิษทางเสียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุนัญญา สุขเวช (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง จิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมของพนักงานบริษัทเอกชนที่ได้รับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14000) ศึกษากรณีเฉพาะบริษัท ไทยโอเลฟินส์ จำกัด ผลการวิจัยพบว่า อายุ ประสบการณ์ทำงาน และตำแหน่งหน้าที่ของพนักงานบริษัท ไทยโอเลฟินส์ จำกัด มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า พนักงานที่มีอายุมาก ประสบการณ์ทำงานมาก และดำรงตำแหน่งระดับผู้บริหารมีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับที่ดีกว่า ส่วนตัวแปร เพศ ระดับการศึกษา และการเข้ารับการฝึกอบรม ไม่มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม

ธัญภรณ์ วงศ์อกนิษฐ์ (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง จิตสำนึกของมัคคุเทศก์ในการนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระบบนิเวศแนวปะการัง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางด้านเพศ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการทำงาน และการผ่านการอบรมของมัคคุเทศก์ ก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องของจิตสำนึกในการนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระบบนิเวศแนวปะการัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนตัวแปรทางด้านอายุ กิจกรรมที่นำเที่ยว ลักษณะการใช้แหล่งท่องเที่ยว ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องของจิตสำนึกในการนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระบบนิเวศแนวปะการัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุนันทา หลบภัย (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง จิตสำนึกในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกของผู้ประกอบการค้าบริเวณตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า จิตสำนึกในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกของผู้ประกอบการค้าบริเวณตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมมีจิตสำนึกอยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยทางด้านอายุ ระดับการศึกษา และประเภทของผู้ประกอบการมีผลต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศิริรัตน์ แสงเนตร (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง จิตสำนึกในการให้บริการของพนักงานธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ศึกษาเฉพาะกรณี สำนักธุรกิจสยามสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า ระดับจิตสำนึกในการให้บริการของพนักงานธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ศึกษาเฉพาะกรณี สำนักธุรกิจสยามสแควร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยทางด้านอายุ

สถานภาพ การศึกษา ตำแหน่งงาน และระดับรายได้มีผลต่อจิตสำนึกในการให้บริการ ส่วนปัจจัยด้านเพศ และอายุงาน ไม่มีผลต่อจิตสำนึกในการให้บริการ

ลักษณะ วีรธนาภรณ์ (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง จิตสำนึกที่มีต่อการป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการอยู่และพ่นสีรถยนต์ ผลการวิจัยพบว่า จิตสำนึกที่มีต่อปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการอยู่และพ่นสีรถยนต์ส่วนใหญ่มีจิตสำนึกอยู่ในระดับปานกลาง และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกของผู้ประกอบการอยู่และพ่นสีรถยนต์ ได้แก่ ตัวแปรด้านระดับการศึกษา การรับรู้ข่าวสาร การรับรู้สุขภาพ การได้รับการอบรมด้านสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และถูกร้องเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.9.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมัคคุเทศก์

กฤษณ์ เจริญทอง (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การนำเที่ยวของผู้นำเที่ยวท้องถิ่น ตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า วิธีการนำเที่ยวถ้ำลอดของผู้นำเที่ยวท้องถิ่นส่วนใหญ่มีวิธีการนำเที่ยวตามหลักการนำเที่ยว และตามหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับสูง โดยใช้ประสบการณ์นำเที่ยวถ้ำลอดมาแล้วเฉลี่ยคนละ 3 ปี กับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ช่วยในการนำเที่ยว จนทำให้การท่องเที่ยวถ้ำลอดเป็นไปตามหลักการนำเที่ยว และหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

หทัยรัตน์ วัฒนพฤกษ์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจของมัคคุเทศก์เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการนำไปเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยว คือ ประสบการณ์ทำงาน

พันธ์ทิพย์ อธิปัญญาพงษ์ (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์อยู่ในระดับปานกลาง จากการทดสอบความสัมพันธ์พบว่า บทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์ขึ้นอยู่กับ การรับข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สุกัลยา กรรณสมบัติ (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศักยภาพของมัคคุเทศก์ต่อการเป็นผู้นำในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการวิจัยพบว่า มัคคุเทศก์ส่วนใหญ่มีศักยภาพในด้านความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านทัศน

นคติต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและด้านพฤติกรรมการณ์ที่เกี่ยวข้องในแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับปานกลาง ปัจจัยทางด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และการรับรู้ข่าวสารและความรู้ มีผลต่อศักยภาพต่อการเป็นผู้นำในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ศรินยา เป็ยงอุทา (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ทักษะของมัคคุเทศก์ต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลการวิจัยพบว่า มัคคุเทศก์มีทัศนคติต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่ในระดับสูง และปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของมัคคุเทศก์ต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ ปัจจัยทางด้านความคิดเห็นต่อนโยบายของรัฐต่อเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนปัจจัยทางด้านอายุ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ด้านการฝึกอบรม ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้านประสบการณ์ส่วนตัวในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ปัจจัยเหล่านี้ไม่มีผลต่อทัศนคติของมัคคุเทศก์ต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ศุภาภาณูจน์ เลิศหัตถ์รัตน์ (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ทักษะของมัคคุเทศก์ภาคเหนือต่อการอบรมเพิ่มพูนความรู้สำหรับมัคคุเทศก์ หลักสูตรที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า มัคคุเทศก์ภาคเหนือความพึงพอใจต่อการอบรมในระดับปานกลาง และมีความเห็นว่าการนำความรู้จากกาอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางด้วยเช่นกัน

2.9.3 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ลลิตา โภชนพันธ์ (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศน์สัญจรของนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศน์สัญจรของนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่เหมาะสม จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์สัญจรพบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศน์สัญจร ขึ้นอยู่กับ ขนาดของกลุ่มนักท่องเที่ยว รูปแบบของการจัดท่องเที่ยว ประเภทของกลุ่มนักท่องเที่ยว วัตถุประสงค์หลักของการเดินทาง และการมีผู้ให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมภายในกลุ่มนักท่องเที่ยว

จารุณี กลิ่นดีป्ली (2541: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติไทรโยค ผลการวิจัยพบว่า เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติด้วยตนเองสายถ้ำแก้ว มีระดับศักยภาพ 1.95 สายถ้ำค้างคาว มีระดับศักยภาพ 1.67 และสายถ้ำไทรโยค มีระดับศักยภาพ 1.18 ซึ่งนำมาจัดลำดับศักยภาพ ปรากฏว่าเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติด้วยตนเองทั้ง 3 เส้นทางนี้ มีระดับศักยภาพอยู่ในช่วง 2-1 ซึ่งหมายถึง

เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพปานกลางสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยที่เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติด้วยตนเองสายถ้ำแก้ว มีระดับศักยภาพสูงที่สุดในกลุ่ม

เสาวลักษณ์ นวเจริญกุล (2541: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถูกต้องในระดับปานกลาง สำหรับผลการวิเคราะห์การแปรผันทางเดียวพบว่า อายุ ระดับการศึกษา การให้คุณค่าต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และอาชีพ วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางมาท่องเที่ยว การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อิทธิฤทธิ์ พลังธีรสิน (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยว ศึกษาเฉพาะกรณีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอู้มผาง จังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอู้มผาง จังหวัดตาก มีความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้นักท่องเที่ยวที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากกว่านักท่องเที่ยวที่จบการศึกษาด้านปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยทางด้าน เพศ รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่มีผลต่อความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยว

ไพบุลย์ คุ่มคำ (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยว ศึกษาเฉพาะกรณีมัคคุเทศก์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมาก และปัจจัยทางด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ การได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ระดับการศึกษา และประเภทของมัคคุเทศก์ที่แตกต่างกัน มีผลต่อบทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วันชัย เจือบุญ (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการนำเที่ยว การให้บริการที่พัก การจัด

จำหน่ายผลิตภัณฑ์หรือของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยวในระดับน้อย เนื่องจากไม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้เลย มีการจัดตั้งกลุ่มชมรมร่วมกันอย่างผิวเผิน ขาดความเข้มแข็งของกลุ่ม จึงไม่สามารถทำการต่อรองกับผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวหรือกับนักท่องเที่ยวได้โดยตรง

2.9.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้

ศรัณย์ สิงห์ทน (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้ ทักษะ และมีการมีส่วนร่วมของผู้บริหารในการเผยแพร่แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลการวิจัยพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้บริหาร ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้บริหาร ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้บริหาร มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้บริหาร และทัศนคติที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้บริหาร

เอกรัฐ สอนแสน (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุของการฆ่าตัวตายและการเจรจาช่วยเหลือผู้ที่กำลังจะฆ่าตัวตายของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ศึกษากรณีสถานีตำรวจภูธร อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุการฆ่าตัวตายและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเจรจาช่วยเหลือผู้ที่กำลังจะฆ่าตัวตายอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุของการฆ่าตัวตายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ อายุราชการ และสายงานในการปฏิบัติหน้าที่ ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเจรจาช่วยเหลือผู้ที่กำลังจะฆ่าตัวตาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ อายุ ระดับชั้นยศ และสายงานในการปฏิบัติหน้าที่

กนก เย็นขุนทด (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของมัคคุเทศก์ในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของมัคคุเทศก์ในจังหวัดเชียงใหม่อยู่ในระดับดี เมื่อทดสอบความแตกต่างพบว่า มัคคุเทศก์ที่มีการใช้ภาษาในการนำเที่ยวแตกต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กฤษฎา สุขสวัสดิ์ (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อโครงการกองทุน

หมู่บ้านและชุมชนเมืองของกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และตัวแปรทางด้านระดับการศึกษา การดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจต่อโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง สำหรับตัวแปรทางด้านเพศ อาชีพ อายุ สถานภาพ รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสาร ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจต่อโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง

วันชัย คำสาลี (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจของข้าราชการต่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจของข้าราชการต่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจของข้าราชการต่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้แก่ รายได้ หน้าที่ความรับผิดชอบ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ระดับการศึกษา และประสบการณ์ที่เกี่ยวกับกองทุน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจของ ข้าราชการต่อโครงการกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ศาสนา และหน่วยงานที่สังกัด

จิไลวรรณ เมืองจันทร์ (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายแรงงานของแรงงานไทยในการไปทำงานที่ไต้หวัน ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายแรงงานของแรงงานไทยในการไปทำงานที่ไต้หวัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับความรู้ค่อนข้างมากและระดับมากมีสัดส่วนที่ต่างกันเล็กน้อย ปัจจัยทางด้านระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายแรงงานไทยในการไปทำงานที่ไต้หวัน

2.9.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจตคติ

สมชาย ดนตรี (2541: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติของผู้ประกอบการในจังหวัดปทุมธานีเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพแม่น้ำเจ้าพระยา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มประเภทกิจการที่แตกต่างกัน มีความรู้ และเจตคติในการรักษาคุณภาพแม่น้ำเจ้าพระยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชิดนัย ภัทรธยานนท์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหิดล ณ ศาลายา เกี่ยวกับการประหยัดพลังงานไฟฟ้า ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรในมหาวิทยาลัยมหิดล ณ ศาลายา มีเจตคติที่เห็นด้วยเกี่ยวกับการ

ประหยัดพลังงานไฟฟ้า จากการศึกษาความสัมพันธ์พบว่า ระดับการศึกษา และตำแหน่งงานมีความสัมพันธ์กับเจตคติเกี่ยวกับการประหยัดพลังงานไฟฟ้า อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

สถาพร รอดโพธิ์ทอง (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้และเจตคติของนักเรียนนายร้อยตำรวจ ชั้นปีที่ 4 ที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า ความรู้และเจตคติของนักเรียนนายร้อยตำรวจ ชั้นปีที่ 4 ที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับภูมิฐานะ และระดับคะแนนเฉลี่ยของทุกภาคการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุวิมล ทองประดิษฐ์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้และเจตคติเกี่ยวกับมลพิษจากมูลฝอยและของเสียอันตรายของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีเพศต่างกันจะมีเจตคติเกี่ยวกับมลพิษจากมูลฝอยเกี่ยวกับมลพิษจากมูลฝอยและของเสียอันตรายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กวีธา มาทัพ (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้ เจตคติและการปฏิบัติของผู้ประกอบการในจังหวัดสมุทรปราการเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพแม่น้ำเจ้าพระยา ผลการวิจัยพบว่าผู้ประกอบการมีเจตคติต่อการรักษาคุณภาพของแม่น้ำเจ้าพระยาไปในทิศทางบวก และพบว่าเจตคติต่อการรักษาคุณภาพของแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา

วรชาติ กลสตัยสมิต (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง เจตคติของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่มีต่อการจัดและบริหารโปรแกรมพลศึกษาทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า เจตคติของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่มีต่อการจัดและบริหารโปรแกรมพลศึกษาทั่วไป อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก จากผลการทดสอบความแตกต่างพบว่า เพศที่แตกต่างกันมีเจตคติที่มีต่อการจัดและบริหารโปรแกรมพลศึกษาทั่วไปที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.9.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ

กนกนารถ ศิลปะจารย์ (2536: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับโรคเอดส์ในหน่วยงานส่วนภูมิภาคของกระทรวงสาธารณสุข ผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับโรคเอดส์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านความพร้อมของผู้ให้คำปรึกษา ปัจจัยด้านการจูงใจในการทำงานมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับโรคเอดส์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศิริสุข พูนผล (2536: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานด้านส่งเสริมสุขภาพตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดระนอง ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานด้านส่งเสริมสุขภาพตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดระนองส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานด้านส่งเสริมสุขภาพตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ อายุ ระยะเวลาของการปฏิบัติงานในบทบาทหน้าที่และการนิเทศจากเจ้าหน้าที่ของสาธารณสุขตำบล

นฤทัย ทบวงษ์ศรี (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยการบริหารที่มีผลต่อการดำเนินงานของหัวหน้าสถานอนามัยตามแผนการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อเฉียบพลันระบบทางเดินหายใจในเด็กในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า อายุและสถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของหัวหน้าสถานอนามัยตามแผนการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อเฉียบพลันระบบทางเดินหายใจในเด็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิรักษ์ เวชกาญจนา (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีหน้าที่ปราบปรามยาเสพติด ศึกษากรณีกองบังคับการสอบสวน ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีหน้าที่ปราบปรามยาเสพติด ศึกษากรณีกองบังคับการสอบสวนส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ระดับยศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ และปัจจัยด้านความชัดเจนในวัตถุประสงค์ของนโยบายการปราบปรามยาเสพติดที่แตกต่างกัน มีผลต่อการปฏิบัติงานปราบปรามยาเสพติด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ขวัญฤทัย พรรณวิจารณ์ (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของหัวหน้างานสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมือง ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานของหัวหน้างานสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมือง โดยรวมด้านบริหารด้านบริการอยู่ในระดับสูง ส่วนด้านวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง การปฏิบัติงานโดยรวมมีความสัมพันธ์กับอายุ อายุราชการ จำนวนพนักงานในงาน ปัจจัยการสนับสนุนจากองค์กร ปัจจัยการรับรู้หน้าที่ ปัจจัยความสามารถในการบริหารงาน และปัจจัยกระตุ้นการปฏิบัติงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรวิศ พรหมสวัสดิ์ (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานของกรรมการกองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน(กข.คจ.)ประจำหมู่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า ประชากรมีการปฏิบัติงานในโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน(กข.คจ.)ประจำหมู่บ้านในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยที่มีความ

สัมพันธ์กับการปฏิบัติงานในโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน(กข.คจ.)ประจำหมู่บ้าน ได้แก่ จำนวนครั้งในการได้รับการอบรมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.)

2.9.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพร้อม

ชุลิน สุขประเสริฐ (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความพร้อมในการสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษาสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่าคนในองค์การมีระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับที่น่าพอใจ มีความพร้อมในด้านทรัพยากรการบริหารและแนวคิดในการบริหารจัดการขององค์การ ส่วนแนวคิดในการช่วยเหลือกิจกรรมสังคมยังมีอยู่ไม่มาก ส่วนใหญ่ยังมุ่งเศรษฐกิจมากกว่าการมุ่งสังคม ซึ่งมีความหมายว่าสหกรณ์ยังไม่พร้อมที่จะช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคม

วิรัตน์ รัตนวิจิตร (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีความพร้อมเพียงพอ ในการดำเนินงานทั้งในด้านบุคลากร ด้านการวางแผน การอำนวยความสะดวก และการควบคุม แม้ว่าจะมีข้อจำกัดอยู่บ้างเล็กน้อยเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณ เพื่อนำมาใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบ้างก็ตาม

เอกรัตน์ ชูน้อย (2544: 61-64) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะความพร้อมในการรับถ่ายโอนอำนาจสู่ท้องถิ่น : ศึกษาจากความคิดเห็นของคณะเทศมนตรีในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยศึกษา 2 ด้าน คือ ความพร้อมในด้านกระบวนการบริหารจัดการ ซึ่งประกอบไปด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การประสานงาน การประเมินผล และความพร้อมด้านปัจจัยที่ใช้ในการบริหาร ซึ่งประกอบไปด้วย บุคลากร การเงิน สำนักงาน อาคารสถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้ ผลการศึกษาพบว่า มีความพร้อมในระดับปานกลางทั้งสองด้าน เนื่องจากมีการอบรมสัมมนาน้อย ทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจ โดยเฉพาะในด้านการบริหารจัดการ ที่จะต้องดำเนินการโดยผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจจึงจะสามารถเตรียมการได้พร้อม

จิระวรรณ กตัญญูตานันท์ (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการรับถ่ายโอนอำนาจการจัดการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า

1. ทิศนะและความเห็นเกี่ยวกับการถ่ายโอนอำนาจการจัดการศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเข้าใจ สนใจ และเห็นความจำเป็นในการถ่ายโอนอำนาจการจัดการศึกษา แต่ให้

เห็นว่ารัฐบาลยังขาดการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ไม่พร้อมที่จะรับโอนอำนาจ โดยเฉพาะความพร้อมของบุคลากรด้านการศึกษา และการประสานงานที่ดีกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันมีผลต่อความสำเร็จของการถ่ายโอนอำนาจการจัดการศึกษา

2. โครงสร้างการบริหารและการจัดองค์การ ยังขาดความพร้อมในด้านการจัดระบบองค์การ ทำให้ไม่สามารถสร้างระบบการควบคุมการทำงานที่ดี และขาดความพร้อมในด้านการบวนการจัดการคือ ขาดการวางแผน จัดเตรียมองค์การ ระเบียบการปฏิบัติงาน การประสานงาน การติดตามและประเมินผลในด้านการจัดการศึกษา

3. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มีความพอเพียงเฉพาะในภูมิปัญญาด้านอาชีพ แต่ในภูมิปัญญาด้านอื่นๆ ยังมีไม่เพียงพอ ส่วนด้านความเต็มใจ ความตั้งใจในการทำงาน การยอมรับวิธีการและบุคลากรที่ร่วมจัดการศึกษา ยังไม่มีความพร้อมมากนัก เนื่องจากยังขาดการยอมรับซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังไม่มี การเตรียมความพร้อมของบุคลากร คือ ยังขาดการฝึกอบรม ศึกษาหาความรู้และการพัฒนาตนเอง

4. การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมีความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับสูงที่พร้อมจะสนับสนุนการจัดการศึกษา

5. ความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ยังไม่มีการวางแผนใด ๆ และขาดการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดการเตรียมบุคลากร รวมทั้งยังไม่มี การวางนโยบายและทิศทางการศึกษา จึงยากที่จะเป็นไปได้ที่จะให้ องค์การบริหารส่วนตำบลจัดการศึกษา

ดวงใจ ยอดเยี่ยม (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดนราธิวาส ผลการศึกษาพบว่า ระดับความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบของความพร้อม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับมาก มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับปานกลาง และมีการยอมรับในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับมาก

2.9.8 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์

สุพิทา เริงจิต (2534: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง อุดมการณ์ในการต่อรองของชาวนาของสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า อุดมการณ์แบบอุปถัมภ์ และอุดมการณ์ทุนนิยมเป็นอุปสรรคสำคัญในการต่อรองของชาวนาในรูปสหกรณ์ ในขณะที่อุดมการณ์สหกรณ์ยังไม่หยั่งลึกลงไปในชีวิตสำนึกของชาวนาและก่อให้เกิดพฤติกรรมที่สนับสนุนการดำเนินงานของสหกรณ์ ทั้งนี้เพราะสหกรณ์เป็นการรวมกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐใช้เงื่อนไขการควบคุมเมล็ดพันธุ์ ทำให้ชาวนาต้องมารวมกลุ่มกัน ไม่ได้มารวมกลุ่มกันโดยมีจิตสำนึกและเข้าใจระบบสหกรณ์ หากเป็นการรวมกลุ่มเพื่อประโยชน์ส่วนตัว

สีแก้ว ดิษริยะกุล (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง อุดมการณ์ แนวทางการดำเนินชีวิต และการปรับตัวของพยาบาลจิตเวช ผลการศึกษาพบว่า พยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลศรีธัญญามีทัศนคติต่อการพยาบาล โดยเห็นว่าเป็นงานที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เป็นวิชาชีพที่สามารถนำความรู้มาใช้กับตัวของพยาบาลเองและครอบครัว ทำให้เข้าใจผู้อื่นได้ดี รวมทั้งสามารถนำมาใช้ในการปรับตัวและแก้ปัญหาได้ ส่วนอุดมการณ์ของพยาบาลจิตเวชโรงพยาบาลศรีธัญญาส่วนใหญ่ยึดอุดมการณ์ทำงานเพื่อผู้ป่วย ต้องการให้ผู้ป่วยหายจากอาการเจ็บป่วยโดยเร็วที่สุด และกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

อังคณา บุญตรง (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง อุดมการณ์และการปรับตัวของบุคลากรในองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนมีอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อสังคมส่วนรวมโดยไม่หวังผลกำไรหรือผลตอบแทน เพราะมีแรงบันดาลใจในการทำงานที่ได้พบเห็นผู้ด้อยโอกาสในสังคมถูกกดขี่ ข่มเหง และไม่ได้รับความยุติธรรม เห็นความได้เปรียบเสียเปรียบในสังคม ผู้ที่อ่อนแอกว่ายอมเป็นเหยื่อของผู้ที่แข็งแกร่งกว่า คนกลุ่มนี้ยึดมั่นในอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อมุ่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในสังคม

อรวรรณ นวามุขี (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง อุดมการณ์และการปรับตัวของข้าราชการตำรวจในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการตำรวจทุกคนมีทัศนคติต่อวิชาชีพ มีความตั้งใจที่จะยึดอาชีพตำรวจเป็นหลัก โดยไม่คิดที่จะเปลี่ยนงานใหม่ เนื่องจากเห็นว่าอาชีพตำรวจมีความมั่นคงและสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เปลี่ยนแปลงไป ข้าราชการส่วนใหญ่มีอุดมการณ์ในการปฏิบัติที่ดี สอดคล้องกับนโยบายของ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สวดยปัจจัยที่ทำให้เกิดความท้อแท้เบื่อหน่ายงานมากที่สุด ได้แก่ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับ

ปัญญา ระบบงาน แนวทางในการดำเนินชีวิตของข้าราชการส่วนใหญ่จะพยายามปรับแนวทางในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับการทำงานเป็นหลัก

จิรันดา กฤษเจริญ (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง อุดมการณ์ทางวิชาชีพของบุคลากรสื่อวิทยุโทรทัศน์ของรัฐ ผลการศึกษาพบว่า อุดมการณ์ทางวิชาชีพของบุคลากรสื่อวิทยุโทรทัศน์ของรัฐนั้นประกอบไปด้วยอุดมการณ์ประชาสัมพันธ์ อุดมการณ์ข้าราชการ อุดมการณ์ปัจเจกชนนิยมและอุดมการณ์สื่อสารมวลชน ซึ่งอุดมการณ์ในการปฏิบัติงานของบุคลากรสื่อวิทยุโทรทัศน์ของรัฐที่สะท้อนจากเนื้อหารายการของสื่อวิทยุโทรทัศน์ของรัฐนั้นไม่สอดคล้องกัน กล่าวคือ ในการสังเกตการณ์การปฏิบัติงานของบุคลากรสื่อวิทยุโทรทัศน์ของรัฐ พบว่า จะใช้อุดมการณ์ข้าราชการเป็นหลัก ส่วนการศึกษาจากเนื้อหารายการแนวสนทนา และนวนิยายสาร 5 รายการ พบว่า สะท้อนอุดมการณ์ประชาสัมพันธ์ และอุดมการณ์ประชาสัมพันธ์ผสมผสานกับอุดมการณ์สื่อสารมวลชน

ธัญชนิต ไอสถิตยพร (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง อุดมการณ์และจิตสำนึกของข้าราชการสังกัดกรมการปกครองต่อความสำเร็จในการปฏิรูประบบราชการ ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการสังกัดกรมการปกครองในปัจจุบัน ได้ปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถและการอุทิศตนพอสมควร ในปัจจุบันข้าราชการสังกัดกรมการปกครองส่วนใหญ่ยังมีอุดมการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ ว่าตนคือผู้ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” และข้าราชการสังกัดกรมการปกครองมีจิตสำนึกน้อยลงมาก

2.9.9 เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา

2.9.9.1 เพศ

ผลงานวิจัยหลายชิ้น พบว่า เพศเป็นตัวแปรที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ ได้แก่

Guskin (1964: 25 อ้างถึงใน พันธุ์ทิพย์ อธิปัญญพงษ์, 2543: 52) ได้ทำการศึกษาพบว่า สังคมไทยมีลักษณะเป็นสองมาตรฐาน โดยมีแนวโน้มที่จะอบรมเลี้ยงดูเพศหญิงให้มีความอ่อนโยน สุภาพเรียบร้อย ในขณะที่เพศชายจะได้รับการอบรมให้มีความเข้มแข็งและโดยธรรมชาติเพศชายและเพศหญิงมีลักษณะโครงสร้างทางร่างกายและจิตใจที่แตกต่างกัน ซึ่งจะมีผลต่อบุคลิกภาพ ทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรม

ศุภร จากสิกร (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์น้ำของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีการ

ปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์น้ำในระดับปานกลาง และนักเรียนที่มีเพศต่างกันมีการปฏิบัติในการอนุรักษ์น้ำต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุวิมล ทองประดิษฐ์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้และเจตคติเกี่ยวกับมลพิษจากมูลฝอยและของเสียอันตรายของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีเพศต่างกันจะมีเจตคติเกี่ยวกับมลพิษจากมูลฝอยเกี่ยวกับมลพิษจากมูลฝอยและของเสียอันตรายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพศชายและเพศหญิง มีความแตกต่างกันโดยธรรมชาติทั้งโครงสร้างทางด้านร่างกายและจิตใจ การอบรมเลี้ยงดู ซึ่งจะมีผลต่อความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ ดังนั้นเพศน่าจะจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

2.9.9.2 อายุ

ผลงานวิจัยหลายชิ้น พบว่า อายุเป็นลักษณะส่วนบุคคลที่เป็นตัวกำหนดความแตกต่างของบุคคลได้อย่างหนึ่ง ได้แก่

อดิศร เหลืองไทยงาม (2526: 61) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้ ความตระหนัก ของพนักงานขับรถโดยสารประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพที่มีต่อมลพิษทางเสียง ผลการวิจัยพบว่า พนักงานที่มีอายุมากกว่ามีความรู้และความตระหนักต่อมลพิษทางเสียงมากกว่า

ชุตินา ทิพย์โอสถ (2537: 172) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอนามัยของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า อายุของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานของอนามัยโรงเรียน และวิเคราะห์ว่าวัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ เป็นคนมีเหตุผล สามารถควบคุมพฤติกรรมตนเองได้

ธรรมรัตน์ วงศ์ประเสริฐ (2539: 86) ได้ทำการศึกษาเรื่อง จิตสำนึกของผู้ขับขีรถจักรยานยนต์รับจ้างในกรุงเทพมหานครที่มีต่อปัญหามลพิษทางเสียง ผลการวิจัยพบว่า ความแตกต่างกันในเรื่องของอายุ ก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องความสนใจปฏิบัติเกี่ยวกับมลพิษทางเสียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับอายุที่แตกต่างกัน มีผลต่อความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ ดังนั้นอายุน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

2.9.9.3 สถานภาพสมรส

ผลงานวิจัยหลายชิ้น พบว่า สถานภาพสมรสเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดความแตกต่างของบุคคลได้อย่างหนึ่ง ได้แก่

ปองจิต แจ่มจรัส (2528: 15) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ค่านิยมของนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม บริเวณสถานตากอากาศชะอำ ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวที่มีครอบครัวแล้วจะมีค่านิยมในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมสูงกว่านักท่องเที่ยวที่ยังเป็นโสด

ชลาพรรณ ลิขิตวสินกุล (2532: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของมัคคุเทศก์อาชีพ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นโสดเป็นกลุ่มที่มีการสนใจปฏิบัติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากที่สุด

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า สถานภาพสมรสน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

2.9.9.4 ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษาทำให้บุคคลมีความรู้ มีความคิดและมีความเข้าใจในชีวิต สังคม และสภาพแวดล้อมที่ตัวเองอาศัยอยู่และมีส่วนร่วมได้ดี ผลงานวิจัยที่กล่าวถึง ได้แก่

วีณา ลอยกุลนันท์ (2532: 95) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้ ความตระหนักของผู้ขับขีรถจักรยานยนต์ในกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับมลพิษทางเสียง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ขับขีรถจักรยานยนต์ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เทียนชัย ให้ศิริกุล (2538: 76-77) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม กรณีศึกษา ปราสาทหินพนมรุ้งและปราสาทกู่สวนแตง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อบทบาทในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ธนาภรณ์ เมืองมุงคุณ (2540: 68) ได้ทำการศึกษาเรื่อง จิตสำนึกของผู้ประกอบการค้าในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมบริเวณสถานตากอากาศบางแสน จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการค้าที่จบการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมสูงกว่าผู้ที่จบการศึกษาภาคบังคับและผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า ระดับศึกษาน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

2.9.9.5 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้ส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพหลักของบุคคลนั้น ๆ ดังนั้นรายได้จึงอาจมีความสัมพันธ์กับการมีจิตสำนึกในการที่จะรักษาหรืออนุรักษ์สิ่งที่จะนำมาซึ่งรายได้ ผลงานวิจัยที่กล่าวถึง ได้แก่

ชลภาพรณ ลิขิตวสินกุล (2532: 126) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของมัคคุเทศก์อาชีพ ผลการวิจัยพบว่า มัคคุเทศก์อาชีพที่มีรายได้สูง มีความตระหนักในการอนุรักษ์มากกว่ามัคคุเทศก์อาชีพที่มีรายได้ต่ำ

ธนาภรณ์ เมืองมุงคุณ (2540: 68) ได้ทำการศึกษาเรื่อง จิตสำนึกของผู้ประกอบการค้าในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมบริเวณสถานตากอากาศบางแสน จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการค้าที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาท/เดือน มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมสูงกว่าผู้ประกอบการค้าที่มีระดับรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า ระดับการศึกษาน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

2.9.9.6 ประเภทของมัคคุเทศก์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งมัคคุเทศก์ออกเป็น 2 ประเภท คือ มัคคุเทศก์ทั่วไป และมัคคุเทศก์เฉพาะ ซึ่งแต่ละประเภทจะผ่านหลักสูตรการอบรมที่แตกต่างกัน (ไพฑูรย์ พงศบุตร และ วิลาสวงศ์ พงศบุตร, 2542: 8-9)

มัคคุเทศก์ทั่วไปจะมีความรู้เกี่ยวกับงานทั่ว ๆ ไปในการนำนักท่องเที่ยวไปยังที่ต่าง ๆ ได้ทั่วราชอาณาจักร จะเป็นการให้ความรู้ ในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ โบราณคดีและด้านอื่น ๆ

มัคคุเทศก์เฉพาะจะมีความรู้เฉพาะทางเป็นพิเศษเช่นด้านประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ด้านการนำเที่ยวป่า การนำเที่ยวทางทะเล เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสาร จะเห็นได้ว่ามัคคุเทศก์ที่ผ่านการอบรมในหลักสูตรที่แตกต่างกันน่าจะมีผลต่อการปฏิบัติงานแตกต่างกันด้วย ดังนั้นประเภทของมัคคุเทศก์น่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

2.9.9.7 ระยะเวลาการทำงาน

ระยะเวลาการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับและ ตัดสินใจในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เนื่องจากประสบการณ์ในการทำงานอาจ

จะมีส่วนช่วยให้สามารถมองเห็นอุปสรรคหรือข้อบกพร่องตลอดจนปัญหาที่เกิดจากการนำเที่ยว ซึ่งมีผลงานวิจัยหลายเรื่องที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

สมชาย อัมพันทอง (2532: 102) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้ เจตคติและพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนปีในการดำรงตำแหน่งผู้บริหาร และได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน มีพฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

ชลลดา นาเกษมสุวรรณ (2534: 138) ได้ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศและเสียงของผู้ขับขี่รถบรรทุกในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ขับขี่รถบรรทุกมา 16 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศและเสียงถูกต้องมากกว่าผู้ขับขี่รถบรรทุกที่ขับรถมา 6-15 ปี และ 5 ปี

ฟ้ารุ่ง มีอุดร (2539: 95-100) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน กรณีศึกษา ประชาชนองค์กรชาวบ้านเพื่อการพัฒนาภาคอีสาน จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า การมีประสบการณ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน จะก่อให้เกิดความแตกต่างในบทบาทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า ระยะเวลาการทำงานน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

2.9.9.8 การอบรม

การเข้ารับการอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปจากสถาบันการศึกษาที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยรับรอง อาจเป็นแนวทางหนึ่งในการที่จะเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งมีผลงานวิจัยหลายเรื่องที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

รัตติกรณ์ จงวิศาล (2535: 96) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพทัศนคติกับการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า พนักงานที่มีประสบการณ์อบรมในเรื่องการใช้อุปกรณ์ต่างกัน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เคยอบรม และกลุ่มที่ไม่เคยอบรม มีทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ลลิตา โภชนพันธ์ (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์สัญจรของนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการ

ห้องเที่ยวเชิงนิเวศน์สัญจร มีความสัมพันธ์กับการมีผู้ให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมภายในกลุ่มนักท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า การอบรมน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

2.9.9.9 การรับทราบข้อมูลข่าวสาร

การรับทราบข่าวสารเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์ และความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจของมนุษย์ ในกรณีที่มนุษย์เกิดความไม่แน่ใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากเท่าใด ความต้องการข่าวสารก็จะเพิ่มมากขึ้น เท่านั้น ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานทั้ง 4 ประการ คือ ต้องการรู้เหตุการณ์ ต้องการคำแนะนำในการปฏิบัติให้ถูกต้อง ต้องการเสริมสร้างความมั่นใจให้กับตัวเอง และต้องการเพื่อนำไปใช้ในการสนทนากับบุคคลอื่น (ศุภราภรณ์ ธรรมชาติ, 2541: 62) ดังจะเห็นได้จาก

วรรณิ จงศักดิ์สวัสดิ์ (2536: 115 อ้างใน พันธุ์ทิพย์ อธิปัญญาพงษ์, 2543: 56) ได้ศึกษาผลของสื่อมวลชนในการพัฒนาจิตสำนึกของประชาชนต่อปัญหามลพิษทางน้ำ พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปฏิบัติตนในการช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำ

ฟ้ารุ่ง มีอุตร (2539: 95-100) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน กรณีศึกษา ประชาชนองค์กรชาวบ้านเพื่อการพัฒนาภาคอีสาน จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม จะก่อให้เกิดความแตกต่างในบทบาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า การรับทราบข่าวสารน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

บทที่ 3

กรอบแนวคิดและระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “จิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา มัคคุเทศก์อาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัยดังนี้

1. กรอบแนวคิดในการศึกษา
2. นิยามปฏิบัติการ
3. สมมติฐานทางการศึกษา
4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
5. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ
7. การประมวลผลข้อมูล
8. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

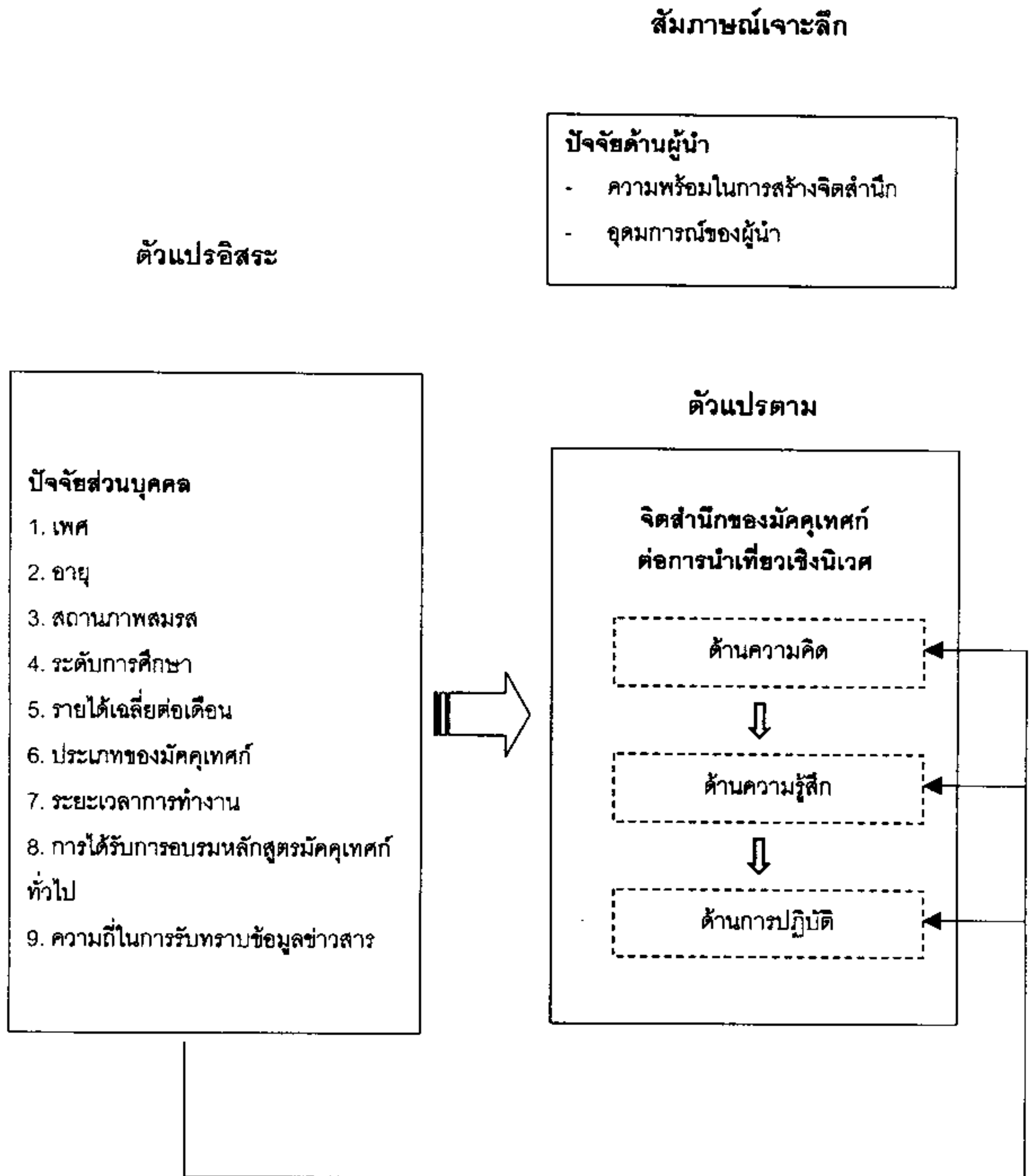
จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยข้างต้น สามารถสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาได้ ดังนี้

3.1.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ประกอบด้วย

1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทของมัคคุเทศก์ ระยะเวลาการทำงาน การได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไป และความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร

2) ปัจจัยด้านผู้นำ ได้แก่ ความพร้อมในการสร้างจิตสำนึกและอุดมการณ์ของผู้นำ

3.1.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ จิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

แผนภูมิที่ 3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

3.2 นิยามปฏิบัติการ

การนำเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การนำเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและระบบนิเวศน้อยที่สุด และตลอดการท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวสามารถได้รับความรู้ความเข้าใจ ความประทับใจ และความซาบซึ้งใจต่อความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

มัคคุเทศก์ หมายถึง บุคคลที่มีสัญชาติไทย ซึ่งทำหน้าที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยวขณะเดินทางท่องเที่ยว เป็นผู้คอยดูแลอำนวยความสะดวก และดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวตลอดการเดินทาง

จิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การแสดงออกซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมัคคุเทศก์ที่เกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก และการปฏิบัติของมัคคุเทศก์ที่มีต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

การแสดงออกทางความคิด หมายถึง การที่มัคคุเทศก์ทราบถึงข้อเท็จจริง ข้อมูลทั้งทางด้านความหมาย ลักษณะสำคัญ วัตถุประสงค์ และประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การที่มัคคุเทศก์รับทราบว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก นอกจากนี้ยังเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการที่จะร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การที่มัคคุเทศก์รับทราบเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว การมุ่งให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น และเน้นการรักษาระบบนิเวศไว้คงเดิม

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การที่มัคคุเทศก์รับทราบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพ การจัดกิจกรรมการนำเที่ยวที่เสริมสร้างจิตสำนึก และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้มากที่สุด

ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การที่มัคคุเทศก์ทราบเกี่ยวกับข้อดีของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในการที่จะช่วยสร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นและประเทศ ช่วยสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และช่วยสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ประเทศ

การแสดงออกทางความรู้สึก หมายถึง การที่มัคคุเทศก์มีการแสดงความคิดเห็นในด้านความรู้สึกรับผิดชอบต่อการนำเที่ยว และการให้คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

ความรู้สึกรับผิดชอบต่อการนำเที่ยว หมายถึง การที่มัคคุเทศก์มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว สามารถทำหน้าที่นำเที่ยวได้อย่างเหมาะสม และไม่กระทบต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศทางธรรมชาติ

การให้คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การที่มัคคุเทศก์คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างรู้คุณค่า และเห็นความสำคัญของแหล่งเที่ยวนั้น เพื่อมิให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นตัวการในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ

การแสดงออกทางการปฏิบัติ หมายถึง การที่มัคคุเทศก์สามารถแสดงบทบาทของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวในด้านการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และด้านการเป็นผู้นำในการท่องเที่ยว

การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว หมายถึง การที่มัคคุเทศก์ปฏิบัติตนเป็นผู้ให้ความรู้ความเข้าใจ คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งก่อนการนำเที่ยว ระหว่างการนำเที่ยว และหลังการนำเที่ยว

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม หมายถึง การที่มัคคุเทศก์สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว หรือโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ไม่กระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ ซึ่งในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งต้องคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก

การเป็นผู้นำในการท่องเที่ยว หมายถึง การที่มัคคุเทศก์ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้นักท่องเที่ยว คอยควบคุมดูแลนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้

เพศ หมายถึง เพศของมัคคุเทศก์ที่ตอบแบบสอบถามทั้งเพศชายและเพศหญิง

อายุ หมายถึง อายุของมัคคุเทศก์ในปัจจุบัน

ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิการศึกษาสูงสุดที่ได้รับจากสถานศึกษา

สถานภาพสมรส หมายถึง สถานภาพสมรสของมัคคุเทศก์ในปัจจุบัน ได้แก่ โสด แต่งงานแล้ว ม่าย/หย่า/แยกกันอยู่

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน หมายถึง รายได้ที่ได้จากการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์อาชีพต่อเดือน

ประเภทของมัคคุเทศก์ หมายถึง ประเภทของมัคคุเทศก์ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จำแนกไว้ โดยแบ่งมัคคุเทศก์ออกเป็น 2 ประเภท คือ มัคคุเทศก์ทั่วไป และมัคคุเทศก์เฉพาะ ซึ่งแต่ละประเภทจะผ่านหลักสูตรการอบรมที่แตกต่างกัน

ระยะเวลาการทำงาน หมายถึง ระยะเวลาในการทำหน้าที่ของมัคคุเทศก์ที่เกี่ยวกับการนำเที่ยว การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

การได้รับการอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ หมายถึง การได้รับการอบรมหลักสูตรทั่วไปจากหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษา ตามเนื้อหาหลักสูตรที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยรับรอง

ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร หมายถึง จำนวนครั้งที่ได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยผ่านแหล่งข้อมูล เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ผู้นำ หมายถึง ผู้บริหารบริษัทนำเที่ยว ซึ่งมีอำนาจในการตัดสินใจในนโยบายของบริษัทนำเที่ยว ได้แก่ เจ้าของกิจการ หรือผู้จัดการบริษัทนำเที่ยว

ความพร้อมในการสร้างจิตสำนึก หมายถึง สภาพที่ผู้บริหารของบริษัทนำเที่ยวยอมรับหรือเต็มใจที่จะปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในการที่จะสร้างจิตสำนึก หรือปลูกฝังจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวให้แก่มัคคุเทศก์ในบริษัท

อุดมการณ์ของผู้นำ หมายถึง ระบบทางความคิดโดยทั่ว ๆ ไปที่ผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวยึดมั่นในเรื่องของการนำเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ

3.3 สมมติฐานทางการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 มัคคุเทศก์เพศชายและหญิง มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน

สมมติฐานดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พรพรรณ ทรัพย์ไพบูลย์กิจ (2531: 83) พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข โครงการสาธารณสุขมูลฐานเขตเมือง ในด้านการเป็นผู้นำประสานงานสาธารณสุขและงานส่วนรวมอื่น ๆ ในชุมชน กมลลา สุพรรณ (2539: 135) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศหญิงมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อการอนุรักษ์ในสถานที่ท่องเที่ยวถูกต้องมากกว่าเพศชาย สมเกียรติ กรรณวัฒน์ (2539: 87) พบว่า เพศหญิงมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกว่าเพศชาย สมสกุล แอลเฟรด (2540: บทคัดย่อ) พบว่า เพศของประชาชนในท้องถิ่นที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแตกต่างกัน สุภัลยา กรรณสมบัติ (2543: บทคัดย่อ) พบว่า เพศหญิงมีความรู้มากกว่าเพศชาย แต่เพศชายจะมีพฤติกรรมในแนวทางในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดีกว่าเพศหญิง สมยศ โองเคสิบบ (2544: บทคัดย่อ) พบว่า เพศของประชาชนที่แตกต่างกัน มีผลต่อ

พฤติกรรมกรเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแตกต่างกัน จุฑารัตน์ เขียวอักษร (2545: บทคัดย่อ) พบว่า เพศเป็นปัจจัยที่มีผลกับพฤติกรรมกรเที่ยวสถานบันเทิง กรีธา มาทัพ (2543: บทคัดย่อ) พบว่า เพศของผู้ประกอบการที่แตกต่างกัน มีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพแม่น้ำเจ้าพระยาแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 มัคคุเทศก์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

สมมติฐานดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อติศร เหลืองไทยงาม (2526: 61) พบว่า พนักงานที่มีอายุมากกว่ามีความรู้และความตระหนักต่อมลพิษทางเสียงมากกว่า ชูติมา ทิพย์โอสถ (2537: 172) พบว่า อายุของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานของอนามัยโรงเรียน และวิเคราะห์ว่าวัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ เป็นคนมีเหตุผล สามารถควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ เกษมธิดา สพลมัย (2537: 57-58) พบว่า อายุของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานตามบทบาท สมสกุล แอลเฟรด (2540: บทคัดย่อ) พบว่า อายุของประชาชนในท้องถิ่นที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมกรอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแตกต่างกัน สุนัญญา สุขเวช (2542: บทคัดย่อ) พบว่า พนักงานที่มีอายุมาก มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมในระดับที่ดีกว่า สมยศ โองเคลือบ (2544: บทคัดย่อ) พบว่า อายุของประชาชนที่แตกต่างกัน มีผลต่อพฤติกรรมกรเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 3 มัคคุเทศก์ที่มีสถานภาพสมรสที่แตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

สมมติฐานดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ปองจิต แจ่มจรัส (2528: 15) พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีครอบครัวแล้วจะมีค่านิยมในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมสูงกว่านักท่องเที่ยวที่ยังเป็นโสด ชลาพรรณ ลิขิตวศินกุล (2532: บทคัดย่อ) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นโสด เป็นกลุ่มที่มีการสนใจปฏิบัติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากที่สุด ดำรงค์ ขำเปลี่ยน (2543: บทคัดย่อ) พบว่า สถานภาพสมรส มีความสัมพันธ์ต่อจิตสำนึกของผู้ขับขี่ยกรยานยนต์รับจ้างต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สมมติฐานที่ 4 มัคคุเทศก์ที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

สมมติฐานดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เทียนชัย ให้ศิริกุล (2538: 76-77) พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อบทบาทในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ธนาภรณ์ เมืองมุงคุณ (2540: 68) พบว่า ผู้ประกอบการค้าที่

จบการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมสูงกว่าผู้ที่จบการศึกษาภาคบังคับ และผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สุกัลยา กรรณสมบัติ (2543: บทคัดย่อ) พบว่า มัคคุเทศก์ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าจะมีความรู้และทัศนคติที่ดีกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี สมยศ โอง์เคลือบ (2544: บทคัดย่อ) พบว่า ระดับการศึกษาของประชาชนที่แตกต่างกัน มีผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแตกต่างกัน ลักษณะ วิวัฒนาการ (2545: บทคัดย่อ) พบว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกของประกอบการอยู่และพ่นสิรถยนต์ สุมนษา หลบภัย (2543: บทคัดย่อ) พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 5 มัคคุเทศก์ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

สมมติฐานดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชลาพรรณ ลิขิตวสินกุล (2532: 126) พบว่า มัคคุเทศก์อาชีพที่มีรายได้สูง มีความตระหนักในการอนุรักษ์มากกว่ามัคคุเทศก์อาชีพที่มีรายได้ต่ำ ธนาภรณ์ เมืองมุงคุณ (2540: 68) พบว่า ผู้ประกอบการค้าที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาท/เดือน มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมสูงกว่าผู้ประกอบการค้าที่มีระดับรายได้ต่ำกว่า 3,000บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ไพบุลย์ คุ่มคำ (2543: บทคัดย่อ) พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของมัคคุเทศก์ มีผลต่อบทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยว สมยศ โอง์เคลือบ (2544: บทคัดย่อ) พบว่า ระดับรายได้ของประชาชนที่แตกต่างกัน มีผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 6 มัคคุเทศก์ที่มีประเภทของมัคคุเทศก์แตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

สมมติฐานดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ลลิตา โภชนพันธ์ (2539: บทคัดย่อ) พบว่า ประเภทของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์สัญจรแตกต่างกัน สมชาย ดนตรี (2541: บทคัดย่อ) พบว่า กลุ่มประเภทกิจการที่แตกต่างกัน มีความรู้และเจตคติในการรักษาคุณภาพแม่น้ำเจ้าพระยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ไพบุลย์ คุ่มคำ (2543: บทคัดย่อ) พบว่า ประเภทของมัคคุเทศก์ที่แตกต่างกัน มีผลต่อบทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยวแตกต่างกัน สุมนษา หลบภัย (2543: บทคัดย่อ) พบว่า ประเภทของผู้ประกอบการที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกที่แตกต่างกัน กริธา มาทัพ (2543: บทคัดย่อ) พบว่า ประเภทของผู้

ประกอบการที่แตกต่างกัน มีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพแม่น้ำเจ้าพระยาแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 7 มัคคุเทศก์ที่มีระยะเวลาการทำงานแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

สมมติฐานดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สมชาย อัมพันทอง (2532: 102) พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนปีในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารแตกต่างกัน มีพฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 ชลดา นาเกษมสุวรรณ (2534: 138) พบว่า ผู้ขับขีรถบรรทุกมา 16 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศและเสียงถูกต้องมากกว่าผู้ขับขีรถบรรทุกที่ขับรถมา 6-15 ปี และ 5 ปี และต่ำกว่า สุนัญญา สุขเวช (2542: บทคัดย่อ) พบว่า พนักงานที่มีประสบการณ์ทำงานมาก มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมในระดับที่ต่ำกว่า ไพบุลย์ คุ่มคำ (2543: บทคัดย่อ) พบว่า ระยะเวลาในการประกอบอาชีพของมัคคุเทศก์ มีผลต่อบทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยว หทัยรัตน์ วัฒนพฤกษ์ (2542: บทคัดย่อ) พบว่า ประสบการณ์ทำงาน มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจของมัคคุเทศก์เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สมมติฐานที่ 8 มัคคุเทศก์ที่ได้รับการอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวต่างกัน

สมมติฐานดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ รัตติกรณ์ จงวิศาล (2535: 96) พบว่าพนักงานที่มีประสบการณ์อบรมในเรื่องการใช้อุปกรณ์ต่างกัน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เคยอบรม และกลุ่มที่ไม่เคยอบรม มีทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ลลิตา โภชนพันธ์ (2539: บทคัดย่อ) พบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์สีเขียว มีความสัมพันธ์กับการมีผู้ให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมภายในกลุ่มนักท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ลักษณะ วิธนาภรณ์ (2545: บทคัดย่อ) พบว่า การได้รับการอบรมสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกของประกอบการอยู่และพันธมิตร

สมมติฐานที่ 9 มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข่าวสารแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

สมมติฐานดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วรณี จงศักดิ์สวัสดิ์ (2536: 115 อ้างถึงใน พันธุ์ทิพย์ อธิปัญญาพงษ์, 2543: 56) พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปฏิบัติตนในการช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำ ฟาร์ุง มีอุดร

(2539: 95-100) พบว่า การรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม จะก่อให้เกิดความแตกต่างในบทบาทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สมสกุล แอลเฟรด (2540: บทคัดย่อ) พบว่า การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติจากวิทยุของประชาชนในท้องถิ่นที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแตกต่างกัน ไพบุลย์ คุ่มคำ (2543: บทคัดย่อ) พบว่า การได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ ส่งผลต่อบทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยว ลักษณะ วิธนาภรณ์ (2545: บทคัดย่อ) พบว่า ความรับรู้ข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกของประกอบการอยู่และพื้นที่รอยนตร์

3.4 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยวิธีการเก็บข้อมูลจากมัคคุเทศก์ ซึ่งมีเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม 1 ชุด

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นมัคคุเทศก์อาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 16,438 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ มัคคุเทศก์อาชีพในเขตกรุงเทพมหานครที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยจำนวน 100 คน มัคคุเทศก์อาชีพในเขตกรุงเทพมหานครที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ไม่เป็นสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยจำนวน 100 คน

การสุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – Stage Sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 แบ่งกลุ่มมัคคุเทศก์ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานครที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย จำนวน 34 บริษัท และมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานครที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย จำนวน 2,212 บริษัท (ตารางที่ 3.1)

ขั้นที่ 2 ทำการสุ่มเลือกบริษัทหน้าเที่ยวแต่ละกลุ่ม โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) และแบบไม่ได้สัดส่วนของขนาดประชากร (Disproportional to Size) กลุ่มละ 10 บริษัท (ตารางที่ 3.2)

ขั้นที่ 3 ทำการสุ่มมีัคคุเทศก์แต่ละบริษัทหน้าเที่ยว บริษัทละ 10 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบโดยบังเอิญ (Accidental Sampling)

ตารางที่ 3.1 แสดงรายชื่อบริษัทนำเที่ยวก่อนการล่ม จำแนกตามการเป็นสมาชิกของสมาคมไทย
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย

เป็นสมาชิก	ไม่เป็นสมาชิก
1. หนุ่มสาวทัวร์	1. มาสเตอร์ทัวร์
2. อีโค โลฟ	2. ไทยสิริบริการ
3. เพื่อนธรรมชาติ	3. ซี ทัวร์
4. แพนเฮาส์ ฮอลิเดย์	4. สยามครุยซ์
5. ภูเก็ต ยูเนียน ทราเวล	5. มาร์โค เวิลด์ ทัวร์
6. เนเจอร์ ทราเวลเลอร์	6. ชัมฟา
7. ริเวอร์แคว โฟลทเทล	7. เอ อี ดี ทราเวล
8. ทราเวล มาท	8. เซ็นทรัล ฮอลิเดย์
9. อินโดตามัน แทรเวล	9. สวิสดี ฮอลิเดย์
10. เปิดโลกการท่องเที่ยว	10. รุ่งทรัพย์การท่องเที่ยว
11. เนเจอร์เทค	11. เวลคัมทัวร์
12. เอส ที ซี ฟอพเพอร์ตี แมนเนตแมนท์	12. ออสก้า โนวา ทัวร์
13. อาร์ เอส พี จัมโบ้ เซ็นเตอร์	13. นีโอ ทราเวล
14. เอ บี พี เอ็นเตอร์ไพรส์	14. ดีทแอสล์ม แทรเวล
15. ไบค์ แอนด์ แทรเวล	15. เขาวราชทัวร์
16. ออล นอร์ท	16. ถาวรการท่องเที่ยว
17. สยามซาฟารี อีโค เนเจอร์ทัวร์	17. เสงเชียงทัวร์
18. เอ็ดดูเคชันแนล แทรเวล เซ็นเตอร์	18. บี บี กรุ๊ป ทราเวล
19. คันทรี เลค	19. ไทย จีที ทัวร์
20. มั่งลอคค์	20. ฟอรัจูน เอ็กเซเพรส
21. อีสต์เวสต์สยาม	21. แกตต์ ทัวร์
22. พูจีทัวร์	22. อนันดาทัวร์ (ประเทศไทย)
23. ซีแคนูไทยแลนด์	23. ท็อป เท็น ทัวร์
24. มนุษย์กับไทย	24. เพรสซิเด็นท์ ทัวร์
25. เอเวอร์กรีน ฟอเรส ทราเวล	25. สุรพลทัวร์
26. ฟอเรส ทัวร์	26. ซีทราน ทราเวล
27. อินเตอร์เนชันแนล ทราเวล คอนซัลเทนส์	27. เสมอ ทัวร์
28. ลอส ไฮลิชอล รีเสิร์ท	28. ไชคทวิทัวร์

ตารางที่ 3.1 แสดงรายชื่อบริษัทนำเที่ยวก่อนการสุ่ม จำแนกตามการเป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (ต่อ)

เป็นสมาชิก	ไม่เป็นสมาชิก
29. นิว ฟรอนเธียร์ แอดเวนเจอร์	29. วิคเอนด์ ทัวร์ แอนด์ แทรเวล
30. คุณกรรณิการ์ จิรธา	30. มาร์เวล ฮอลิเดย์
31. แพลนเน็ต สตูดิโอ & วาย แพลนเน็ต	31. สีสันทัวร์
32. ภูเก็ต อีโค ทัวร์ซิม	32. เกกิงทัวร์
33. ไฟต์เวิร์ดทัวร์ & ทรานสปอร์ต	33. มีเดีย ออฟ มีเดีย (บ้านเลขที่ 5)
34. เซาค้อ ทะเล ภูเก็ต	34. กิลทัวร์

ตารางที่ 3.2 แสดงรายชื่อบริษัทนำเที่ยวหลังจากทำการสุ่มเลือกมา 10 บริษัท จำแนกตามการเป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย

เป็นสมาชิก	ไม่เป็นสมาชิก
1. เนเจอร์ ทราเวลเลอร์	1. เกกิงทัวร์
2. คันทรี เลค	2. เฮงเชียงทัวร์
3. ทราเวล มาท	3. เพรสซิเด็นท์ ทัวร์
4. เซาค้อ ทะเล ภูเก็ต	4. ออสก้า โนว่า ทัวร์
5. เปิดโลกการท่องเที่ยว	5. มาร์โค เวิลด์ ทัวร์
6. หนุ่มสาวทัวร์	6. มีเดีย ออฟ มีเดีย (บ้านเลขที่ 5)
7. ริเวอร์แคว โฟลทเดส	7. ดีทแอสล์ม แทรเวล
8. ฟอเรส ทัวร์	8. วิคเอนด์ ทัวร์ แอนด์ แทรเวล
9. แพนเฮาส์ ฮอลิเดย์	9. เซ็นทรัล ฮอลิเดย์
10. เพื่อนธรรมชาติ	10. อนันดาทัวร์ (ประเทศไทย)

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการเก็บข้อมูลจากผู้บริหารบริษัทนำเที่ยว ซึ่งมีประเด็นหลัก 6 ส่วนที่ใช้ในการสอบถามแบบเจาะลึก (รายละเอียดภาคผนวก ข)

ประชากรในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารบริษัทนำเที่ยว

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวในเขตกรุงเทพมหานครที่เป็นสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยบริษัทละ 1 คน จำนวน 3 บริษัท รวมเป็น 3 คน และผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวในเขตกรุงเทพมหานครที่ไม่เป็นสมาชิกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิง

อนุรักษ์และผจญภัยบริษัทละ 1 คน จำนวน 3 บริษัท รวมเป็น 3 คน โดยการคัดเลือกจากบุคคลที่ทำงานอยู่ในบริษัทนำเที่ยวมากกว่า 5 ปีขึ้นไป ซึ่งมีอำนาจในการตัดสินใจในนโยบายของบริษัทนำเที่ยว ได้แก่ เจ้าของกิจการ หรือผู้จัดการบริษัทนำเที่ยว

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

3.5.1 โครงสร้างเนื้อหาแบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทของมัคคุเทศก์ ระยะเวลาการทำงาน การได้รับการอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไป และความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร ลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check List) และตอบลงในช่องว่าง มีทั้งสิ้น 9 ข้อ

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความรู้ต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดัดแปลงมาจาก ไพบูลย์ คุ้มคำ วิทยานิพนธ์เรื่องบทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, 2543 โดยเป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับความรู้ ซึ่งจะเป็นลักษณะคำถามแบบแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ตามระดับของการประเมิน 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง มีทั้งสิ้น 19 ข้อ ประกอบด้วยเนื้อหา 4 ด้าน ดังนี้

- ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 5 ข้อ ได้แก่
  - ข้อคำถามเชิงบวก ได้แก่คำถามข้อ 6, 8, 15, 19
  - ข้อคำถามเชิงลบ ได้แก่ คำถามข้อ 1
- ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 5 ข้อ ได้แก่
  - ข้อคำถามเชิงบวก ได้แก่คำถามข้อ 5, 9
  - ข้อคำถามเชิงลบ ได้แก่ คำถามข้อ 2, 7, 12
- วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 4 ข้อ ได้แก่
  - ข้อคำถามเชิงบวก ได้แก่คำถามข้อ 3, 4
  - ข้อคำถามเชิงลบ ได้แก่ คำถามข้อ 10, 16
- ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 5 ข้อ ได้แก่
  - ข้อคำถามเชิงบวก ได้แก่คำถามข้อ 11, 13, 14, 17, 18

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ดัดแปลงมาจาก ไพบูลย์ คุ่มคำ วิทยานิพนธ์เรื่อง บทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, 2543 โดยเป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับเจตคติ ข้อคำถามเป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ตามระดับของการประเมิน 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง มีทั้งสิ้น 12 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา 2 ด้าน ดังนี้

- ความรู้สึกรับผิดชอบต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 6 ข้อ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้
ข้อคำถามเชิงบวก ได้แก่คำถามข้อ 2, 3, 7, 9
ข้อคำถามเชิงลบ ได้แก่ คำถามข้อ 6, 10
- การให้คุณค่าต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 6 ข้อ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้
ข้อคำถามเชิงบวก ได้แก่คำถามข้อ 1, 5, 8 ,12
ข้อคำถามเชิงลบ ได้แก่ คำถามข้อ 4,11

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ดัดแปลงมาจาก ศรีนยา เปียงอุทา เรื่อง ทศนคติของมัคคุเทศก์ต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, 2544 โดยเป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับการปฏิบัติ ข้อคำถามเป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ตามระดับของการประเมิน 5 ระดับ คือ ปฏิบัติประจำ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง ไม่เคยปฏิบัติ มีทั้งสิ้น 15 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา 3 ด้าน ดังนี้

- การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว จำนวน 6 ข้อ ได้แก่คำถามข้อ
ข้อคำถามเชิงบวก ได้แก่คำถามข้อ 1, 3, 7, 10
ข้อคำถามเชิงลบ ได้แก่ คำถามข้อ 5, 6
- การจัดกิจกรรมในการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ คำถามข้อ 2, 4, 8,11,
ข้อคำถามเชิงบวก ได้แก่คำถามข้อ 2, 11, 12
ข้อคำถามเชิงลบ ได้แก่ คำถามข้อ 4, 8
- การเป็นผู้นำในการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ คำถามข้อ 9, 13,
ข้อคำถามเชิงบวก ได้แก่คำถามข้อ 9, 13, 15
ข้อคำถามเชิงลบ ได้แก่ คำถามข้อ 14

ส่วนที่ 5 เป็นคำถามเพื่อสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ อื่น ๆ ในการส่งเสริมจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ ดัดแปลงมาจาก ไพบูลย์ คุ่มคำ วิทยานิพนธ์เรื่อง บทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยวในการ

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, 2543 ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ มัคคุเทศก์ การท่องเที่ยว และนักสิ่งแวดล้อมศึกษาของประเทศไทย ในการจัดหลักสูตร กำหนด เนื้อหา และวิธีการที่เหมาะสมกับการสร้างจิตสำนึกในการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ โดยเป็นคำถาม ในลักษณะปลายเปิด

3.5.2 เกณฑ์การให้คะแนน

ส่วนที่ 1 จิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวมมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ข้อคำถามมี 46 ข้อ ซึ่งประกอบด้วย มาตรฐานความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จึงมีคะแนนต่ำสุดและสูงสุด คือ 139 - 212 คะแนน สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดระดับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยในการแบ่งระดับ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 181.83 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 15.99 คะแนน จึงแบ่งกลุ่มได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

จิตสำนึกระดับต่ำ หมายถึง ได้คะแนนไม่เกิน 92 คะแนน

จิตสำนึกระดับปานกลาง หมายถึง ได้คะแนนระหว่าง 93 - 183 คะแนน

จิตสำนึกระดับสูง หมายถึง ได้คะแนน 184 คะแนนขึ้นไป

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ข้อคำถามแบบมาตราประเมินค่า โดยข้อความประกอบด้วยข้อความในเชิงบวก และเชิงลบ วิธีการให้คะแนนแต่ละคำตอบ เป็นไป 2 ทาง คือ

ระดับความคิดเห็น	ข้อความเชิงบวก	ข้อความเชิงลบ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	1
เห็นด้วย	4	2
ไม่แน่ใจ	3	3
ไม่เห็นด้วย	2	4
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	5

ข้อคำถามมี 19 ข้อ จึงมีคะแนนต่ำสุดและสูงสุด คือ 52 - 93 คะแนน สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดระดับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยในการแบ่งระดับ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 77.14 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 8.15 คะแนน จึงแบ่งกลุ่มได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

ความรู้ระดับต่ำ หมายถึง ได้คะแนนไม่เกิน 64 คะแนน

ความรู้ระดับปานกลาง หมายถึง ได้คะแนนระหว่าง 65 - 81 คะแนน

ความรู้ระดับสูง หมายถึง ได้คะแนน 82 คะแนนขึ้นไป

ส่วนที่ 3 เจตคติเกี่ยวกับการนำเที่ยวเชิงนิเวศมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ข้อคำถามแบบมาตราประเมินค่า โดยข้อความประกอบด้วยข้อความในเชิงบวก และเชิงลบ
วิธีการให้คะแนนแต่ละคำตอบ เป็นไป 2 ทาง คือ

ระดับความคิดเห็น	ข้อความเชิงบวก	ข้อความเชิงลบ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	1
เห็นด้วย	4	2
ไม่แน่ใจ	3	3
ไม่เห็นด้วย	2	4
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	5

ข้อคำถามมี 12 ข้อ จึงมีคะแนนต่ำสุดและสูงสุด คือ 35 - 60 คะแนน สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดระดับเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยในการแบ่งระดับ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 51.16 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.45 คะแนน จึงแบ่งกลุ่มได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

เจตคติต่ำ หมายถึง ได้คะแนนไม่เกิน 24 คะแนน

เจตคติปานกลาง หมายถึง ได้คะแนนระหว่าง 25 - 47 คะแนน

เจตคติสูง หมายถึง ได้คะแนน 48 คะแนนขึ้นไป

ส่วนที่ 4 การปฏิบัติเกี่ยวกับการนำเที่ยวเชิงนิเวศมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ข้อคำถามแบบมาตราประเมินค่า โดยข้อความประกอบด้วยข้อความในเชิงบวก และเชิงลบ
วิธีการให้คะแนนแต่ละคำตอบ เป็นไป 2 ทาง คือ

ระดับการปฏิบัติ	ข้อความเชิงบวก	ข้อความเชิงลบ
ปฏิบัติประจำ	5	1
ปฏิบัติบ่อยครั้ง	4	2
ปฏิบัติบางครั้ง	3	3
ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง	2	4
ไม่เคยปฏิบัติ	1	5

ข้อคำถามมี 15 ข้อ จึงมีคะแนนต่ำสุดและสูงสุด คือ 38 - 72 คะแนน สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดระดับการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยในการแบ่งระดับ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 57.69 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.24 คะแนน จึงแบ่งกลุ่มได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

การปฏิบัติต่ำ หมายถึง ได้คะแนนไม่เกิน 30 คะแนน

การปฏิบัติปานกลาง หมายถึง ได้คะแนนระหว่าง 31 - 59 คะแนน

การปฏิบัติสูง หมายถึง ได้คะแนน 60 คะแนนขึ้นไป

3.5.3 แนวประเด็นการสัมภาษณ์

การศึกษาปัจจัยด้านผู้นำ ได้ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยมีประเด็นหลัก 6 ส่วน กล่าวคือ (รายละเอียดภาคผนวก ข)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ ชื่อและนามสกุล เพศ อายุ ชื่อบริษัทที่เกี่ยว ตำแหน่งงาน และระยะเวลาทำงาน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของบริษัทที่เกี่ยว ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของบริษัทที่เกี่ยว ระยะเวลาในการก่อตั้ง วัตถุประสงค์ นโยบายและเป้าหมายในการดำเนินงานของบริษัท สอดคล้องกับนโยบายการทองเที่ยวเชิงนิเวศ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลของความพร้อมในการสร้างจิตสำนึก ได้แก่ การจัดฝึกอบรม การจัดทำ เอกสารเผยแพร่การทองเที่ยวแก่มัคคุเทศก์ การประชาสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับการทองเที่ยวแก่ มัคคุเทศก์ และการประเมินผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์

ส่วนที่ 4 ข้อมูลของอุดมการณ์ของผู้นำ ได้แก่ แรงบันดาลใจในการทำงาน อุดมการณ์ ในการปฏิบัติงานในเรื่องของการนำที่เกี่ยว การส่งเสริมการทองเที่ยว และการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศ

ส่วนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคในการนำที่เกี่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดของการทองเที่ยว ปัญหา และอุปสรรคในเรื่องของคู่แข่ง และปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์

ส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ทักษะของผู้บริหารบริษัทที่เกี่ยวต่อแนวโน้มของการ ทองเที่ยวในอนาคต พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการทองเที่ยว และความคาดหวังต่อการ ทองเที่ยวในอนาคต การสร้างจิตสำนึกต่อการนำที่เกี่ยวเชิงนิเวศ

3.6 การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้พิจารณาเนื้อหาคำถามของแบบสอบถาม จากนั้นจึงนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมทั้งด้านการใช้ภาษา ความถูกต้อง และครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด ก่อนการนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ มัคคุเทศก์ที่ทำหน้าที่นำเที่ยวนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศและชาวไทยที่ประจำอยู่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) จำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบความเข้าใจในข้อคำถาม ความสอดคล้องกับเนื้อหา เพื่อให้ได้คำตอบที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม หลังจากนั้นจึงนำมาหาค่าความเชื่อมั่น และปรับปรุงในส่วนของเนื้อหาของแบบสอบถามอีกครั้ง

2. การทดสอบความสามารถในการจำแนก (Discriminating Power) ของมาตรวัดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ และการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ด้วยการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ย (t-test) ระหว่างกลุ่มผู้ที่ตอบได้คะแนนสูง (27%) และคะแนนต่ำ (27%) (ตารางที่ 67 - 70 ภาคผนวก ค)

3. การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) มาตรวัดความคิด ความรู้สึก และการปฏิบัติ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาดังนี้ (ตารางที่ 67 - 70 ภาคผนวก ค)

ตัวแปร	ค่าความเชื่อมั่นแอลฟา
ความคิด	.7393
ความรู้สึก	.7236
การปฏิบัติ	.6099

3.7 การประมวลผลข้อมูล

ในการประมวลผลข้อมูล ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเป็น 2 แนว คือ

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การประมวลผลข้อมูลมีดังนี้
  - 1.1. นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาได้คัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์
  - 1.2. ตรวจสอบและลงรหัสในแบบสอบถามทุกข้อ
  - 1.3. นำข้อมูลที่ตรวจสอบและลงรหัสไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การประมวลผลข้อมูลโดยการพรรณนาความ ซึ่งมีการประยุกต์มาอธิบายข้อมูล และจากการตีความข้อมูลเบื้องต้น

3.8 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.8.1 สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (Arithmetic Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

3.8.2 สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ t-test , Analysis of Variance และ Multivariate Analysis of Variance (MANOVA) เพื่อทดสอบสมมติฐาน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง "จิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศกรณศึกษา มัคคุเทศก์อาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร" ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยที่การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับมัคคุเทศก์อาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีขนาดตัวอย่าง จำนวน 200 คน ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้บริหารบริษัทนำเที่ยว จำนวน 6 คน ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลโดยการพรรณนาความ ซึ่งมีการประยุกต์มาอธิบายข้อมูลและตีความข้อมูลเบื้องต้น โดยกำหนดการนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล
2. จิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ
3. การทดสอบสมมติฐาน
4. ผลการศึกษาการสัมภาษณ์เจาะลึก
5. ข้อเสนอแนะ

4.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทของมัคคุเทศก์ ระยะเวลาการทำงาน การได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไป ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งภาพรวมและเปรียบเทียบระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (ตารางที่ 1 ภาคผนวก ข) พบว่า

เพศ มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย (ร้อยละ 53) มากกว่าเพศหญิง (ร้อยละ 47) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของ

สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีสมาชิกเป็นเพศชาย (ร้อยละ 53 และร้อยละ 52 ตามลำดับ) มากกว่าเพศหญิง (ร้อยละ 47 และร้อยละ 48 ตามลำดับ)

อายุ มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่าง มีอายุเฉลี่ย 32 ปี อายุต่ำสุด 18 ปี อายุสูงสุด 63 ปี และโดยประมาณหนึ่งในสี่มีอายุอยู่ในช่วง 26 – 30 ปี (ร้อยละ 35) รองลงมา มีอายุอยู่ในช่วง 36 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 25) ซึ่งมีสัดส่วนใกล้เคียงกับช่วงอายุ 31 – 35 ปี (ร้อยละ 23) เมื่อเปรียบเทียบอายุระหว่าง มัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า ทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 26 – 30 ปี (ร้อยละ 41 และร้อยละ 30 ตามลำดับ)

สถานภาพสมรส มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างมีประมาณสองในสาม (ร้อยละ 58) มีสถานภาพโสด รองลงมาคือ แต่งงานแล้ว (ร้อยละ 38) และม่าย/หย่า/แยกกันอยู่ (ร้อยละ 4) เมื่อเปรียบเทียบสถานภาพสมรสระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิกมีสถานภาพโสดและแต่งงานแล้วในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 55 และร้อยละ 40 ตามลำดับ) รองลงมาคือ ม่าย/หย่า/แยกกันอยู่ (ร้อยละ 5) ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 62) มีสถานภาพโสด รองลงมาคือ แต่งงานแล้ว และม่าย/หย่า/แยกกันอยู่ (ร้อยละ 35 และร้อยละ 3 ตามลำดับ)

ระดับการศึกษา มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างมีประมาณสี่ในห้า (ร้อยละ 78) มีวุฒิมัธยมศึกษา ระดับปริญญาตรี รองลงมาคือ มีวุฒิมัธยมศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 10) และมีวุฒิมัธยมศึกษาไม่เกินระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 7) เมื่อเปรียบเทียบระดับการศึกษาระหว่าง มัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า ทั้งสองกลุ่มประมาณสี่ในห้า (ร้อยละ 79 และร้อยละ 76 ตามลำดับ) มีวุฒิมัธยมศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ย 17978 บาทต่อเดือน มีรายได้ต่อเดือนต่ำสุด 2500 บาท รายได้ต่อเดือนสูงสุด 45000 บาท และประมาณหนึ่งในห้ามีรายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง 10001 – 15000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 31) รองลงมาคือ มีรายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง 15001 – 20000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 28) เมื่อเปรียบเทียบรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง มัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิกมีรายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง 10001 – 15000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 37) ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกมีรายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง 15001 – 20000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 29)

ประเภทของมัคคุเทศก์ มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่ง (ร้อยละ 45) เป็นมัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) รองลงมาคือ เป็นมัคคุเทศก์ทั่วไป (ไทย) (ร้อยละ 25) เมื่อเปรียบเทียบประเภทของมัคคุเทศก์ระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า ทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่เป็นมัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) (ร้อยละ 41 และร้อยละ 51 ตามลำดับ)

ระยะเวลาการทำงาน มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาการทำงานเฉลี่ย 6.56 ปี ระยะเวลาการทำงานต่ำสุด 1 ปี ระยะเวลาการทำงานสูงสุด 30 ปี และประมาณเกือบครึ่ง (ร้อยละ 41) มีระยะเวลาการทำงานอยู่ในช่วง 3 – 6 ปี รองลงมาคือ มีระยะเวลาการทำงานอยู่ในช่วงต่ำกว่า 2 ปี (ร้อยละ 23) เมื่อเปรียบเทียบระยะเวลาการทำงานระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า ทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่มีระยะเวลาการทำงานอยู่ในช่วง 3 – 6 ปี (ร้อยละ 46 และร้อยละ 35 ตามลำดับ)

การได้รับการฝึกอบรมมัคคุเทศก์หลักสูตรทั่วไป มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 69) ไม่ได้รับการฝึกอบรมมัคคุเทศก์หลักสูตรทั่วไป เมื่อเปรียบเทียบการได้รับการฝึกอบรมมัคคุเทศก์หลักสูตรทั่วไประหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกอบรมมัคคุเทศก์หลักสูตรทั่วไป (ร้อยละ 60 และร้อยละ 78 ตามลำดับ)

ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทุกวันจากโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสาร (ร้อยละ 27) เมื่อเปรียบเทียบความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า ทั้งสองกลุ่มได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทุกวันจากโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 28 , ร้อยละ 27 และร้อยละ 28 , ร้อยละ 26 ตามลำดับ) (ตารางที่ 2 ภาคผนวก ข)

มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนาน ๆ ครั้งจากแผ่นพับ (ร้อยละ 50) เมื่อเปรียบเทียบความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิกได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนาน ๆ ครั้งจากการอบรม/ประชุม/สัมมนา (ร้อยละ 52) ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนาน ๆ ครั้งจากแผ่นพับ (ร้อยละ 56)

สื่อที่มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างไม่เคยได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากการอบรม/ประชุม/สัมมนา (ร้อยละ 16) เมื่อเปรียบเทียบความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า ทั้งสองกลุ่มไม่เคยได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากการอบรม/ประชุม/สัมมนา (ร้อยละ 14 และร้อยละ 17 ตามลำดับ)

4.2 ระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

จิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศภาพรวม พบว่า มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศเท่ากับ 185.98 คะแนน คะแนนต่ำสุดเท่ากับ 142 คะแนน คะแนนสูงสุดเท่ากับ 217 คะแนน และประมาณครึ่งหนึ่งมีจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง (ร้อยละ 60) รองลงมา มีจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในระดับปานกลาง (ร้อยละ 40) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง (ร้อยละ 56 และร้อยละ 65 ตามลำดับ)

จิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศรายด้าน ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ และการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 3 – 12 ภาคผนวก ข)

4.2.1 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเฉลี่ยเท่ากับ 77.14 คะแนน คะแนนต่ำสุดเท่ากับ 52 คะแนน คะแนนสูงสุดเท่ากับ 93 คะแนน และประมาณมากกว่าครึ่งมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับปานกลาง (ร้อยละ 58) รองลงมา มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง (ร้อยละ 35) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับกลาง (ร้อยละ 58 และร้อยละ 58 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์รายด้าน พบว่า มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ด้านวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด (ร้อยละ 68) เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง

มัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีความรู้ด้านวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด (ร้อยละ 61 และร้อยละ 71 ตามลำดับ)

4.2.2 เจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศเฉลี่ยเท่ากับ 51.16 คะแนน คะแนนต่ำสุดเท่ากับ 35 คะแนน คะแนนสูงสุดเท่ากับ 60 คะแนน และประมาณสองในสามมีเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง (ร้อยละ 77) รองลงมา มีเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในระดับปานกลาง (ร้อยละ 23) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า ทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่มีเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 75 และร้อยละ 79 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์รายด้าน พบว่า มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศด้านการให้คุณค่าต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด (ร้อยละ 72) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศด้านการให้คุณค่าต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด (ร้อยละ 72 และร้อยละ 78 ตามลำดับ)

4.2.3 การปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศเฉลี่ยเท่ากับ 57.69 คะแนน คะแนนต่ำสุดเท่ากับ 38 คะแนน คะแนนสูงสุดเท่ากับ 72 คะแนน และประมาณมากกว่าครึ่งมีการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในระดับปานกลาง (ร้อยละ 60) รองลงมา มีเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง (ร้อยละ 40) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า ทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่มีการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในระดับปานกลาง (ร้อยละ 57 และร้อยละ 63 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์รายด้าน พบว่า มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งมีการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศด้านการเป็นผู้นำในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด (ร้อยละ 58) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของ

สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศด้านการเป็นผู้นำในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด (ร้อยละ 59 และร้อยละ 61 ตามลำดับ)

4.3 การทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา มัคคุเทศก์อาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทของมัคคุเทศก์ ระยะเวลาการทำงาน การได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไป ความถี่ในการรับทราบข่าวสาร ซึ่งผลการทดสอบ มีดังนี้

สมมติฐานที่ 1 มัคคุเทศก์เพศชายและหญิง มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างเพศของมัคคุเทศก์กับระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวม โดยใช้ t - test พบว่า มัคคุเทศก์เพศชายและหญิง มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = .96$, $p = .34$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า เพศไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .64 , Sig. = .43 และ Sig. = .23 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์เพศชายและหญิง มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกตามกลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย โดยใช้ t - test พบว่า มัคคุเทศก์ทั้งสองกลุ่มที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = .26$, $p = .79$ และ $t = 1.13$, $p = .26$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า เพศไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .99 , Sig. = .54 , Sig. = .83 และ Sig. = .46 , Sig. = .58 , Sig. = .14 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์เพศชายและหญิง มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน (ตารางที่ 13 - 15 ภาคผนวก ข)

สมมติฐานที่ 2 มัคคุเทศก์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างอายุของมัคคุเทศก์กับระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวม โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = .25$, $p = .86$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า อายุไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .92 , Sig. = .65 และ Sig. = .56 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีอายุต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกตามกลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวอนุรักษ์และผจญภัย โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ทั้งสองกลุ่มที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = .43$, $p = .73$ และ $F = .80$, $p = .50$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า อายุไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .52 , Sig. = .90 , Sig. = .88 และ Sig. = .85 , Sig. = .24 , Sig. = .57 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีอายุต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน (ตารางที่ 16 - 19 ภาคผนวก ข)

สมมติฐานที่ 3 มัคคุเทศก์ที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างสถานภาพสมรสของมัคคุเทศก์กับระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวม โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = .91$, $p = .40$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า สถานภาพสมรสไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .84 , Sig. = .54 และ Sig. = .16 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกต่อការนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกตามกลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ทั้งสองกลุ่มที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อការนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 2.03$, $p = .14$ และ $F = .04$, $p = .96$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิก สถานภาพสมรสมีผลต่อระดับจิตสำนึกรายด้าน กล่าวคือ มัคคุเทศก์ที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีผลต่อการปฏิบัติต่อការนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Sig. = .05) ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก สถานภาพสมรสไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .84 , Sig. = .54 , Sig. = .16 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อការนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน (ตารางที่ 20 - 23 ภาคผนวก ข)

สมมติฐานที่ 4 มัคคุเทศก์ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อការนำเที่ยวแตกต่างกัน

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษาของมัคคุเทศก์กับระดับจิตสำนึกต่อការนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวม โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อការนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = .42$, $p = .79$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า ระดับการศึกษาไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .69 , Sig. = .64 และ Sig. = .80 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อការนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกต่อការนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกตามกลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ทั้งสองกลุ่มที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อការนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = .89$, $p = .45$ และ $F = 1.67$, $p = .16$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า ระดับการศึกษาไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .29 , Sig. = .97 , Sig. = .50 และ Sig. = .41 , Sig. =

.33 , Sig. = .19 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน (ตารางที่ 24 - 27 ภาคผนวก ข)

สมมติฐานที่ 5 มัคคุเทศก์ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของมัคคุเทศก์กับระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวม โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 1.21$, $p = .31$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .36 , Sig. = .22 และ Sig. = .15 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกตามกลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ทั้งสองกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = .36$, $p = .84$ และ $F = 1.97$, $p = .11$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิกสถานภาพสมรสไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .62 , Sig. = .44 , Sig. = .78 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อระดับจิตสำนึกรายด้าน กล่าวคือ มัคคุเทศก์ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีผลต่อการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Sig. = .05) (ตารางที่ 28 - 31 ภาคผนวก ข)

สมมติฐานที่ 6 มัคคุเทศก์ที่มีประเภทของมัคคุเทศก์แตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างประเภทของมัคคุเทศก์กับระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวม โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ที่มีประเภทของ

มัคคุเทศก์แตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = .96$, $p = .46$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า ประเภทของมัคคุเทศก์ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .28 , Sig. = .37 และ Sig. = .31 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีประเภทของมัคคุเทศก์แตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกตามกลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ทั้งสองกลุ่มที่มีประเภทของมัคคุเทศก์แตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = .92$, $p = .50$ และ $F = 1.64$, $p = .12$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิกประเภทของมัคคุเทศก์ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .31 , Sig. = .45 , Sig. = .36 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีประเภทของมัคคุเทศก์แตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกประเภทของมัคคุเทศก์มีผลต่อระดับจิตสำนึกรายด้าน กล่าวคือ มัคคุเทศก์ที่มีประเภทของมัคคุเทศก์แตกต่างกัน มีผลต่อเจตคติต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Sig. = .03) (ตารางที่ 32 - 35 ภาคผนวก ข)

สมมติฐานที่ 7 มัคคุเทศก์ที่มีระยะเวลาการทำงานแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างระยะเวลาการทำงานของมัคคุเทศก์กับระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวม โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ที่มีระยะเวลาการทำงานแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = .26$, $p = .86$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า ระยะเวลาการทำงาน ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .91 , Sig. = .79 และ Sig. = .71 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีระยะเวลาการทำงานแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกตามกลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ทั้งสองกลุ่มที่มีระยะเวลาการทำงานแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = .92$, $p = .50$ และ $F = 1.01$, $p = .39$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า ระยะเวลาการทำงานไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน ($Sig. = .87$, $Sig. = .84$, $Sig. = .61$ และ $Sig. = .70$, $Sig. = .83$, $Sig. = .09$ ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่ระยะเวลาการทำงานแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน (ตารางที่ 36 -39 ภาคผนวก ข)

สมมติฐานที่ 8 มัคคุเทศก์ที่ได้รับการอบรมมัคคุเทศก์หลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกรที่ได้รับการอบรมมัคคุเทศก์หลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปของมัคคุเทศก์กับระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวม โดยใช้ t – test พบว่า มัคคุเทศก์ที่ได้รับการอบรมมัคคุเทศก์หลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = .41$, $p = .68$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า การได้รับการอบรมมัคคุเทศก์หลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน ($Sig. = .36$, $Sig. = .58$ และ $Sig. = .58$ ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่ได้รับการอบรมมัคคุเทศก์หลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกตามกลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย โดยใช้ t – test พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิก มัคคุเทศก์ที่ได้รับการอบรมมัคคุเทศก์หลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 1.84$, $p = .07$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก มัคคุเทศก์ที่ได้รับการอบรมมัคคุเทศก์หลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = -2.12$, $p = .04$) จึงสนับสนุนสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิก การได้รับการอบรมมัคคุเทศก์หลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .09 , Sig. = .24 , Sig. = .11) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่ได้รับการอบรมมัคคุเทศก์หลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก การได้รับการอบรมมัคคุเทศก์หลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปมีผลต่อระดับจิตสำนึกรายด้าน กล่าวคือ มัคคุเทศก์ที่ได้รับการอบรมมัคคุเทศก์หลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปแตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Sig. = .00) (ตารางที่ 40 - 42 ภาคผนวก ข)

สมมติฐานที่ 9 มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

วิทยุ

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางวิทยุของมัคคุเทศก์กับระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวม โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางวิทยุแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 1.37$, $p = .25$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางวิทยุไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .20 , Sig. = .24 และ Sig. = .50 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางวิทยุแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกตามกลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ทั้งสองกลุ่มที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางวิทยุแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 1.21$, $p = .31$ และ $F = .47$, $p = .76$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางวิทยุไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .37 , Sig. = .07 , Sig. = .47 และ Sig. = .72 , Sig. = .46 , Sig. = .44 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางวิทยุแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน (ตารางที่ 43 - 46 ภาคผนวก ข)

โทรทัศน์

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์ของมัคคุเทศก์กับระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวม โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์แตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = .19$, $p = .90$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .21 , Sig. = .90 และ Sig. = .58 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์แตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกตามกลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ทั้งสองกลุ่มที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์แตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = .05$, $p = .99$ และ $F = .17$, $p = .92$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .66 , Sig. = .97 , Sig. = .74 และ Sig. = .44 , Sig. = .94 , Sig. = .80 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์แตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน (ตารางที่ 47 - 50 ภาคผนวก ข)

หนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสาร

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสารของมัคคุเทศก์กับระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวม โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสารแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 1.92, p = .13$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสารมีผลต่อระดับจิตสำนึกรายด้าน ($Sig. = .01$) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสารแตกต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกตามกลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวอนุรักษ์และผจญภัย โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ทั้งสองกลุ่มที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสารแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 1.38, p = .25$ และ $F = .17, p = .32$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิก ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสารไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน ($Sig. = .09, Sig. = .87$ และ $Sig. = .45$ ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสารแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสารมีผลต่อระดับจิตสำนึกรายด้าน ($Sig. = .04$) กล่าวคือ มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสารแตกต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 51 - 54 ภาคผนวก ข)

แผ่นพับ

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับของมัคคุเทศก์กับระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวม โดยใช้ One – way ANOVA

พบว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถนัดในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 4.71, p = .00$) จึงสนับสนุนสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า ความถนัดในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับมีผลต่อระดับจิตสำนึกสองด้าน กล่าวคือ มัคคุเทศก์ที่มีความถนัดในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับแตกต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 (Sig. = .00) และมัคคุเทศก์ที่มีความถนัดในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับแตกต่างกัน มีเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 (Sig. = .00)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกตามกลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวอนุรักษ์และผจญภัย โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิกความถนัดในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 1.41, p = .24$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกความถนัดในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 4.19, p = .01$) จึงสนับสนุนสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิกความถนัดในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .12, Sig. = .32 และ Sig. = .51 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถนัดในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกความถนัดในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับมีผลต่อระดับจิตสำนึกสองด้าน กล่าวคือ มัคคุเทศก์ที่มีความถนัดในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับแตกต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Sig. = .00) และมัคคุเทศก์ที่มีความถนัดในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับแตกต่างกัน มีเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 (Sig. = .01) (ตารางที่ 55 – 58 ภาคผนวก ข)

การสนทนากับเพื่อน/ญาติ

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความถนัดในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการสนทนากับเพื่อน/ญาติของมัคคุเทศก์กับระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวม โดยใช้

One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการสนทนากับเพื่อน/ญาติแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = .83$, $p = .48$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการสนทนากับเพื่อน/ญาติไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน ($Sig. = .22$, $Sig. = .57$ และ $Sig. = .19$ ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการสนทนากับเพื่อน/ญาติแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกตามกลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ทั้งสองกลุ่มที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการสนทนากับเพื่อน/ญาติแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 1.60$, $p = .20$ และ $F = .67$, $p = .58$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการสนทนากับเพื่อน/ญาติไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน ($Sig. = .30$, $Sig. = .16$, $Sig. = .29$ และ $Sig. = .11$, $Sig. = .81$, $Sig. = .51$ ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการสนทนากับเพื่อน/ญาติแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน (ตารางที่ 59 - 62 ภาคผนวก ข)

การอบรม/ประชุม/สัมมนา

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการอบรม/ประชุม/สัมมนาของมัคคุเทศก์กับระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวม โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารการอบรม/ประชุม/สัมมนาแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 1.05$, $p = .38$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการอบรม/ประชุม/สัมมนาไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกรายด้าน ($Sig. = .27$, $Sig. = .21$ และ $Sig. = .52$ ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบ

ข้อมูลข่าวสารจากการอบรม/ประชุม/สัมมนาแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกตามกลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย โดยใช้ One – way ANOVA พบว่า มัคคุเทศก์ทั้งสองกลุ่มที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการอบรม/ประชุม/สัมมนาแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 2.00$, $p = .10$ และ $F = .61$, $p = .66$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้ข้างต้น

เมื่อพิจารณาทดสอบระดับจิตสำนึกรายด้าน โดยใช้ MANOVA พบว่า ส่วนกลุ่มที่เป็นสมาชิกมีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการอบรม/ประชุม/สัมมนา มีผลต่อระดับจิตสำนึกรายด้าน (Sig. =.03) กล่าวคือ มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการอบรม/ประชุม/สัมมนาแตกต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกมีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการอบรม/ประชุม/สัมมนาไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกทั้งสามด้าน (Sig. = .74 , Sig. = .46 และ Sig. = .52 ตามลำดับ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ที่มีความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการอบรม/ประชุม/สัมมนาแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 63 - 66 ภาคผนวก ข)

4.4 ผลการศึกษาการสัมภาษณ์เจาะลึก

นอกจากการศึกษาเชิงปริมาณแล้ว งานวิจัยชิ้นนี้ยังได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยในบางประเด็น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการสัมภาษณ์มีทั้งหมด 6 คน โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบริษัทที่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย จำนวน 3 คน และกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกอีก จำนวน 3 คน ซึ่งผลการศึกษาสามารถสรุปได้เป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ (ภาคผนวก ง)

4.4.1 ข้อมูลพื้นฐาน

- เพศของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่เป็นตัวแทนของบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิกฯ เป็นชายทั้ง 3 คน ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่เป็นตัวแทนของบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิกฯ เป็นเพศชาย 1 คน และเพศหญิง 2 คน

- อายุของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลของทั้งสองกลุ่ม ส่วนใหญ่จะมีอายุเกิน 30 ปีขึ้นไป
- ระยะเวลาการทำงานของผู้ให้ข้อมูลทั้งสองกลุ่ม ส่วนใหญ่จะมีการทำงานเกิน 10 ปีขึ้นไป มีเพียงคนเดียวของกลุ่มที่เป็นสมาชิก มีอายุการทำงานไม่ถึง 10 ปี

4.4.2 ข้อมูลพื้นฐานของบริษัทนำเที่ยว

4.4.2.1 ความเป็นมาและระยะเวลาการตั้งบริษัทนำเที่ยว

กลุ่มบริษัทที่เป็นสมาชิก ทั้ง 3 บริษัทมีระยะเวลาในการจัดตั้งแตกต่างกันไป คือ ตั้งแต่ 7 ปี 10 ปี และ 27 ปี โดยการให้บริการทั้ง 3 บริษัทจะเน้นการให้บริการนำเที่ยวในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นส่วนใหญ่ เน้นการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นธรรมชาติ เป็นการท่องเที่ยวในประเทศไทย ซึ่งจุดกำเนิดในการท่องเที่ยวลักษณะเช่นนี้ก็ได้อาจมาจากแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กลุ่มบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิก ทั้ง 3 บริษัทมีการจัดตั้งบริษัทเป็นระยะเวลาเกิน 10 ปี โดยการบริการของทั้ง 3 บริษัทจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ มีการจัดนำเที่ยวทั้งภายในและภายนอกประเทศ รับผิดชอบมาตรฐานต่าง ๆ รับผิดชอบการเดินทางเพื่อไปดูงานต่างประเทศ จำหน่ายตั๋วเครื่องบิน รับผิดชอบห้องพัก เป็นต้น

4.4.2.2 วัตถุประสงค์ของบริษัทนำเที่ยว

กลุ่มบริษัทที่เป็นสมาชิก วัตถุประสงค์ของบริษัทก็จะมุ่งเน้นการสัมผัสถึงธรรมชาติให้มากที่สุด การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แก่ประชาชน เป็นศูนย์กลางของข้อมูลสำหรับการศึกษา การสนองความต้องการของลูกค้าในด้านการพักผ่อนที่เป็นธรรมชาติ

ส่วนกลุ่มบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิก ทั้ง 3 บริษัทจะมีวัตถุประสงค์ที่เน้นการให้บริการที่ดี มุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก การจัดกิจกรรมก็จะต้องมีความแตกต่างกับบริษัทคู่แข่ง เน้นคุณภาพของการให้บริการที่ดีทั้งในประเทศและต่างประเทศ

4.4.2.3 นโยบายและเป้าหมายของบริษัท

กลุ่มบริษัทที่เป็นสมาชิก นโยบายของทั้ง 3 บริษัทก็จะเป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ เน้นการท่องเที่ยวแบบไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ เรียนรู้การอนุรักษ์ธรรมชาติ แต่ก็ไม่ลืมที่จะบริหารงานไม่ให้เกิดทุน เป้าหมายของบริษัทก็คงเช่นเดียวกับบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิก คือ ต้องการพัฒนาความเจริญอย่างไม่หยุดยั้ง แต่เป้าหมายที่สำคัญของกลุ่มนี้คือ พยายามดึงดูดให้นักท่องเที่ยวหันมาเที่ยวความเป็นธรรมชาติมากที่สุด

กลุ่มบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิก ทั้ง 3 บริษัทจะมีนโยบายในการสร้างคุณภาพมาตรฐานของการให้บริการ คำนึงถึงผลประโยชน์อันสูงสุดของลูกค้า ยกเว้นมาตรฐานการท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับสากล เป้าหมายของทั้ง 3 บริษัท คือ ต้องการให้นักท่องเที่ยวมีเพิ่มขึ้นทุกปี และคาดหวังว่ากลุ่มเป้าหมายจะกลับมาใช้บริการอีก

4.4.2.4 ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ เป้าหมาย นโยบาย กับนโยบาย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

กลุ่มของบริษัทที่เป็นสมาชิก ในภาพรวม วัตถุประสงค์ เป้าหมาย นโยบาย จะมีความสอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เนื่องจาก การที่บริษัทเข้ามาเป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ก็จำเป็นที่จะต้อง กำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมายให้คำนึงถึงธรรมชาติมากที่สุด เน้นการท่องเที่ยวที่จะต้อง พึ่งพาธรรมชาติ ดังนั้นจึงทำให้วัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมายดังกล่าว ต้องสอดคล้องกับ นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมาก

กลุ่มบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิก จะมีนโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่ไม่สอดคล้อง กับนโยบายการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย บางบริษัทให้ความเห็นว่า ชุมชน เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ๆ ควรทำหน้าที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ มากกว่าจะเป็นหน้าที่ของบริษัทนำเที่ยว แต่ถึงอย่างไร บริษัทเหล่านี้ก็ยังให้ความร่วมมือกับการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทยในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.4.3 ความพร้อมในการสร้างจิตสำนึก

4.4.3.1 การจัดการฝึกอบรมให้แก่มัคคุเทศก์

กลุ่มของบริษัทที่เป็นสมาชิกทั้ง 3 บริษัทก็ไม่มีจัดการฝึกอบรมเช่นกัน แต่การ อบรมจะเป็นไปในลักษณะที่มีการจัดส่งไปอบรมตามสถานที่ต่าง ๆ บางบริษัทก็มีการร่วมมือกับ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้วิทยากรจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมาบรรยายให้ฟัง หรือ ให้มัคคุเทศก์ติดตามไปศึกษาเนืองงานจากสถานที่จริง เป็นต้น

กลุ่มของบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิก ทั้ง 3 บริษัทไม่มีการจัดฝึกอบรมให้แก่มัคคุเทศก์ บริษัทเหล่านี้ให้ความเห็นว่า มัคคุเทศก์ก็จะต้องหาความรู้เพิ่มเติมเอง ส่วนใหญ่จะเป็นการพูดคุย ปรัชชาหรือกันมากกว่า

4.4.3.2 การจัดทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

กลุ่มของบริษัทที่เป็นสมาชิกฯ ทั้ง 3 บริษัทจะมีการจัดทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูล ซึ่งอาจจะทำออกมาในรูปของ CD และ Website โดยโปรแกรมการท่องเที่ยวก็จะเป็นข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เผยแพร่ให้แก่บุคคลทั่วไปและบุคลากรของบริษัท

กลุ่มของบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิกฯ มีเพียงบริษัทเดียวที่มีเอกสารเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แต่ก็จะเป็นรูปแบบของเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวต่างประเทศมากกว่าในประเทศ ส่วนอีก 2 บริษัท การจัดทำเอกสารเผยแพร่จะมีน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นการทำโปรแกรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัด

4.4.3.3 การประชาสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแก่ภาคีภาคี

กลุ่มของบริษัทที่เป็นสมาชิกฯ ทั้ง 3 บริษัทจะมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแก่ภาคีภาคีโดยตลอด

กลุ่มของบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิกฯ มีการประชาสัมพันธ์ที่แตกต่างกันไป โดยมีเพียงบริษัทเดียวที่มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวใหม่ ๆ ให้แก่ภาคีภาคีทุกครั้ง และอีกบริษัทก็จะเน้นแต่การประชาสัมพันธ์ด้านสถานการณ์ต่างประเทศให้แก่ภาคีภาคีฟัง แต่การท่องเที่ยวในประเทศไม่มีการประชาสัมพันธ์ ส่วนอีกบริษัทไม่มีการประชาสัมพันธ์เพราะให้ความเห็นว่าเป็นเรื่องที่ภาคีภาคีจะต้องเตรียมความพร้อมในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

4.4.3.4 วิธีการประเมินผลการปฏิบัติงานของภาคีภาคี

กลุ่มที่เป็นสมาชิกฯ ทั้ง 3 บริษัท ก็จะมีการประเมินผลเช่นกัน แต่การประเมินจะออกมาในลักษณะการวัดความรู้และจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวว่ามีเพิ่มมากขึ้นหรือไม่ ถ้ามีมากขึ้นแสดงว่าการปฏิบัติงานของภาคีภาคีมีประสิทธิภาพ สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดี

กลุ่มบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิกฯ ทั้ง 3 บริษัทจะมีการประเมินผลโดยใช้แบบสอบถามให้นักท่องเที่ยวตอบเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของภาคีภาคี นอกจากนี้ยังมีการใช้วิธีการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาทาง e-mail หรือการให้นักท่องเที่ยวโทรศัพท์มารายงานการปฏิบัติงานของภาคีภาคี

4.4.4 อุดมการณ์ของผู้นำ

4.4.4.1 แรงบันดาลใจในการทำงาน

กลุ่มที่เป็นสมาชิกฯ ทั้ง 3 บริษัท เป้าหมายส่วนใหญ่จะคาดหวังความสำเร็จทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำเพื่อส่วนร่วม ต้องการนำเสนอสิ่งที่ดีของประเทศให้คนไทยรับทราบ โดย

เน้นการเสนอด้านสิ่งแวดล้อมการอนุรักษ์ธรรมชาติ ส่วนแรงบันดาลใจทั้ง 3 บริษัทให้ความเห็นว่า แรงบันดาลใจก็คือ ต้องการให้ทั่วโลกทราบว่าประเทศไทยมีสิ่งที่ดี อยากให้คนให้ความสำคัญ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ส่วนอีกบริษัทแรงบันดาลใจจะเน้นในลักษณะของตัวองค์กร ซึ่งก็คือ การให้ความสำคัญต่อเพื่อนร่วมงานของพนักงาน คำตอบแทนที่สมเหตุสมผล

กลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก เป้าหมายในการทำงานและแรงบันดาลใจจะแตกต่างกัน ไป โดยเป้าหมายในการทำงานของแต่ละบริษัท สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) แต่ละปีจะต้องมีปริมาณ งานที่เพิ่มขึ้น 2) ต้องการให้บริษัทเป็นบริษัทนำเที่ยวในระดับชั้นนำ 3) ทำทุกอย่างเพื่อให้ลูกค้า พอใจ และแรงบันดาลใจของแต่ละบริษัทก็สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ทำวันนี้ให้ดีที่สุด 2) การให้ ความจริงใจแก่ลูกค้า 3) ความรู้สึกที่มีการทำงานแบบไม่ซ้ำซากได้เจอสิ่งใหม่ ๆ

4.4.4.2 อุดมการณ์ในการทำงาน

1) อุดมการณ์ในการนำเที่ยว

กลุ่มที่เป็นสมาชิก 2 ใน 3 บริษัทมีอุดมการณ์ในการนำเที่ยวที่เน้นการ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ เน้นการเห็นคุณค่าของ สิ่งแวดล้อม ส่วนอีกบริษัทให้ความเห็นว่า บริษัทของตนไม่มีอุดมการณ์ในการนำเที่ยว

กลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก ทั้ง 3 บริษัทจะเน้นความต้องการของลูกค้า ความ พึงพอใจของลูกค้า การไม่เอาเปรียบลูกค้า และการยกระดับมาตรฐานด้านการท่องเที่ยวของไทย ให้อยู่ในระดับสากล

2) อุดมการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

กลุ่มที่เป็นสมาชิก ทั้ง 3 บริษัทให้ความเห็นว่า อุดมการณ์ในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ควรเน้นการสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งเด็กและผู้ใหญ่

กลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก 2 ใน 3 บริษัทเห็นว่า อุดมการณ์ในการส่งเสริม การท่องเที่ยว คือ การท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ ส่วนอีกบริษัทให้ความเห็นว่าประเทศไทยควรส่งเสริม การท่องเที่ยวในประเทศมากกว่านี้ เพราะคนไทยส่วนใหญ่นิยมไปเที่ยวต่างประเทศ

3) อุดมการณ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ

ในภาพรวมทั้ง 2 กลุ่ม 6 บริษัท ให้ความเห็นว่า ในกรณีที่มีโอกาส ท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ควรจะรักษากฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของแต่ละสถานที่นั้น ๆ อย่าง เคร่งครัด ไม่ควรทำลายสิ่งแวดล้อม พยายามคงสภาพ สิ่งแวดล้อมไว้ให้นานที่สุด

4.4.5 ปัญหาและอุปสรรคในการนำเที่ยว

4.4.5.1 ข้อจำกัดของการท่องเที่ยว

กลุ่มของบริษัทที่เป็นสมาชิกฯ ส่วนใหญ่จะมีข้อจำกัดของการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศ ซึ่งสามารถสรุปปัญหาต่าง ๆ ได้ดังนี้ 1) การศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อม จะมีสิ่งที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้นเสมอ ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น ฝนตก 2) สถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังไม่ได้รับการพัฒนา 3) เวลาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องใช้เวลามาก ซึ่งไม่เหมาะกับคนไทยที่ต้องทำงาน และการท่องเที่ยวแบบนี้แต่ละโปรแกรมก็จะเหมาะสมกับช่วงเวลาที่แตกต่างกัน 4) ราคาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศค่อนข้างมีราคาแพง เนื่องจากการขาดมัคคุเทศก์ที่มีความชำนาญด้านนี้โดยเฉพาะ 5) จำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละที่จะต้องจำกัด

กลุ่มของบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิกฯ แต่ละบริษัทก็จะมีข้อจำกัดแตกต่างกันไป บางบริษัทก็จะประสบปัญหาเกี่ยวกับการคาดการณ์สถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ได้ บางบริษัทก็จะมีปัญหาในด้านความใหม่ของบริษัท ลูกค้ายังไม่ให้ความไว้วางใจ และก็มีบางบริษัทที่ประสบปัญหาด้านสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศที่มีขนาดเล็ก และสกปรก ทำให้คนไม่อยากมาเที่ยว

4.4.5.2 ปัญหาและอุปสรรคในเรื่องของคู่แข่ง

กลุ่มของบริษัทที่เป็นสมาชิกฯ ทั้ง 3 บริษัทประสบปัญหาด้านคู่แข่งเช่นกัน ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาในเรื่องของการตัดราคาของกลุ่มคู่แข่ง

กลุ่มของบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิกฯ ทั้ง 3 บริษัทจะประสบปัญหาในด้านคู่แข่งไม่ว่าจะเป็น การโจมตีกันในรูปของสไลแกน การตัดราคา การเปิดตลาดเสรีที่ยังไม่เต็มที่

4.4.5.3 ปัญหาและอุปสรรคในเรื่องของการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์

กลุ่มของบริษัทที่เป็นสมาชิกฯ มีเพียงบริษัทเดียวที่กล่าวว่ามีปัญหาเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ในเชิงขาดมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ ความชำนาญในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยตรง ส่วนอีก 2 บริษัทกล่าวว่า เหตุที่ไม่มีปัญหาเนื่องจากในขั้นตอนการคัดเลือกใช้การพิจารณาพิถีพิถันในเรื่องความสามารถในการทำงาน และอีกบริษัทก็กล่าวว่า ในเนื้อหาของมัคคุเทศก์จะทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลทั่วไป ในกรณีนำนักท่องเที่ยวเข้าชมตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จะมีวิทยากรเฉพาะอยู่แล้ว ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากมัคคุเทศก์จึงไม่ค่อยมี

กลุ่มบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิกฯ มีเพียง 1 ใน 3 ที่กล่าวว่าไม่มีปัญหาในด้านนี้ ส่วนอีก 2 บริษัท มีปัญหาต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ปัญหามัคคุเทศก์ที่มีอายุมากไม่มีความอดทนในการทำงาน 2) มัคคุเทศก์ก็ยังติดกับค่า Commission มากเกินไป 3) มัคคุเทศก์อดทนกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวไม่ได้ เนื่องจากลูกค้าแต่ละคนก็จะมีพฤติกรรมที่หลากหลาย

- 4) สถานที่ท่องเที่ยวมีเส้นทางไม่ชัดเจน ทำให้การปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ล่าช้า ไม่สะดวก
- 5) ร้านอาหาร โรงแรมไม่สามารถควบคุมได้ ในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉินมีการเปิดเปิดเป็นเวลาที่แน่นอน

4.4.6 ข้อเสนอแนะ

4.4.6.1 ทักษะของผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวต่อแนวโน้มของการท่องเที่ยวในอนาคต

- 1) กลุ่มบริษัทที่เป็นสมาชิก สามารถสรุปข้อเสนอแนะได้ดังนี้
  - (1) การท่องเที่ยวจะมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น มีการตระหนักในเรื่องของการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น
  - (2) ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะมีความทันสมัย และรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีหลายช่องทางในการเลือกรับข้อมูลข่าวสาร
  - (3) การท่องเที่ยวในด้านนิเวศมีมากขึ้น มีความหลากหลายในด้านกิจกรรมที่มีความสนุกสนานมากขึ้น
- 2) กลุ่มบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิก สามารถสรุปข้อเสนอแนะได้ดังนี้
  - (1) การท่องเที่ยวในประเทศไทย จะได้รับการตอบรับจากนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศน้อยลง เนื่องจากรูปแบบของการท่องเที่ยว การคมนาคม ความสะอาดยังไม่พร้อมและสะดวก
  - (2) การท่องเที่ยวในอนาคตจะเป็นรูปแบบครอบครัวมากขึ้น
  - (3) ช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสารอาจมีมากขึ้น
  - (4) การท่องเที่ยวจะเป็นรูปแพคเกจทัวร์มากขึ้น
  - (5) การท่องเที่ยวจะมีการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาอีก

4.4.6.2 ทักษะของผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ของนักท่องเที่ยวในอนาคต

กลุ่มบริษัทที่เป็นสมาชิกฯ ส่วนใหญ่จะให้ความเห็นว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยวจะมีลักษณะเป็นไปในทางที่ดีขึ้น สามารถรับรู้ข้อมูลได้หลายช่องทาง และมีอิสระในการท่องเที่ยวมากขึ้น ต่อไปจะเน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ชาวต่างชาติจะเข้ามาเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศมากขึ้น

กลุ่มบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิกฯ มี 2 บริษัทที่ให้ความเห็นว่าเหมือนกันว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวจะเน้นในเรื่องของการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลแก่ชีวิต มากกว่าการท่องเที่ยวเพื่อ

Shopping เพราะค่าของเงินในปัจจุบันสูงขึ้น นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังให้ความสำคัญกับสถานที่ โปรแกรมการท่องเที่ยวที่เป็นการท่องเที่ยวแบบเข้าถึงธรรมชาติมากขึ้น ส่วนอีกหนึ่งบริษัทให้ความเห็นว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวจะนิยมการท่องเที่ยวในประเทศไทยน้อยลง จะนิยมไปต่างประเทศมากขึ้น เนื่องจากค่าใช้จ่ายภายในประเทศเริ่มสูงกว่าในต่างประเทศ

4.4.6.3 ทักษะของผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวที่มีต่อความคาดหวังจากการท่องเที่ยวในอนาคต

(1) กลุ่มที่เป็นสมาชิกฯ สามารถสรุปได้ดังนี้

- (1) การท่องเที่ยวควรมีทิศทางที่มีคุณภาพทุกด้าน เพื่อเข้าสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
- (2) ทุกคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมใส่ใจในเรื่องการท่องเที่ยวของชุมชนตนเอง
- (3) ต้องการให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีมากขึ้น
- (4) รัฐบาลควรมีการจัดสรรงบประมาณ ที่จะนำไปใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างลงตัวและมีประสิทธิภาพ

(2) กลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกฯ สามารถสรุปได้ดังนี้

- (1) ต้องการให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พยายามดึงนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยให้มากที่สุด โดยอาจจะมียุทธศาสตร์ต่าง ๆ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเข้าช่วย
- (2) ต้องการให้สายการบิน มองบริษัทนำเที่ยวต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งว่าเป็นบริษัทเล็ก หรือใหญ่
- (3) ควรมีหน่วยงานควบคุมคุณภาพของนักท่องเที่ยว
- (4) การบริการนำเที่ยวควรมีมาตรฐานเดียวกัน
- (5) ต้องการให้ช่วยกันอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้คงสภาพเดิมต่อไป

4.4.6.4 ทักษะของผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวในการสร้างจิตสำนึกต่อการนำเที่ยว

1) กลุ่มที่เป็นสมาชิกฯ สามารถสรุปได้ดังนี้

- (1) พยายามดึงให้คนไทย ภูมิใจในความเป็นไทย ปลุกฝังจิตสำนึกตั้งแต่เด็กทางบริษัทควรมีหน้าที่ในการบอกกล่าวแก่นักท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรปฏิบัติอย่างไร

2) กลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกฯ สามารถสรุปได้ดังนี้

(1) ยึดหลักจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัด เพราะจรรยาบรรณจะเป็นตัวกำหนดจิตสำนึก

(2) มัคคุเทศก์แต่ละคนมีจิตสำนึกอยู่แล้ว แต่ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของสถาบันที่ได้รับการฝึกอบรมมา

นอกจากนี้กลุ่มที่เป็นสมาชิกฯ ก็ให้ความเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า การท่องเที่ยวแบบนี้จะมีลักษณะเปราะบางมาก การเข้าไปรบกวนธรรมชาติมากเกินไป อาจจะทำให้กลายเป็นการทำลาย ดังนั้น มัคคุเทศก์ที่ทำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรจะมีความรู้ ความชำนาญ ในด้านนี้มาก ๆ

กลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกฯ ยังให้ความเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกันออกไป เช่น บางบริษัทให้ความเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็นการท่องเที่ยวอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว อาจจะทำให้ไม่ค่อยได้รับความสนใจมากนัก ควรที่จะมีการปลูกฝังเรื่องนี้ตั้งแต่เด็ก บางบริษัทก็ให้ความเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเรื่องที่ดีสำหรับคนรุ่นใหม่ เนื่องจากกิจกรรมบางอย่าง ต้องอาศัยความลำบาก เช่น การผจญภัย ปีนเขา ไต่หน้าผา ซึ่งการท่องเที่ยวแบบนี้จะไม่เหมาะกับผู้สูงอายุ นอกจากนี้มีบางบริษัทให้ความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุที่ไม่ทำบริษัทนำเที่ยวที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า ทางบริษัทหรือผู้บริหารไม่มีความรู้ ไม่มีความถนัดในการท่องเที่ยวลักษณะนี้

4.5 ข้อเสนอแนะ

การรวบรวมข้อมูลจากมัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการแก้ไขปัญหาคือสำคัญต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการแก้ไขปัญหามัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างพบมากที่สุด 5 อันดับ ดังนี้

4.5.1 ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

- นักท่องเที่ยวขาดความสนใจ และไม่เห็นความสำคัญของการปฏิบัติตนในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- มัคคุเทศก์ขาดความรู้และประสบการณ์ในการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

- รายการนำเที่ยวมีมากเกินไป จึงมีเวลาจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่
- มัคคุเทศก์ขาดทักษะในการจูงใจให้นักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- บริษัทนำเที่ยวไม่มีการเตรียมตัวนักท่องเที่ยวก่อนเข้าพื้นที่

4.5.2 แนวทางในการแก้ไขปัญหา

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น และควรที่จะเสริมการหลักสูตรการอบรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเฉพาะ
  - บริษัทนำเที่ยวควรมีการจัดทำเอกสาร ในการที่จะเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้แก่นักท่องเที่ยวและบุคคลที่สนใจในการท่องเที่ยวรูปแบบนี้
  - ควรให้การอบรมแก่ผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวก่อน เนื่องจากผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวเป็นบุคคลที่มีบทบาทมากในการที่จะนำนโยบายหรือแนวทางในการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเผยแพร่สู่มัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทของตนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน
  - รัฐบาลควรให้การสนับสนุนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างต่อเนื่อง เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
  - ในการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์แต่ละครั้ง มัคคุเทศก์ควรที่จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ไม่ควรที่จะนำเที่ยวในสถานที่ที่ไม่เหมาะสมหรือจะเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เพียงเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง จิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา มัคคุเทศก์อาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ 5 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ 3) เพื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย 4) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านผู้นำที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ 5) เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการรวบรวมข้อมูล โดยที่การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างจากมัคคุเทศก์อาชีพในเขตกรุงเทพมหานครด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Multi – Stage Sampling จำนวน 200 คน ใช้ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t – test Analysis of Variance (One – way ANOVA) และ Multivariate Analysis of Variance (MANOVA) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษาผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จำนวน 6 คน ประมวลผลโดยการพรรณนาความ ซึ่งมีการประยุกต์มาอธิบายข้อมูล และการตีความจากข้อมูลเบื้องต้น สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการศึกษา พบว่า มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 53) มีอายุอยู่ในช่วง 26 – 30 ปี (ร้อยละ 35) มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 58) มีการวุฒิมัธยมศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 78) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 10001 – 15000 บาท (ร้อยละ 31) เป็นมัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) (ร้อยละ 45) มีระยะเวลาการทำงานอยู่ในช่วง 3 – 6 ปี (ร้อยละ 41)

ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปจากสถาบันอื่น ๆ เลย (ร้อยละ 69) สื่อที่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นประจำ คือ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 49 และร้อยละ 44 ตามลำดับ) สื่อที่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนาน ๆ ครั้ง คือ แผ่นพับ (ร้อยละ 50) และสื่อที่ไม่เคยได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเลย คือ การอบรม/ประชุม/สัมมนา (ร้อยละ 16)

กลุ่มที่เป็นสมาชิก พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 53) มีอายุอยู่ในช่วง 26 – 30 ปี (ร้อยละ 41) มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 55) มีการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 79) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 10001 – 15000 บาท (ร้อยละ 37) เป็นมัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) (ร้อยละ 41) มีระยะเวลาการทำงานอยู่ในช่วง 3 – 6 ปี (ร้อยละ 46) ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปจากสถาบันอื่น ๆ เลย (ร้อยละ 60) สื่อที่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นประจำ คือ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 28 และร้อยละ 28 ตามลำดับ) และสื่อที่ไม่เคยได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเลย คือ การอบรม/ประชุม/สัมมนา (ร้อยละ 52)

กลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 52) มีอายุอยู่ในช่วง 26 – 30 ปี (ร้อยละ 30) มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 62) มีการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 76) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 15001 – 20000 บาท (ร้อยละ 29) เป็นมัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) (ร้อยละ 51) มีระยะเวลาการทำงานอยู่ในช่วง 3 – 6 ปี (ร้อยละ 35) ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปจากสถาบันอื่น ๆ เลย (ร้อยละ 78) สื่อที่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นประจำ คือ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 53 และร้อยละ 49 ตามลำดับ) สื่อที่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนาน ๆ ครั้ง คือ แผ่นพับ (ร้อยละ 56) และสื่อที่ไม่เคยได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเลย คือ การอบรม/ประชุม/สัมมนา (ร้อยละ 17)

5.1.2 จิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการศึกษา พบว่า มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 60) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับปานกลาง (ร้อยละ 58) มีความรู้ด้านวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวมากที่สุด (ร้อยละ 68) มีเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระดับสูง (ร้อยละ 77) มีเจตคติด้านการให้คุณค่าต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด (ร้อยละ 72) มีการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

ระดับปานกลาง (ร้อยละ 60) และมีการปฏิบัติด้านการเป็นผู้นำในการนำเที่ยวมากที่สุด (ร้อยละ 58)

กลุ่มที่เป็นสมาชิก พบว่า มัคคุเทศก์กลุ่มที่เป็นสมาชิกส่วนใหญ่มีจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 56) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มัคคุเทศก์ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับปานกลาง (ร้อยละ 58) มีความรู้ด้านวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวมากที่สุด (ร้อยละ 68) มีเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระดับสูง (ร้อยละ 75) มีเจตคติด้านการให้คุณค่าต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด (ร้อยละ 72) มีการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระดับปานกลาง (ร้อยละ 57) และมีการปฏิบัติด้านการเป็นผู้นำในการนำเที่ยวมากที่สุด (ร้อยละ 59)

กลุ่มไม่เป็นสมาชิก พบว่า มัคคุเทศก์กลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกส่วนใหญ่มีจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 65) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มัคคุเทศก์ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับปานกลาง (ร้อยละ 58) มีความรู้ด้านวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวมากที่สุด (ร้อยละ 71) มีเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระดับสูง (ร้อยละ 79) มีเจตคติด้านการให้คุณค่าต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด (ร้อยละ 78) มีการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระดับปานกลาง (ร้อยละ 60) และมีการปฏิบัติด้านการเป็นผู้นำในการนำเที่ยวมากที่สุด (ร้อยละ 60)

5.1.3 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 มัคคุเทศก์เพศชายและหญิง มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน ผลการศึกษา พบว่า เพศเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ทั้งภาพรวมและรายด้าน

สมมติฐานที่ 2 มัคคุเทศก์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน ผลการศึกษา พบว่า อายุเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ในภาพรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิก อายุเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

สมมติฐานที่ 3 มัคคุเทศก์ที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

ผลการศึกษา พบว่า สถานภาพสมรสเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ทั้งภาพรวมและรายด้าน

สมมติฐานที่ 4 มัคคุเทศก์ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

ผลการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ทั้งภาพรวมและรายด้าน

สมมติฐานที่ 5 มัคคุเทศก์ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

ผลการศึกษา พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ในภาพรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก รายได้เฉลี่ยต่อเดือนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

สมมติฐานที่ 6 มัคคุเทศก์ที่มีประเภทของมัคคุเทศก์แตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

ผลการศึกษา พบว่า ประเภทของมัคคุเทศก์เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ในภาพรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก ประเภทของมัคคุเทศก์เป็นปัจจัยที่มีผลต่อเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

สมมติฐานที่ 7 มัคคุเทศก์ที่มีระยะเวลาการทำงานแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

ผลการศึกษา พบว่า ระยะเวลาการทำงานเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ทั้งภาพรวมและรายด้าน

สมมติฐานที่ 8 มัคคุเทศก์ที่ได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

ผลการศึกษา พบว่า การได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปเป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์กลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก การได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

สมมติฐานที่ 9 มัคคุเทศก์ที่มีความถนัดในการรับทราบข้อมูลข่าวสารแตกต่างกัน มีระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกัน

วิทยุ

ผลการศึกษา พบว่า ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางวิทยุเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ทั้งภาพรวมและรายด้าน

โทรทัศน์

ผลการศึกษา พบว่า ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ทั้งภาพรวมและรายด้าน

หนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสาร

ผลการศึกษา พบว่า ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสารเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ในภาพรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสารเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แผ่นพับ

ผลการศึกษา พบว่า ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับเป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

การสนทนากับเพื่อน/ญาติ

ผลการศึกษา พบว่า ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการสนทนากับเพื่อน/ญาติเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ทั้งภาพรวมและรายด้าน

การอบรม/ประชุม/สัมมนา

ผลการศึกษา พบว่า ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการอบรม/ประชุม/สัมมนาไม่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ในภาพรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิก ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการอบรม/ประชุม/สัมมนาเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.1.4 ผลการศึกษาสัมภาษณ์เจาะลึก

นอกจากการศึกษาเชิงปริมาณแล้ว งานวิจัยชิ้นนี้ยังได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยในบางประเด็น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการสัมภาษณ์มีทั้งหมด 6 คน โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบริษัทที่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย จำนวน 3 คน และกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกอีก จำนวน 3 คน ซึ่งผลการศึกษาสามารถสรุปได้เป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ (ภาคผนวก ง)

กลุ่มบริษัทที่เป็นสมาชิกฯ ทั้ง 3 บริษัทมีระยะเวลาในการจัดตั้งแตกต่างกันไป คือ ตั้งแต่ 7 ปี 10 ปี และ 27 ปี โดยการให้บริการทั้ง 3 บริษัทจะเน้นการให้บริการนำเที่ยวในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นส่วนใหญ่ เน้นการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นธรรมชาติ เป็นการท่องเที่ยวในประเทศไทย ซึ่งจุดกำเนิดในการท่องเที่ยวลักษณะเช่นนี้ก็ได้อาจมาจากแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัตถุประสงค์ของบริษัทก็จะมุ่งเน้นการสัมผัสถึงธรรมชาติให้มากที่สุด การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แก่ประชาชน เป็นศูนย์กลางของข้อมูลสำหรับการศึกษา การสนองความต้องการของลูกค้าในด้านการพักผ่อนที่เป็นธรรมชาติ นโยบายของทั้ง 3 บริษัทก็จะเป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ เน้นการท่องเที่ยวแบบไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ เรียนรู้การอนุรักษ์ธรรมชาติ แต่ก็ไม่ลืมที่จะบริหารงานไม่ให้ขาดทุน เป้าหมายของบริษัทก็คงเช่นเดียวกับบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิก คือ ต้องการพัฒนาความเจริญอย่างไม่หยุดยั้ง แต่เป้าหมายที่สำคัญของกลุ่มนี้คือพยายามดึงดูดให้นักท่องเที่ยวหันมาเที่ยวความเป็นธรรมชาติมากที่สุด การที่บริษัทเข้ามาเป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ก็จำเป็นที่จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมายให้ดำเนินถึงธรรมชาติมากที่สุด เน้นการท่องเที่ยวที่จะต้องพึ่งพาธรรมชาติ ดังนั้นจึงทำให้วัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมายดังกล่าว ต้องสอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมาก ทั้ง 3 บริษัทไม่มีการจัดฝึกอบรมเช่นกัน แต่การอบรมจะเป็นไปในลักษณะที่จัดส่งไปอบรมตามสถานที่ต่าง ๆ บางบริษัทก็มีการร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้วิทยากรจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมาบรรยายให้ฟัง หรือให้มัคคุเทศก์ติดตามไปศึกษาเนื่องจากสถานที่จริง เป็นต้น ทั้ง 3 บริษัทจะมีการจัดทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูล ซึ่งอาจจะทำออกมาในรูปแบบของ CD และ Website โดยโปรแกรมการท่องเที่ยวก็จะ เป็นข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเผยแพร่ให้แก่บุคคลทั่วไปและบุคลากรของบริษัท ทั้ง 3 บริษัทจะมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแก่มัคคุเทศก์ โดยตลอด ทั้ง 3 บริษัท ก็จะมีการประเมินผลเช่นกัน แต่การประเมินจะออกมาในลักษณะการวัดความรู้และจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวว่ามีเพิ่มมากขึ้นหรือไม่ ถ้ามีมากขึ้นแสดงว่าการปฏิบัติงาน

ของมัลดีเวสก็มีประสิทธิภาพ สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดี ทั้ง 3 บริษัท เป้าหมายส่วนใหญ่จะคาดหวังความสำเร็จทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำเพื่อส่วนร่วม ต้องการนำเสนอสิ่งที่ดีของประเทศให้คนไทยรับทราบ โดยเน้นการเสนอด้านสิ่งแวดล้อมการอนุรักษ์ธรรมชาติ ส่วนแรงบันดาลใจทั้ง 3 บริษัทให้ความเห็นว่าแรงบันดาลใจก็คือ ต้องการให้โลกรู้ว่าประเทศไทยมีสิ่งที่ดี อยากให้คนให้ความสำคัญการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ส่วนอีกบริษัทแรงบันดาลใจจะเน้นในลักษณะตัวองค์กร ซึ่งก็คือ การให้ความสำคัญต่อเพื่อนร่วมงานของพนักงาน ค่าตอบแทนที่สมเหตุสมผล 2 ใน 3 บริษัทมีอุดมการณ์ในการนำเที่ยวที่เน้นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ เน้นการเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ส่วนอีกบริษัทให้ความเห็นว่า บริษัทของตนไม่มีอุดมการณ์ในการนำเที่ยว ทั้ง 3 บริษัทให้ความเห็นว่า อุดมการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ควรเน้นการสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เวลาเที่ยวควรจะรักษากฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของแต่ละสถานที่อย่างเคร่งครัด ไม่ควรทำลายสิ่งแวดล้อม ไปมือเปล่าก็ควรกลับมามือเปล่า พยายามคงสภาพสิ่งแวดล้อมไว้ให้นานที่สุด ส่วนใหญ่จะมีข้อจำกัดของการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศ ซึ่งสามารถสรุปปัญหาต่าง ๆ ได้ดังนี้ 1) การศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อม จะมีสิ่งที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้นเสมอ ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น ฝนตก 2) สถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังไม่ได้รับการพัฒนา 3) เวลาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องใช้เวลามาก ซึ่งไม่เหมาะกับคนไทยที่ต้องทำงาน และการท่องเที่ยวแบบนี้แต่ละโปรแกรมก็จะเหมาะสมกับช่วงเวลาที่แตกต่างกัน 4) ราคาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศค่อนข้างมีราคาแพง เนื่องจากการหามัลดีเวสที่มีความชำนาญด้านนี้หายาก 5) จำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละที่จะต้องจำกัด ทั้ง 3 บริษัทประสบปัญหาด้านคู่แข่งกันเช่นกัน ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาในเรื่องของการตัดราคาของกลุ่มคู่แข่งกัน มีเพียงบริษัทเดียวที่กล่าวว่ามีปัญหาเกี่ยวกับมัลดีเวสก็ในเชิงชาดมัลดีเวสที่มีความรู้ ความชำนาญในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยตรง ส่วนอีก 2 บริษัทกล่าวว่า เหตุที่ไม่มีปัญหาเนื่องจากในขั้นตอนการคัดเลือกใช้การพิจารณาพิถีพิถันในเรื่องความสามารถในการทำงาน และอีกบริษัทก็กล่าวว่า ในเนื้อหาของมัลดีเวสจะทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลทั่วไป ในกรณีนี้นักท่องเที่ยวเข้าชมตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จะมีวิทยากรเฉพาะอยู่แล้ว ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากมัลดีเวสก็จึงไม่ค่อยมี

กลุ่มบริษัทที่ไม่เป็นสมาชิก ทั้ง 3 บริษัทมีการจัดตั้งบริษัทเป็นระยะเวลาเกิน 10 ปี โดยบริการของทั้ง 3 บริษัทจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ มีการจัดนำเที่ยวทั้งภายในและภายนอกประเทศ รับจัดสัมมนาต่าง ๆ รับจัดตั้งคณะเดินทางเพื่อไปดูงานต่างประเทศ จำนวนยตัวเครื่องบิน รับจองห้องพัก เป็นต้น มีวัตถุประสงค์ที่เน้นการให้บริการที่ดี มุ่ง

เน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก การจัดกิจกรรมก็ต้องมีความแตกต่างกับบริษัทคู่แข่ง เน้นคุณภาพของการให้บริการที่ดีทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้ง 3 บริษัทจะมีนโยบายในการสร้างคุณภาพ มาตรฐานของการให้บริการ คำนึงถึงผลประโยชน์อันสูงสุดของลูกค้า ยกเว้นมาตรฐานการท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับสากล เป้าหมายของทั้ง 3 บริษัท คือ ต้องการให้นักท่องเที่ยวมีเพิ่มขึ้นทุกปี และคาดหวังว่ากลุ่มเป้าหมายจะกลับมาใช้บริการอีก บางบริษัทให้ความเห็นว่า ชุมชน เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ๆ ควรทำหน้าที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ มากกว่าจะเป็นหน้าที่ของบริษัทนำเที่ยว แต่ถึงอย่างไร บริษัทเหล่านี้ก็ยังให้ความร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้ง 3 บริษัทไม่มีการจัดฝึกอบรมให้แก่มัคคุเทศก์ บริษัทเหล่านี้ให้ความเห็นว่า มัคคุเทศก์ก็ต้องหาความรู้เพิ่มเติมเอง ส่วนใหญ่จะเป็นการพูดคุยปรึกษาหารือกันมากกว่า มีเพียงบริษัทเดียวที่มีเอกสารเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แต่ก็จะเป็นรูปแบบของเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวต่างประเทศมากกว่าในประเทศ ส่วนอีก 2 บริษัท การจัดทำเอกสารเผยแพร่จะมีน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นการทำโปรแกรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัด มีบริษัทเดียวที่มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวใหม่ ๆ ให้แก่มัคคุเทศก์ทุกครั้ง และอีกบริษัทก็จะเน้นแต่การประชาสัมพันธ์ด้านสถานการณ์ต่างประเทศให้แก่มัคคุเทศก์ฟัง แต่การท่องเที่ยวในประเทศไทยไม่มีการประชาสัมพันธ์ ส่วนอีกบริษัทไม่มีการประชาสัมพันธ์เพราะให้ความเห็นว่าเป็นเรื่องที่มัคคุเทศก์จะต้องเตรียมความพร้อมหาความรู้เอง ทั้ง 3 บริษัทจะมีการประเมินผลโดยใช้แบบสอบถามให้นักท่องเที่ยวตอบเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ นอกจากนี้ยังมีการใช้วิธีการส่งความคิดเห็นมาทาง e-mail หรือการให้นักท่องเที่ยวโทรมารายงานการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ เป้าหมายในการทำงานของแต่ละบริษัท สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) แต่ละปีจะต้องมีปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น 2) ต้องการให้บริษัทเป็นบริษัทนำเที่ยวในระดับชั้นนำ 3) ทำทุกอย่างเพื่อให้ลูกค้าพอใจ และแรงบันดาลใจของแต่ละบริษัทก็สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ทำวันนี้ให้ดีที่สุด 2) การให้ความจริงใจแก่ลูกค้า 3) ความรู้สึกที่มามีการทำงานแบบไม่ซ้ำซากได้เจอสิ่งใหม่ ๆ ทั้ง 3 บริษัทจะเน้นความต้องการของลูกค้า ความพึงพอใจของลูกค้า การไม่เอาเปรียบลูกค้า และการยกระดับมาตรฐานด้านการท่องเที่ยวของไทยให้อยู่ในระดับสากล 2 ใน 3 บริษัทเห็นว่า อุดมการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ การท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ ส่วนอีกบริษัทให้ความเห็นว่าประเทศไทยควรส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศมากกว่านี้ เพราะคนส่วนใหญ่นิยมไปเที่ยวต่างประเทศ 3 บริษัท ให้ความเห็นว่า เวลาเที่ยวควรจะรักษากฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของแต่ละสถานที่อย่างเคร่งครัด ไม่ควรทำลายสิ่งแวดล้อม ไปมือเปล่าก็ควรกลับมามือเปล่า พยายามคงสภาพสิ่งแวดล้อมไว้ให้นานที่สุด

แต่ละบริษัทก็จะมีข้อจำกัดแตกต่างกันไป บางบริษัทก็จะประสบปัญหากับการคาดการณ์สถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ได้ บางบริษัทก็จะมีปัญหาในด้านความใหม่ของบริษัท ลูกค้ายังไม่ให้ความไว้วางใจ และก็มีบางบริษัทที่ประสบปัญหาด้านสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศที่มีขนาดเล็ก และสกปรก ทำให้คนไม่อยากจะเที่ยว ทั้ง 3 บริษัทจะประสบปัญหาในด้านคู่แข่งขันไม่ว่าจะเป็นการโจมตีกันในรูปของสโลแกน การตัดราคา การเปิดตลาดเสรีที่ยังไม่เต็มที่ มีเพียง 1 ใน 3 ที่กล่าวว่าไม่มีปัญหาในด้านนี้ ส่วนอีก 2 บริษัท มีปัญหาต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ปัญหามัคคุเทศก์ที่มีอายุมากไม่มีความอดสาหะในการทำงาน 2) มัคคุเทศก์ก็ยังติดกับค่า Commission มากเกินไป 3) มัคคุเทศก์ทนกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวไม่ได้ เนื่องจากลูกค้าแต่ละคนก็จะมีพฤติกรรมที่หลากหลาย 4) สถานที่ท่องเที่ยวมีเส้นทางไม่ชัดเจน ทำให้การปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ ลำบาก ไม่สะดวก 5) ร้านอาหาร โรงแรมไม่สามารถควบคุมได้ ในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉินมีการเปิดเปิดเป็นเวลาที่แน่นอน

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

การอภิปรายผลการศึกษา ผู้ศึกษานำเสนอโดยเรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้

5.2.1 ระดับจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

จากผลการศึกษา พบว่า จิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศภาพรวม พบว่า มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งมีจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง (ร้อยละ 60)

เมื่อพิจารณาจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรายด้าน พบว่า ประมาณครึ่งหนึ่งมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับปานกลาง (ร้อยละ 58) ประมาณสองในสามมีเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง (ร้อยละ 77) และประมาณมากกว่าครึ่งมีการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศในระดับปานกลาง (ร้อยละ 60) อภิปรายได้ว่า เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ และมีแนวโน้มที่จะได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวที่ต้องการจะสัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดบริษัทนำเที่ยวที่เน้นในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยตรงเพิ่มมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้บุคคลที่มีอาชีพมัคคุเทศก์ต่างก็ตื่นตัวในการที่จะหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แม้ว่าโดยเนื้อหาบางเรื่องอาจจะไม่ต้อง

นำเที่ยวการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ก็ตาม สังเกตได้จากการที่มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับปานกลาง กล่าวคือ มัคคุเทศก์มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพอสมควร อาจจะทราบข้อมูลคร่าว ๆ แต่ไม่ละเอียดมากนัก ส่งผลต่อเนื่องให้เมื่อต้องปฏิบัติงานในการนำเที่ยวเชิงนิเวศนั้นก็อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน แต่ด้านเจตคติต่อการนำเที่ยวนั้นอยู่ในระดับสูง เนื่องจากมัคคุเทศก์เห็นความสำคัญและคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าจะนำมาซึ่งประโยชน์ที่คุ้มค่าและยั่งยืน

5.2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาความแตกต่างกับระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวในครั้งนี้มีทั้งหมด 9 ตัว คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประเภทของมัคคุเทศก์ ระยะเวลาการทำงาน การได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไป และความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร ซึ่งอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

1. เพศ พบว่า เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่าง อภิปรายได้ว่า เนื่องจากการปฏิบัติงานแต่ละครั้งเพศของมัคคุเทศก์ไม่มีผลต่อการปฏิบัติงานแต่อย่างใด บางครั้งมัคคุเทศก์เพศหญิงสามารถปฏิบัติหน้าที่ในเรื่องของการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ไม่ต่างไปจากมัคคุเทศก์เพศชาย ส่งผลให้ระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์เพศชายและหญิงไม่แตกต่างกัน ผู้ศึกษามีความเห็นที่ เพศอาจจะไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้อาจจะต้องนำปัจจัยอื่น ๆ อาทิเช่น สภาพแวดล้อมในการดำเนินชีวิต สภาพครอบครัว ฯ มาพิจารณาประกอบด้วย ซึ่งอาจจะทำให้เห็นความแตกต่างที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งพบผลการศึกษาเช่นเดียวกับ ศิริรัตน์ แสงเนตร (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกในการให้บริการของพนักงานธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) : ศึกษาเฉพาะกรณี สำนักธุรกิจสยามสแควร์ พบว่า เพศไม่มีผลต่อจิตสำนึกในการให้บริการ วิโรจน์ ศรีนิรัญ (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์ พบว่า เพศไม่มีผลต่อจิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์ สุนันฐา สุขเวช (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมของพนักงานบริษัทเอกชนที่ได้รับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14000) พบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์ต่อจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมของพนักงานบริษัทเอกชนที่ได้รับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14000)

2. อายุ พบว่า เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่าง อภิปรายได้ว่า เนื่องจากในปัจจุบันการรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ปรากฏตามสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ รวมถึงอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ทำให้ง่ายในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร กอปรกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีกระแสหรือแนวโน้มในการเติบโตที่สูงกว่าการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งมัคคุเทศก์ในปัจจุบันจำเป็นต้องมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวรูปแบบที่แปลกใหม่อยู่เสมอ ถึงแม้ว่ามัคคุเทศก์จะมีอายุแตกต่างกันก็ได้พิสูจน์ว่าจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ที่มีอายุมากจะมีจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศมากกว่ามัคคุเทศก์ที่มีอายุน้อยกว่า เป็นซึ่งพบผลการศึกษาเช่นเดียวกับ ธรรมรัตน์ วงศ์ประเสริฐ (2539: 96) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกของผู้ขับขี่ จักรยานยนต์รับจ้างในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อปัญหามลพิษทางเสียง พบว่า อายุไม่มีผลต่อจิตสำนึกของผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อปัญหามลพิษทางเสียง ธัญภรณ์ วงศ์อกนิษฐ์ (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกของมัคคุเทศก์ในการนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระบบนิเวศแนวปะการัง พบว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ในการนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระบบนิเวศแนวปะการัง ลักษณะ วิรธนาภรณ์ (2545: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกที่มีต่อการป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการอยู่และพ่นสีรถยนต์ในกรุงเทพมหานคร พบว่า อายุไม่มีผลต่อจิตสำนึกต่อการป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการอยู่และพ่นสีรถยนต์ในกรุงเทพมหานคร

3. สถานภาพสมรส พบว่า เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่าง อภิปรายได้ว่า เนื่องจากการนำเที่ยวเชิงนิเวศในแต่ละครั้ง การที่มัคคุเทศก์มีสถานภาพโสด แต่งงาน หรือมีภรรยา/หย่า/แยกกันอยู่นั้น มิได้ส่งผลให้จิตสำนึกต่อการนำเที่ยวแตกต่างกันเลย อาจเป็นผลมาจากการมีจรรยาบรรณในการนำเที่ยวที่แฝงอยู่ในตัวของมัคคุเทศก์ของแต่ละบุคคลมากกว่า โดยที่การปฏิบัติงานในแต่ละครั้งจะต้องระลึกอยู่เสมอว่า จะทำอย่างไรให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจมากที่สุด รวมทั้งการเข้าไปเยือนสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในแต่ละครั้งต้องไม่สร้างความเสียหายให้แก่สถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ถ้าสถานที่ท่องเที่ยวที่ไปเยือนได้รับความเสียหายมาก นั่นเป็นสัญญาณเตือนภัยว่ารายได้อันเกิดจากการท่องเที่ยว ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยหลักในการสร้างรายได้ให้กับประเทศนั้น จะไม่ได้รับอีกแล้ว เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวถูกใช้ไปอย่างไม่ถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งพบผลการศึกษาเช่นเดียวกับ ลักษณะ วิรธนาภรณ์ (2545: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกที่มีต่อการป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการอยู่และพ่นสีรถยนต์ในกรุงเทพมหานคร พบว่า สถานภาพสมรสไม่มีผล

ต่อจิตสำนึกต่อการป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการและผู้ประกอบการและผู้พันธียนต์ใน กรุงเทพมหานคร

4. ระดับการศึกษา พบว่า เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวของ มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่าง อภิปรายได้ว่า เนื่องจากการที่มัคคุเทศก์ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ถือได้ว่าเป็นการศึกษาระดับที่สูงพอสมควรซึ่งเป็นสิ่งที่ดี แต่จากการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาของมัคคุเทศก์เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศแต่อย่างใด อาจเป็นผลมาจากในหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีนั้น ไม่ได้เน้นในเนื้อหาเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากเท่าที่ควร หรืออาจจะมีเพียงบางส่วนทำให้ไม่มีรายละเอียดเพียงพอต่อการทำความเข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามัคคุเทศก์มิได้สำเร็จการศึกษาในสาขาหรือภาควิชาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง การที่จะได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็มีโอกาสน้อย ซึ่งพบผลการศึกษาเช่นเดียวกับ ธรรมรัตน์ วงศ์ประเสริฐ (2539: 96) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกของผู้ขับขี่ยานยนต์รับจ้างในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อปัญหามลพิษทางเสียง พบว่า ระดับการศึกษาไม่มีผลต่อจิตสำนึกของผู้ขับขี่ยานยนต์รับจ้างในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อปัญหามลพิษทางเสียง วิโรจน์ ศรีหิรัญ (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์ พบว่า ระดับการศึกษาไม่มีผลต่อจิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์ สุนัญญา สุขเวศ (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมของพนักงานบริษัทเอกชนที่ได้รับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14000) พบว่า ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์ต่อจิตสำนึกจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมของพนักงานบริษัทเอกชนที่ได้รับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14000)

5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวของ มัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่าง อภิปรายได้ว่า เนื่องจากรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของมัคคุเทศก์นั้นขึ้นอยู่กับผลงานของการปฏิบัติงาน ถ้ามัคคุเทศก์ที่มีผลงานในการปฏิบัติงานดีเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว ว่าสามารถนำเที่ยวได้สนุกสนานและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเพียงพอ ส่งผลให้ครั้งต่อไปบริษัทนำเที่ยวก็จะมีภาระจ้างงานเพิ่มมากขึ้น มีการเสนอรายได้ให้มากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้การที่มัคคุเทศก์มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำหรือสูงต่างก็มีจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวไม่แตกต่างกัน เพราะต่างก็ตั้งใจปฏิบัติงานเพื่อผลงานที่ออกมาจะส่งผลดีต่อเขาในระยะยาว ซึ่งพบผลการศึกษาเช่นเดียวกับ วิโรจน์ ศรีหิรัญ (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์ พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่มีผลต่อจิตสำนึก

ทางวารสารศาสตร์ และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์ ลักษณะ วิธนาภรณ์ (2545: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกที่มีต่อการป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการอยู่และพ่นสีรถยนต์ในกรุงเทพมหานคร พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่มีผลต่อจิตสำนึกต่อการป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการอยู่และพ่นสีรถยนต์ในกรุงเทพมหานคร

6. ประเภทของมัคคุเทศก์ พบว่า เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่าง อภิปรายได้ว่า เนื่องจากมัคคุเทศก์ที่ได้รับการอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อที่จะได้รับบัตรที่จะนำมาใช้ในการประกอบอาชีพเป็นมัคคุเทศก์ที่จดทะเบียนถูกต้องตามที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกำหนดนั้น มัคคุเทศก์ในแต่ละคนต่างก็ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากนัก กอปรกับหลักสูตรการอบรมไม่มีหลักสูตรที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยตรง ทำให้ประเภทของมัคคุเทศก์นั้นไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศแต่อย่างใด บางครั้งอาจจะขึ้นอยู่กับจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์เองด้วย ซึ่งพบผลการศึกษาเช่นเดียวกับ วิโรจน์ ศรีหิรัญ (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์ พบว่า ประเภทหนังสือพิมพ์ที่สังกัดไม่มีผลต่อจิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์

7. ระยะเวลาการทำงาน พบว่า เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่าง อภิปรายได้ว่า เนื่องจากอาชีพมัคคุเทศก์เป็นอาชีพที่มีการแข่งขันค่อนข้างสูง และเป็นที่ต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ซึ่งตลาดการท่องเที่ยวจะต้องมีการปรับตัวและปรับกลยุทธ์ให้ทันกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทำให้มัคคุเทศก์ที่เข้ามาทำงานใหม่ต้องแข่งขันกับตัวเอง และก้าวให้ทันกับตลาดการท่องเที่ยว ว่าแนวโน้มตลาดการท่องเที่ยวต้องการมัคคุเทศก์ที่มีลักษณะพิเศษหรือแตกต่างจากมัคคุเทศก์ทั่วไปอย่างไร อีกทั้งมัคคุเทศก์ที่สำเร็จการศึกษาใหม่ต่างก็ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ซึ่งมัคคุเทศก์ที่ทำงานมาเป็นระยะเวลานานก็ต้องติดตามความเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปัจจุบันด้วยเช่นกัน จึงทำให้จิตสำนึกในการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์ที่มีระยะเวลาการทำงานมากไม่แตกต่างไปจากมัคคุเทศก์ที่มีระยะเวลาการทำงานน้อยแต่อย่างใด ซึ่งพบผลการศึกษาเช่นเดียวกับ ศิริรัตน์ แสงเนตร (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกในการให้บริการของพนักงานธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) : ศึกษาเฉพาะกรณี สำนักธุรกิจสยามสแควร์ พบว่า ระยะเวลาการทำงานไม่มีผลต่อจิตสำนึกในการให้บริการ ธรรมรัตน์ วงศ์ประเสริฐ

(2539: 96) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกของผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อปัญหามลพิษทางเสียง พบว่า ระยะเวลาการทำงานไม่มีผลต่อจิตสำนึกของผู้ขับขี่จักรยานยนต์รับจ้างในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อปัญหามลพิษทางเสียง

8. การได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไป พบว่า เป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์กลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก อภิปรายได้ว่า อาจเนื่องมาจากมัคคุเทศก์กลุ่มตัวอย่างนั้นเป็นมัคคุเทศก์ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ทั่วไปมีจำนวนมากเกินกว่าครึ่งของมัคคุเทศก์ที่ทำการศึกษา (จำนวน 138 คน จากมัคคุเทศก์ทั้งหมดจำนวน 200 คน) ซึ่งอาจทำให้การศึกษาคั้งนี้ไม่พบความแตกต่าง อีกประเด็นหนึ่งอาจเนื่องมาจากเนื้อหาหรือหลักสูตรในการฝึกอบรมในแต่ละครั้ง ไม่มีข้อมูลที่ครอบคลุมและชัดเจนเพียงพอเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้ขาดความเข้าใจที่ชัดเจน รวมทั้งเนื้อหาอาจจะไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของการฝึกอบรมที่ได้กำหนดไว้ จึงทำให้การนำมาปฏิบัติจริงอาจจะไม่พบความแตกต่างระหว่างมัคคุเทศก์ที่ได้รับการฝึกอบรมและมัคคุเทศก์ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม ซึ่งพบผลการศึกษาเช่นเดียวกับ สุนัญญา สุขเวช (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมของพนักงานบริษัทเอกชนที่ได้รับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14000) พบว่า การได้รับการฝึกอบรมไม่มีความสัมพันธ์ต่อจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมของพนักงานบริษัทเอกชนที่ได้รับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14000)

9. ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร พบว่า ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ยกเว้นความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับเป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยว อภิปรายได้ว่า เนื่องจากการที่มัคคุเทศก์จะได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น สื่อเป็นช่องทางหนึ่งในการที่เข้าถึงข้อมูลมากที่สุด โดยมัคคุเทศก์สามารถเลือกรับสื่อได้ตามความสะดวกของแต่ละบุคคล และความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ นั้นไม่มีผลต่อจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศแต่อย่างใด แม้ว่าความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ นั้นจะแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความสนใจและใส่ใจในเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ได้ดีเพียงใด นอกจากนี้จะต้องนำข้อมูลที่ได้มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมด้วย ยกเว้นความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับส่งผลต่อจิตสำนึกต่อการนำเที่ยว เป็นที่ทราบกันดีว่าแผ่นพับเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่ตลาดการท่องเที่ยวนิยมใช้กันมากที่สุด เนื่องจากสีสันที่สะดุดตาของสื่อ ความสะดวกสบายในการพกพาไปตามสถานที่ต่าง ๆ และข้อมูลที่แสดงไว้ในแผ่นพับนั้นใช้คำที่สื่อความหมายเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ง่ายต่อการเข้าใจมากกว่าสื่ออื่น ๆ ที่มีข้อจำกัดใน

ตัวของมันเอง ฉะนั้นความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับที่แตกต่างกัน มีผลต่อจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวที่แตกต่างกัน ถ้ามีคคฺเทศก์ได้รับข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับเป็นประจำ ย่อมมีจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวในระดับสูง ซึ่งพบผลการศึกษาเช่นเดียวกับ วิโรจน์ ศรีหิรัญ (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์ พบว่า ความถี่ในการรับทราบข่าวสารไม่มีผลต่อจิตสำนึกทางวารสารศาสตร์ และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพหนังสือพิมพ์

5.2.3 เปรียบเทียบระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวของมัคคฺเทศก์ 2 กลุ่ม คือ มัคคฺเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย

จากการศึกษาโดยการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาแตกต่างระหว่างมัคคฺเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ซึ่งอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

1. สถานภาพสมรส พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิก สถานภาพสมรสเป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเฉพาะด้านการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก สถานภาพสมรสเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ อภิปรายได้ว่า เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่คำนึงถึงความหรูหรา และสะดวกสบายของแหล่งท่องเที่ยวที่จะไปเยือน แต่จะเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นศึกษาความเป็นธรรมชาติและ การเข้าถึงธรรมชาติตามแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ มากที่สุด สังเกตได้จากกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยเหตุผลนี้มัคคฺเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ โดยเนื้องานที่ต้องมีการนำเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นประจำจึงต้องมีการคำนึงถึงเรื่องสถานภาพของตนเองก่อนการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ถ้ามัคคฺเทศก์มีสถานภาพที่แต่งงานแล้ว ความต้องการที่จะปฏิบัติงานในการนำเที่ยวรูปแบบนี้ก็จะมีน้อยลง เนื่องจากต้องรักษาความปลอดภัยในชีวิตของตนเองเป็นหลัก เป็นที่ทราบกันดีว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบางครั้งมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุและอันตรายได้ทุกเมื่อ โดยเฉพาะมัคคฺเทศก์ที่เป็นเพศชายย่อมมีความคิดว่าตัวเองเป็นหัวหน้าครอบครัว จะต้องรับผิดชอบและคำนึงถึงครอบครัวเป็นหลัก เมื่อปฏิบัติงานในการนำเที่ยวเชิงนิเวศนั้นบางครั้งอาจจะนำเที่ยวได้อย่างไม่เต็มที่และไม่ตรงตามที่นักท่องเที่ยวต้องการ ถ้ากิจกรรมใดมีความเสี่ยงสูงก็พยายามที่จะหลีกเลี่ยง ซึ่งแตกต่างจากมัคคฺเทศก์ที่มีสถานภาพโสด การปฏิบัติงานในการนำเที่ยวรูปแบบนี้ สามารถปฏิบัติได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพมากกว่า ตรงกันข้ามกับมัคคฺเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ ส่วนใหญ่จะนำเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่

ต้องผจญภัยมากนัก แต่จะเน้นการนำเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่หรูหรา และสะดวกสบายมากกว่า ด้วยเหตุนี้สถานภาพจึงเป็นสิ่งที่มัคคุเทศก์ในกลุ่มนี้ไม่ต้องคำนึงถึงมากนัก ในกรณีที่แต่งงานแล้วก็สามารถที่จะปฏิบัติงานได้

2. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิก รายได้เฉลี่ยต่อเดือนเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยว ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก รายได้เฉลี่ยต่อเดือนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเฉพาะด้านการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ อภิปรายได้ว่า เนื่องจากมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่แน่นอน กอปรกับส่วนใหญ่เป็นมัคคุเทศก์อิสระ กล่าวคือ มีอาชีพหลักอยู่แล้ว อาชีพเสริมคือ มัคคุเทศก์ในกรณีที่รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำจะส่งผลให้การปฏิบัติต่อการนำเที่ยวไม่มีประสิทธิภาพด้วย อาจเกิดจากขาดแรงจูงใจในการทำงาน ตรงกันข้ามกับมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ นั้น ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แน่นอนมากกว่า ค่าจ้างในการทำงานบางครั้งสูงกว่ามัคคุเทศก์ที่ไม่เป็นสมาชิกสมาคม ฯ ดังนั้นรายได้เฉลี่ยต่อเดือนจึงไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

3. ประเภทของมัคคุเทศก์ พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิก ประเภทของมัคคุเทศก์เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยว ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก ประเภทของมัคคุเทศก์เป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเฉพาะด้านเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ อภิปรายได้ว่า เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมัคคุเทศก์จะต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะข้อมูลที่ได้จะมาจากการอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ทั้งที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันต่าง ๆ จัดขึ้น มัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ไม่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ โดยปกติแล้วจะไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากนัก ส่วนมากจะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากสื่อต่าง ๆ ด้วยตนเองมากกว่า ด้วยเหตุนี้เองทำให้เจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศแปรผันตามข้อมูลที่ตนเองมีมา ไม่ว่าจะจากการอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจนได้บัตรไปใช้ประกอบอาชีพตามประเภทนั้น ๆ ซึ่งบางครั้งพบว่าไม่ได้ให้ข้อมูลหรือมีหลักสูตรการอบรมมัคคุเทศก์เฉพาะทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยตรงเลย ตรงกันข้ามกับมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ จะได้เปรียบทางด้านข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากกว่า เนื่องจากจะได้ข้อมูลทางการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากสมาคม ฯ เป็นประจำ ซึ่งเป็นทางหนึ่งในการที่จะเสริมสร้างจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศได้เป็นอย่างดี

4. การได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไป พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิก การได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไป เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยว ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก การได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปเป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเฉพาะด้านการปฏิบัติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ อภิปรายได้ว่า เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่จะต้องอาศัยความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่ของมัคคุเทศก์ ในการที่จะนำนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมหรือทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นการได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปที่สถาบันต่าง ๆ จัดขึ้นนั้นมีความสำคัญมากกับมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ไม่เป็นสมาชิกสมาคม ฯ เพราะมัคคุเทศก์กลุ่มนี้มีช่องทางในการรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำกัด ทำให้การได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปจากสถาบันต่าง ๆ มีผลต่อการปฏิบัติตนในการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ในกรณีที่มัคคุเทศก์ได้รับการฝึกอบรมมีข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากยิ่งขึ้น และเมื่อปฏิบัติงานจริงสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงกันข้ามกับมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกของสมาคม ฯ นั้นการได้รับฝึกอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไปจากสถาบันต่าง ๆ จัดขึ้นนั้นไม่ค่อยมีความสำคัญมากนัก เนื่องจากมีแหล่งข้อมูลที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นประจำอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นที่จะต้องได้รับการฝึกอบรม ฯ

5. ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสาร พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิก ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสารเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยว ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก ความถี่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสารเป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเฉพาะด้านความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อภิปรายได้ว่า เนื่องจากมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ไม่เป็นสมาชิกสมาคม ฯ นั้นไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากสมาคม ฯ โดยตรง สื่อต่าง ๆ จึงเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างละเอียดและเข้าถึงได้ง่าย หนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสารเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่ได้รับคามนิยมด้วยเหตุนี้ มัคคุเทศก์กลุ่มนี้ถ้าได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านทางสื่อนี้เป็นประจำก็จะส่งผลให้มีความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ถ้าไม่ได้รับเป็นประจำความรู้ในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็จะน้อยตามไปด้วย ตรงกันข้ามมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกสมาคม ฯ ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากสมาคม ฯ โดยตรง บางครั้งสื่อต่าง ๆ ก็ไม่มีความเป็นมากนัก

6. ความดีในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับ พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิก ความดีในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยว ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก ความดีในการรับทราบข้อมูลข่าวสารทางแผ่นพับเป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเฉพาะด้านความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและด้านเจตคติต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ อภิปรายได้ว่า เนื่องจากมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ไม่เป็นสมาชิกสมาคม ฯ นั้นไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากสมาคม ฯ โดยตรง สื่อต่าง ๆ จึงเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างละเอียดและเข้าถึงได้ง่าย แผ่นพับเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่ได้รับค่านิยม เพราะมีสีสันที่สวยงาม สะดุดตา ชวนให้อ่าน ด้วยเหตุนี้ มัคคุเทศก์กลุ่มนี้ถ้าได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านทางสื่อนี้เป็นประจำ ก็จะส่งผลให้มีความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ถ้าไม่ได้รับเป็นประจำความรู้ในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็จะน้อยตามไปด้วย ตรงกันข้ามมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกสมาคม ฯ ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากสมาคม ฯ โดยตรง บางครั้งสื่อต่าง ๆ ก็ไม่มีความเป็นมากนัก

7. ความดีในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการอบรม/ประชุม/สัมมนา พบว่า กลุ่มที่เป็นสมาชิก ความดีในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการอบรม/ประชุม/สัมมนาเป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเฉพาะด้านความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิก ความดีในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากการอบรม/ประชุม/สัมมนาเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยว อภิปรายได้ว่า เนื่องจากมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกสมาคม ฯ จำเป็นจะต้องมีการอบรม/การประชุม/สัมมนาเพิ่มเติมในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเฉพาะ เนื่องจากโดยเนื้องานจะต้องสัมผัสกับงานทางด้านนี้โดยตรง ถ้าได้รับการอบรม/ประชุม/สัมมนาเป็นประจำหรือบ่อยครั้ง ทำให้มีความรู้ในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากยิ่งขึ้น ตรงกันข้ามมัคคุเทศก์ที่สังกัดบริษัทนำเที่ยวที่ไม่เป็นสมาชิกสมาคม ฯ เนื้องานนาน ๆ ครั้งจะได้สัมผัสกับการนำเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้การอบรม/ประชุม/สัมมนาจึงไม่มีความสำคัญกับมัคคุเทศก์กลุ่มนี้มากนัก

5.2.4 ความพร้อมในการสร้างจิตสำนึกของผู้นำ

จากการศึกษาความพร้อมในการสร้างจิตสำนึกของผู้บริหารบริษัทนำเที่ยว โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งสรุปผลการศึกษาดังนี้

ผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวกลุ่มที่เป็นสมาชิกสมาคม ฯ นั้นมีความพร้อมในการสร้างจิตสำนึก ต่อการนำเที่ยวมากกว่าผู้บริหารกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกสมาคม ฯ รวมทั้งแรงบันดาลใจในการทำงาน อุดมการณ์ในการนำเที่ยว อุดมการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และอุดมการณ์ในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ จะสังเกตได้ชัดว่า ผู้บริหารกลุ่มที่เป็นสมาชิกสมาคมนั้นจะให้ความสำคัญในเรื่องของการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้ถูกต้องและเกิดประโยชน์มากที่สุด อีกทั้งยังเกิดจากความชอบและมีใจรักในธรรมชาติ ต้องการที่จะให้ธรรมชาติยังคงอยู่กับเราไปนาน ๆ ตรงกันข้ามผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกสมาคม ฯ นั้นความพร้อมในการสร้างจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวนั้น ผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวมีความคิดเห็นว่า ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของทางบริษัทที่จะต้องรับผิดชอบในเรื่องนี้ หากแต่เป็นความสนใจของมัคคุเทศก์แต่ละคนว่ามีความพร้อม ความกระตือรือร้นในการพัฒนาจิตสำนึกของตนเองให้มีความพร้อมในการนำเที่ยวได้อย่างไร ทั้งนี้ แรงบันดาลใจในการทำงานจะเน้นในเรื่องของรายได้และปริมาณงานที่เข้าต้องมีอัตราที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

การสร้างความพร้อมในการสร้างจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวนั้น จะสังเกตได้ว่า ตัวผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งในการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ ซึ่งมัคคุเทศก์นั้นถือได้ว่าเป็นบุคคลที่ต้องปฏิบัติงานให้ตรงกับความต้องการของผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวว่าต้องการให้เป็นไปในรูปแบบใด และลักษณะใด โดยจะขึ้นอยู่กับข้อกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมายของบริษัทเป็นสำคัญ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะโน้มเอียงไปในแนวทางเดียวกันกับ แรงบันดาลใจในการทำงาน เป้าหมายในการทำงาน และอุดมการณ์ทางด้านต่าง ๆ ของผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวเฉพาะบุคคล จะสังเกตได้ความแตกต่างระหว่างผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวกลุ่มที่เป็นสมาชิกสมาคม ฯ และกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกสมาคม ฯ ในเรื่องของความพร้อมในการสร้างจิตสำนึก และอุดมการณ์ของผู้นำ นอกจากนี้ในส่วนของ การเข้าเป็นสมาชิกของสมาคม ฯ ของบริษัทนั้นก็มีความสำคัญมาก เนื่องจากการที่บริษัทนำเที่ยวได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคม ฯ นั้น ทำให้สะดวก ในการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยตรง ซึ่งทางสมาคม ฯ จะมีการ ประชาสัมพันธ์ การจัดอบรมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมไปถึงข้อบังคับต่าง ๆ ที่ทางสมาคม ฯ กำหนดขึ้น บริษัทนำเที่ยวที่เข้าเป็นสมาชิกจะต้องตระหนักและต้องปฏิบัติตามกฎที่ทางสมาคม ฯ กำหนดขึ้นเสมอ

ดังนั้นการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์นั้น มีตัวแปรสำคัญ 2 ตัวที่ถือว่ามีความสำคัญ คือ ผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวและสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ถ้าผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวและสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยร่วมมือกันในการที่จะส่ง

เสริมและให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถูกวิธีแก่ภาคเอกชนแล้ว เชื่อว่าจะช่วยสร้างและพัฒนาจิตสำนึกในการนำเที่ยวเชิงนิเวศของภาคเอกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการศึกษา พบว่า ภาคเอกชนส่วนใหญ่มีจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศระดับสูง ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา ดังนี้

5.3.1.1 การที่จะเสริมสร้างให้ระดับจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวของภาคเอกชนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องได้นั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ในการจัดอบรมภาคเอกชน จะต้องมีการเน้นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้บริษัทนำเที่ยวควรที่จัดการอบรมหรือมีการจัดภาคเอกชนเข้าร่วมอบรมกับสถาบันต่าง ๆ ที่มีการอบรมในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หากทุกสถาบันหรือหน่วยงานต่าง ๆ พร้อมทั้งจะจัดเตรียมแนวทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว แต่ตัวภาคเอกชนเองไม่มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาองค์ความรู้และหาประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ แล้ว ความสำเร็จก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นสิ่งที่สำคัญคือ ภาคเอกชนจะต้องมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาองค์ความรู้เพิ่มเติมด้วย

5.3.1.2 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งบริษัทนำเที่ยวจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในการเตรียมบุคลากรเฉพาะด้านและมีข้อมูลที่เพียงพอในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อชี้ให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวไปเยือน ระบบนิเวศ และทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ นอกจากนี้จะต้องอธิบายความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการท่องเที่ยวโดยทั่วไปว่ามีหลักการหรือข้อควรปฏิบัติอย่างไร และการที่ได้มาเที่ยวสัมผัสกับธรรมชาติโดยตรงนั้น มันมีเสน่ห์และความน่าสนใจเพียงใด

5.3.1.3 บริษัทนำเที่ยวควรที่จะมีการจัดรายการนำเที่ยวที่เหมาะสม ไม่ควรที่จะมากจนเกินไปจนไม่สามารถจัดกิจกรรมหรือนำเที่ยวได้ครบตามที่โปรแกรมกำหนดเอาไว้ ทำให้ประสิทธิภาพในการนำเที่ยวของภาคเอกชนน้อยลง เพราะต้องรีบเร่งให้ทันตามโปรแกรมการท่องเที่ยวในเวลาที่มีอยู่จำกัดนอกจากนี้ไม่ควรจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวน้อยจนเกินไป ซึ่งจะเกิดผลเสียคือจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเบื่อหน่ายในการที่จะต้องเที่ยวสถานที่เดิม ๆ เป็นเวลานาน ๆ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรที่จะต้องมีการจัดสรรโปรแกรมและเวลาในการนำ

เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม เนื่องจากการท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นการท่องเที่ยวที่จะต้องเน้นในเรื่องของการทำกิจกรรมต่าง ๆ บางครั้งอาจจะประสบปัญหาในการปฏิบัติงานบ่อยครั้ง ซึ่งจะต้องมีการเตรียมความพร้อมและมีข้อมูลในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างละเอียดและชัดเจน เพื่อสะดวกในการปฏิบัติงานและความพึงพอใจของกลุ่มลูกค้า

5.3.1.4 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันต่าง ๆ ที่มีการจัดอบรมควรที่จะมีการจัดการอบรมในเรื่องของวิธีการจูงใจให้นักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญ ความสนุกสนาน เพลิดเพลินที่ได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้แก่กลุ่มผู้บริหารบริษัทนำเที่ยว เพื่อที่ผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวจะได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรมนำไปเผยแพร่แก่มัคคุเทศก์ที่อยู่ในความดูแลของบริษัท อีกทั้ง เพราะการที่ให้ข้อมูลแก่ผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวนั้นจะเป็นการง่ายกว่าและสามารถกระจายไปสู่มัคคุเทศก์ได้ง่ายกว่า การที่จะให้มัคคุเทศก์ไปรับการฝึกอบรมด้วยตนเอง

5.3.1.5 บริษัทนำเที่ยวควรที่จะมีการเตรียมความพร้อมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเข้าพื้นที่ เช่น การปฏิบัติตัวในการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ การแต่งกายที่ถูกต้องและเหมาะสม การรักษากฎระเบียบของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่จะไปเยือน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีข้อบังคับในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน การที่บริษัทมีความพร้อมในการเตรียมตัวนักท่องเที่ยวก่อนการเข้าพื้นที่เป็นอย่างดี ย่อมทำให้เมื่อถึงเวลานักท่องเที่ยวสามารถจัดการและปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม นำมาซึ่งการท่องเที่ยวที่ถูกวิธีและนักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจจากการท่องเที่ยวด้วย

5.3.1.6 สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยควรที่จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการที่จะประสานความร่วมมือระหว่างบริษัทนำเที่ยวในการที่จะให้ข้อมูลหรือจัดอบรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้แก่มัคคุเทศก์ เนื่องจากสมาคม ฯ มีข้อมูลที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างละเอียดมากกว่าหน่วยงานอื่น กอปรกับมีบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการนำเที่ยวการท่องเที่ยวประเภทนี้ จึงเป็นการง่ายในการที่จะถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้แก่มัคคุเทศก์โดยตรง และเมื่อมีคำถามบุคลากรเหล่านี้ก็จะสามารถที่จะตอบคำถามนั้น ๆ ได้ เนื่องจากมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานทางด้านนี้เฉพาะ

5.3.2 ข้อเสนอแนะงานวิจัย

การศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการปรับปรุงศึกษาเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

5.3.2.1 ควรมีการศึกษาจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์อาชีพในเขตหรือพื้นที่อื่น ๆ เช่น พื้นที่ป่าไม้ ระบบนิเวศป่าชายเลน หรือแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นต้น

5.3.2.2 ควรศึกษาจิตสำนึกต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มผู้ให้บริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น ผู้ประกอบการในการบริการเรื่องอาหาร ผู้ประกอบการในการบริการเรื่องที่พัก หรือโรงแรมต่าง ๆ รวมทั้งชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น เป็นต้น

5.3.2.3 แบบวัดจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศอาจจะมีรูปภาพต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามบรรยายความคิด หรือความรู้สึกต่อภาพนั้นได้ ซึ่งไม่เป็นการปิดกั้นทางความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม

5.3.2.4 การศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษามีความเห็นว่า การศึกษาครั้งต่อไปในเรื่องของจิตสำนึกต่อการนำเที่ยวนั้น หากเป็นไปได้การวิจัยเชิงคุณภาพน่าจะได้ผลการศึกษาดีกว่า เนื่องจากเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ซึ่งทำให้เห็นถึงความแตกต่างและความสอดคล้องทางความคิดของกลุ่มตัวอย่างได้เป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

- กนก เย็นขุนทด. 2545. ความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของมัคคุเทศก์ในจังหวัด
เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กนกนาถ ศิลปาจารย์. 2536. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้ให้คำ
ปรึกษาเกี่ยวกับโรคเอดส์ในหน่วยงานส่วนภูมิภาคของกระทรวงสาธารณสุข. วิทยา
นิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์. 2528. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ:
ศรีเดชา.
- กมลลา สุพรรณ. 2539. พฤติกรรมการท่องเที่ยวของเยาวชนในกรุงเทพมหานครที่มีต่อการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหิดล.
- กรีธา มาทัพ. 2543. ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติของผู้ประกอบการในจังหวัดสมุทรปราการ
เกี่ยวกับการรักษาคุณภาพแม่น้ำเจ้าพระยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเกริก.
- กรุงเทพธุรกิจ. 2546. (31 พฤษภาคม). แบนด์ชาติส่งสัญญาณร้าย กำลังซื้อหด ท่องเที่ยววูบ
: 1, 4
- กฤษฎา สุขสวัสดิ์. 2545. ความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อโครงการ
กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของกรุงเทพมหานคร. ภาคนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กฤษณ์ เจริญทอง. 2540. การนำเที่ยวถ้ำลอดของผู้นำเที่ยวท้องถิ่น ตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะ
ผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- กาญจนา แก้วเทพ. 2527. จิตสำนึกชาวนา : ทฤษฎีและแนวการวิเคราะห์แบบเศรษฐ
ศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- . 2530. สื่อเพื่อการพัฒนา : สื่อเพื่อปลูกจิตสำนึกแห่งการประสานสัมพันธ์ระหว่าง
มนุษย์. สังคมพัฒนา. 4: 18-35.

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544. **แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ.**
กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. 2535. **พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 และกฎ**
กระทรวง. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- _____. 2546. **สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์กรุงเทพมหานคร.**
กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กীরติ บุญเจือ. 2525. **บทบาทในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม.**
กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- โกเชอร์, ลิวอิส เอ. 2533. **แนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา, ดอนคาร์ล มาร์กซ์.**
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ร่วมกับมูลนิธิโครงการตำราสังคม
ศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ขวัญฤทัย พรรณวิจารณ์. 2543. **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของหัวหน้างานสาขาภิบาล**
และอนามัยสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- คณะอนุกรรมการอุดมการณ์ของชาติ. 2527. **คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ.**
กรุงเทพฯ: อัมรินทร์การพิมพ์.
- จันทดา กฤษเจริญ. 2544. **อุดมการณ์ทางวิชาชีพของบุคลากรสื่อวิทยุโทรทัศน์ของรัฐ. วิทยา**
นิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จารุณี กลิ่นดีปสี. 2541. **การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**
กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติไทรโยค. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์.
- จิระวรรณ กัตติญุตานันท์. 2545. **ความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการรับการถ่าย**
โอนอำนาจการจัดการศึกษา. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒน
บริหารศาสตร์.
- จุฑารัตน์ เชิญอักษร. 2545. **พฤติกรรมกรรมาการเที่ยวสถานบันเทิงของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร:**
ศึกษากรณีมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. 2537. **มัคคุเทศก์. จุลสารการท่องเที่ยว. 11 (เมษายน-มิถุนายน):**
42-44.

- ชลลดา นาเกษมสุวรรณ. 2534. พฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศ และเสียงของผู้ขับขีรถบรรทุกในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชลาพรรณ ลิขิตวศินกุล. 2532. ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของ มัคคุเทศก์อาชีพ. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชวาล แพร์ตกุล. 2526. เทคนิคการวัดผล. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชัชชัย ศิลปสุนทร. 2540. ความสัมพันธ์ระหว่างการชมรายการโทรทัศน์ทางสิ่งแวดล้อมกับจิตสำนึกทางด้านสิ่งแวดล้อมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชิตนัย ภัทรธยานนท์. 2542. ความรู้ เจตคติและการปฏิบัติของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหิดล ณ ศาลายา เกี่ยวกับการประหยัดพลังงานไฟฟ้า. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชุติมา ทิพย์โอสถ. 2537. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอนามัยของโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชูศักดิ์ ชมวิไล. 2544. ความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการรับถ่ายโอนงานจาก กรมทางหลวง : กรณีศึกษา อบต. ในจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ไชยยงค์ เจริญเมือง. 2532. อาชีพมััคคุเทศก์นำเที่ยว. จุลสารการท่องเที่ยว. 9 (เมษายน- มิถุนายน): 18-21.
- ชุลิน สุขประเสริฐ. 2540. ความพร้อมในการสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษาสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดฉะเชิงเทรา. ภาคนิพนธ์คณะ พัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จิตติยา เพชรมณี. 2540. ความพร้อมในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวง ยุติธรรม ศึกษาเฉพาะกรณีอาสาสมัครคุมประพฤติในสำนักงานคุมประพฤติภาค 8. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ดวงใจ ยอดเอียด. 2545. ความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลาม จังหวัดนราธิวาส. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์.

- ดำรงค์ ชำเปลี่ยน. 2543. จิตสำนึกของผู้ขับที่รถจักรยานยนต์รับจ้างต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในเขตพื้นที่กองบังคับการตำรวจนครบาล 6. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทวี ท่อแก้ว และอบรม สีนภิบาล. 2517. จิตวิทยาการศึกษา.ม.ป.ท.: โอเดียนสโตร์.
- เทียนชัย ให้ศิริกุล. 2538. บทบาทของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม กรณีศึกษาปราสาทหินพนมรุ้งและปราสาทกุสุวันแดง จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธนาภรณ์ เมืองมุงคุณ. 2540. จิตสำนึกของผู้ประกอบการในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม บริเวณชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกริก.
- ธรรมรัตน์ วงศ์ประเสริฐ. 2539. จิตสำนึกของผู้ขับที่รถจักรยานยนต์รับจ้างในกรุงเทพมหานครที่มีต่อปัญหามลพิษทางเสียง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกริก.
- ธัญชนิต ไอสถิตย์พร. 2545. อุดมการณ์และจิตสำนึกของข้าราชการสังกัดกรมการปกครองต่อความสำเร็จในการปฏิรูประบบราชการ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นวนนิตย์ ฤทธิรักษ์. 2538. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวปี 2538. จุลสารการท่องเที่ยว. 14 (เมษายน-มิถุนายน): 65.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2540. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. เอกสารประกอบการบรรยายการอบรมมัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) รุ่นที่ 14. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. 2542. มารู้อัจฉการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันเถิด. จุลสารการท่องเที่ยว. 18 (มกราคม-มีนาคม): 15-16.
- บุญสม หรรษาศิริพจน์. 2539. จิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2520. ทศนคติ : การวัด การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. 2526. ทศนคติ การเปลี่ยนแปลงทศนคติและพฤติกรรมอนามัย. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขปรับปรุง. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- ปริญญาพร ชุขันธ์ธิน. 2534. จิตสำนึกทางการเมืองของชาวนา : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่ที่ 1 ตำบล
สระแก้ว อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปองจิต แจ่มจำรัส. 2528. ค่านิยมของนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์
สภาพแวดล้อมบริเวณสถานตากอากาศชะอำ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พยอม วงศ์สารศรี. 2531. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการจัดการ วิทยาลัยครู
สวนดุสิต.
- พรพรรณ ทรัพย์ไพบุลย์กิจ. 2531. ปัจจัยด้านบุคคลและความพึงพอใจในสิ่งแวดล้อมของงานที่มี
ต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขโครงการสาธารณสุขมูลฐานในเขตเมือง
จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรรณี ชูทัย. 2528. จิตวิทยาการเรียนการสอน (จิตวิทยาการศึกษาสำหรับครูในชั้นเรียน).
กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- พันธ์ทิพย์ อธิปัญญาพงษ์. 2543. บทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวใน
การท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์ กรณีศึกษา สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เพชรน้อย ม่วงงาม. 2539. ศักยภาพชุมชน กรณีศึกษาการจัดตั้งหมู่บ้านปลอดภัย จังหวัด
สุพรรณบุรี. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ไพฑูรย์ พงศบุตร และคณะ. 2531. คู่มือการอบรมมัคคุเทศก์. พิมพ์ครั้งที่ 2 ปรับปรุงแก้ไข.
กรุงเทพฯ: โครงการการศึกษาต่อเนื่อง ฝ่ายวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพบุลย์ คุ่มคำ. 2543. บทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นัก
ท่องเที่ยว ศึกษาเฉพาะกรณีมัคคุเทศก์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร. ภาคนิพนธ์คณะ
พัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และคณะ. 2535. คู่มือการอบรมมัคคุเทศก์. กรุงเทพฯ: ศูนย์การ
ศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพศาล หวังพานิช. 2526. การวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ฟ้ารุ่ง มีอุดร. 2539. บทบาทของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมชุมชน กรณีศึกษาประชาชนในองค์กรชาวบ้านเพื่อการพัฒนาภาคอีสาน
จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

- เมธี บิลันธนานนท์. 2526. วิธีการปลูกฝังและการเสริมสร้างค่านิยม. *ครูปริทัศน์*. 6 (มกราคม-มีนาคม): 42-48.
- ยศ สันตสมบัติ และคณะ. 2544. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากร. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย (โครงการ BRT).
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. 2535. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ ทักษะชีวิต กับการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. ราชบัณฑิตยสถาน. 2525. *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ลลิตา ไทชนพันธ์. 2539. พฤติกรรมการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศน์สัญจรของนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. *ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*.
- ลักษณะ วีรธนาภรณ์. 2545. จิตสำนึกที่มีต่อการป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการอยู่และพ่นสีรถยนต์ในกรุงเทพมหานคร. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล*.
- วรชาติ กลสตัยสมิต. 2543. เจตคติของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่มีต่อการจัดและบริหารโปรแกรมพลศึกษาทั่วไป. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*.
- วรรณิงามขจรกุลกิจ. 2539. การรณรงค์ประชาสัมพันธ์สิ่งแวดล้อมศึกษาของสื่อมวลชนเพื่อสร้างจิตสำนึกต่อนักศึกษานิเทศศาสตร์. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- วันชัย คำสาลี. 2545. ความรู้ความเข้าใจของข้าราชการต่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : ศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. *ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*.
- วันชัย เจือบุญ. 2545. การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้*.
- วัลลีพันธ์ สถิตยยุทธการ และคณะ. 2538. *The Greening of Thai Hotel*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2525. พัฒนาการหลักสูตรและการสอน-นิมิตรใหม่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
รุ่งเรืองธรรม.
- วิรัตน์ รัตนวิจิตร. 2540. ความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนา
สังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิริยาภา ช่างเรียน. 2535. มัคคุเทศก์องค์ประกอบที่สำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.
เอกสารประกอบการอบรมมัคคุเทศก์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์.
- วิโรจน์ ศรีหิรัญ. 2541. จิตสำนึกทางวารสารศาสตร์และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของช่างภาพ
หนังสือพิมพ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไลวรรณ เมืองจันทร์. 2545. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายแรงงานไทยในการไปทำงานที่
ไต้หวัน. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วีณา ลอยกุลนันท์. 2532. ความรู้และความตระหนักของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ในเขต
กรุงเทพมหานครที่มีต่อมลพิษทางเสียง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศรันยา วรากุลวิทย์. 2537. งานมัคคุเทศก์. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยา
เขตพระนครศรีอยุธยา วาสูกี.
- ศรันย์ สิงห์ทน. 2540. ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมของผู้บริหารในการเผยแพร่แนวความ
คิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ศรินยา เป็ยงอุทา. 2544. ทักษะของมัคคุเทศก์ต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. ภาคนิพนธ์
คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศิริสุข พูลผล. 2536. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานด้านส่งเสริมสุขภาพตามบทบาทหน้าที่ของ
ผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดระนอง. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริรัตน์ แสงเนตร. 2544. จิตสำนึกในการให้บริการของพนักงานธนาคารกรุงเทพ จำกัด
(มหาชน) สาขากรณี สำนักธุรกิจสยามสแควร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ศุภร เจากสิกร. 2539. ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์น้ำของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 ในจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศุภราภรณ์ ธรรมชาติ. 2541. การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง
กรณีศึกษาอำเภอละงู จังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหิดล.
- ศุภาภาณูจน์ เลิศหัตถ์รัตน์. 2545. ทักษะของมัคคุเทศก์ภาคเหนือต่อการอบรมเพิ่มพูนความรู้
สำหรับมัคคุเทศก์หลักสูตรที่ 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่.
- ศุณยวิชัย ปาไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2538. โครงการศึกษาการ
ท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ : กรณีภาคใต้. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่ง
ประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540. รายงานสรุปการดำเนินการเพื่อ
กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ. เอกสารเสนอต่อการท่องเที่ยว
แห่งประเทศไทย.
- สถาพร รอดโพธิ์ทอง. 2542. ความรู้และเจตคติของนักเรียนนายร้อยตำรวจชั้นปีที่ 4 ที่มีต่อ
ปัญหาสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมเกียรติ วรรณวัฒน์. 2539. ความรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : ศึกษากรณี
นักศึกษาสังกัดมหาวิทยาลัยของรัฐในจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญา
โทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมคิด ทาศิริ. 2541. ความพร้อมในการปฏิบัติงาน อุดมคติและจริยธรรมของตำรวจ ประจำ
สถานีตำรวจตำบลในจังหวัดนนทบุรี. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมชาย ดนตรี. 2541. ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติของผู้ประกอบการในการจังหวัดปทุมธานี
เกี่ยวกับการรักษาคุณภาพแม่น้ำเจ้าพระยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมชาย สถาพรวงษ์. 2543. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหัวหน้ากอง
ช่างเทศบาลตำบล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

- สมชาย อัมพันทอง. 2532. ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมยศ โฉงเคลือบ. 2544. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของประชาชนใน
เขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่.
- สมสกุล แอลเฟรด. 2540. พฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของธรรมชาติของ
ประชาชนในท้องถิ่น กรณีศึกษาเกาะล้าน เมืองพัทยา. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สรวิศ พรหมสวัสดิ์. 2543. การปฏิบัติงานของกรมการกองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน
(กข.คจ.) ประจำหมู่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอคลองหลวง จังหวัดมุกดาหาร.
ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สีคว ดิษริยะกุล. 2539. อุดมการณ์ แนวทางการดำเนินชีวิต และการปรับตัวของพยาบาลจิตเวช.
ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุกัลยา กรรณสมบัติ. 2543. ศักยภาพของมัคคุเทศก์ต่อการเป็นผู้นำในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2537. การสร้างมาตรฐานในการวิจัยทางสังคมศาสตร์และ
พฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุโท เจริญสุข. 2519. หลักจิตวิทยาและพัฒนาการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: แพร์พิทยา.
- สุนัญญา สุขเวช. 2542. จิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมของพนักงานบริษัทเอกชน (ISO14000) ศึกษา
เฉพาะกรณี บริษัท ไทยโอเลฟินส์ จำกัด. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุนันท์ ศลโกสม. 2524. การวัดพฤติกรรมด้านความรู้และความคิด. เอกสารวิชาการ
โรงเรียนพระนครปฐมวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม.
- _____. 2525. การวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามงกุฎราชวิทยาลัย.
- สุพิศา เรืองจิต. 2534. อุดมการณ์ในการต่อรองชาวนา : ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์ผู้ปลูก
หัวหอมใหญ่ อ. สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- สุภาพร มากแจ้ง. 2539. **หลักมัคคุเทศก์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สุนันทา หลบภัย. 2543. **จิตสำนึกในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกของผู้ประกอบการค้าบริเวณตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิมล ทองประดิษฐ์. 2542. **ความรู้และเจตคติเกี่ยวกับมลพิษจากมูลฝอยและของเสียอันตรายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เสาวลักษณ์ นวเจริญกุล. 2541. **พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- หทัยรัตน์ วัฒนพฤกษ์. 2542. **ความรู้ความเข้าใจของมัคคุเทศก์เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการนำไปเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นฤทัย ทบวงษ์ศรี. 2540. **ปัจจัยการบริหารที่มีผลต่อการดำเนินงานของหัวหน้าสถานีอนามัยตามแผนการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อเฉียบพลันระบบทางเดินหายใจในเด็กในจังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อดิศร เหลืองไธยาม. 2526. **ความรู้ ความตระหนักของพนักงานขับรถโดยสารประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพที่มีต่อมลพิษทางเสียง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อนันต์ ศรีโสภ. 2525. **การวัดผลการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. 2520. **หลักการวิจัยเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อภิรักษ์ เวชกาญจน. 2542. **การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีหน้าที่ปราบปรามยาเสพติดศึกษากรณี กองบังคับการสอบสวน. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**.
- อรรรรณ จิตตวานิช. 2543. **ปัจจัยเชิงประชากร และปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การกับจิตสำนึกในการปฏิบัติงานของข้าราชการ กรณีศึกษาสถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**.
- อรรรรณ หว่ามุกข์. 2543. **อุดมการณ์และการปรับตัวของข้าราชการตำรวจในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**.

- อังคณา บุญตรง. 2540. อุดมการณ์และการปรับตัวของบุคลากรในองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ในเขตกรุงเทพมหานคร. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อัจฉรา โฉมแจ่ม. 2544. จิตสำนึกของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อการรวมกลุ่มกิจกรรมเพื่อสังคม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อานันท์ ปันยารชุน. 2543. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน. จุลสารการท่องเที่ยว. 19(เมษายน-มิถุนายน): 30-31.
- อาทร เขียวปราณี. 2520. คู่มือการเรียนจิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ.
- อิทธิฤทธิ์ พลังธีรสิน. 2542. ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยว ศึกษาเฉพาะกรณีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอู้มผาง จังหวัดตาก. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อุทัย หิรัญโต. 2519. สังคมวิทยาประยุกต์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญผล.
- เอกรัฐ ชุนน้อย. 2544. ภาวะความพร้อมในการถ่ายโอนอำนาจสู่ท้องถิ่น : ศึกษาจากความคิดเห็นของคณะเทศมนตรีในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เอกรัฐ สอนแสน. 2543. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุของการฆ่าตัวตายและการเจรจาช่วยเหลือผู้ที่กำลังจะฆ่าตัวตายของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ศึกษากรณีสถานีตำรวจภูธรอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เอี่ยมพร เชนะเกษตร. 2535. ความต้องการและการใช้สารสนเทศของมัคคุเทศก์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Allport, G.W. 1853. Handbook of Social Psychology. Worcester Mass: Clark University Press.
- Anastasi, A. 1976. Psychological Testing. New York: McMillan.
- Bloom, Benjamin S. 1975. Taxonomy of Education Objective. Worcester Mass: Clark University Press.
- Good, Carter. V. 1973. Dictionary of Education. New York: McGraw-Hill Book Company.

- McKechnie, Noak. 1966. **Webster's Dictionary. Encyclopedia. ed. The English Language Institute of America, Inc.**
- Nelson, Thomas. 1967. **Consciousness Nelson Comple Encyclopedia Vol.6. New York: McGraw-Hill Book Company.**
- Paolo, Freire. 1973. **Education for Critical Consciousness. Great Britain: White Table Litho Straker Brothers.**
- Pond, K.L. 1993. **The Professional Guide : Dynamics of Tour Guiding. New York: Van Nostrand Reinhold.**
- Thurstone, L.L. 1967. **Attitude Theory and Measurement. New York: John Wiley & Sons.**
- World Tourism Organization. 1997. **International Tourism: A Global Perspective. Paris: United Nation Environment Programm.**

ภาคผนวก ก

คำชี้แจง แบบสอบถามฉบับนี้สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

แบบสอบถามมีทั้งหมด 5 ตอน ประกอบด้วย

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล
- ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- ส่วนที่ 3 เจตคติของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ
- ส่วนที่ 4 การปฏิบัติของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ
- ส่วนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

ดิฉันจึงใคร่ขอความกรุณาจากท่านได้โปรดพิจารณาตอบคำถามทุกข้อของแบบสอบถามตามความเป็นจริง การตอบแบบสอบถามนี้จะไม่เกิดผลเสียหายต่อท่านแต่อย่างใด และจึงนำไปใช้เพื่อประกอบการวิจัยอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมเท่านั้น

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ

กนกพร คุณรัชตะไพโรจน์
นักศึกษาระดับปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ส่วนที่ 1 โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับคำตอบของท่าน

1. เพศ

☐ ชาย	☐ หญิง
------------------------------	-------------------------------
2. ปัจจุบันท่านอายุ ..... ปี
3. สถานภาพสมรส

☐ โสด	☐ แต่งงานแล้ว
☐ ม้าย/หย่า/แยกกันอยู่	
4. ระดับการศึกษา

☐ มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย
☐ ปริญญาตรี	☐ สูงกว่าปริญญาตรี
☐ อื่น ๆ	
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ..... บาท
6. ประเภทของมัคคุเทศก์

☐ หลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ)	บัตรสีบรอนซ์เงิน
☐ หลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไป (ไทย)	บัตรสีบรอนซ์ทอง
☐ หลักสูตรมัคคุเทศก์เฉพาะ (ต่างประเทศ-เฉพาะพื้นที่)	บัตรสีชมพู
☐ หลักสูตรมัคคุเทศก์เฉพาะ (ไทย-เฉพาะพื้นที่)	บัตรสีฟ้า
☐ หลักสูตรมัคคุเทศก์เฉพาะ (เดินป่า)	บัตรสีเขียว
☐ หลักสูตรมัคคุเทศก์เฉพาะ (ศิลปวัฒนธรรม)	บัตรสีแดง
☐ หลักสูตรมัคคุเทศก์เฉพาะ (ทางทะเล)	บัตรสีส้ม
☐ หลักสูตรมัคคุเทศก์เฉพาะ (ทางทะเลชายฝั่ง)	บัตรสีเหลือง
☐ หลักสูตรมัคคุเทศก์เฉพาะ (แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ)	บัตรสีม่วง
7. ปัจจุบันท่านเป็นมัคคุเทศก์มาแล้ว ..... ปี
8. นอกเหนือจากที่ท่านได้รับการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่คณะกรรมการรับรองมาแล้ว ท่านผ่านการอบรมวิชา
มัคคุเทศก์ในหลักสูตรใด จากที่ใดบ้าง

หลักสูตร	จาก	ปี พ.ศ. ....
หลักสูตร	จาก	ปี พ.ศ. ....
หลักสูตร	จาก	ปี พ.ศ. ....

9. ท่านเคยได้รับทราบข่าวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากแหล่งต่าง ๆ ต่อไปนี้หรือไม่ บ่อยครั้งเพียงใด

แหล่งข้อมูลข่าวสาร	ไม่เคย เลย	นาน ๆ ครั้ง	บางวัน	ทุกวัน
▪ วิทยุ				
▪ โทรทัศน์				
▪ หนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสาร				
▪ แผ่นพับ				
▪ การสนทนากับเพื่อน/ญาติ				
▪ การอบรม/ประชุม/สัมมนา				
▪ อื่น ๆ (ระบุ)				

ส่วนที่ 2

โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับคำตอบของท่าน

1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2 = ไม่เห็นด้วย 3 = ไม่แน่ใจ 4 = เห็นด้วย 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อความ	ระดับ				
	1	2	3	4	5
1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจัดได้เฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวประเภทป่าเขาเท่านั้น					
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายในการท่องเที่ยวมากที่สุด					
3. การให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว					
4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกุญแจสำคัญไขไปสู่การกระจายรายได้					
5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องคำนึงถึงความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ของแหล่งท่องเที่ยว					
6. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นลักษณะการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ					
7. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นการเสริมแต่งและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว					
8. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อมและศึกษาธรรมชาติโดยตรง					
9. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมุ่งเน้นให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกมากกว่าความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวอย่างไร้ขอบเขต					
10. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องยึดหลักที่ว่าให้กิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามที่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศคาดหวังไว้					
11. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการเพิ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเข้าประเทศมากยิ่งขึ้น					
12. ไม่จำเป็นต้องให้ความรู้แก่ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว เพราะเป็นคนที่คลุกคลีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวอยู่แล้ว					
13. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับประเทศ					
14. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นทางเลือกหนึ่งในการประสานผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ					

ข้อความ	ระดับ				
	1	2	3	4	5
15. การท่องเที่ยวทางแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรม นั้น ไม่สามารถจัดการให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้					
16.การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีทรัพยากรธรรมชาติ มาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ โดยคำนึงถึงความสนุกสนานของกิจกรรม เป็นหลัก					
17.การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างงานให้แก่คน ในท้องถิ่น					
18.การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างจิตสำนึกใน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม					
19.การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่ง ธรรมชาติ ซึ่งมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของ ประชาชนในท้องถิ่นดีขึ้น					

- ส่วนที่ 3 คำถามต่อไปนี้ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นตามที่ท่านเห็นด้วย
โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างที่ตรงกับคำตอบของท่าน
1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2 = ไม่เห็นด้วย 3 = ไม่แน่ใจ 4 = เห็นด้วย 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อความ	ระดับ				
	1	2	3	4	5
1. การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและให้เกิดประโยชน์ยาวนาน จะช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างยั่งยืน					
2. ท่านเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยคนในท้องถิ่นในด้านการมีรายได้ และมีงานทำมากที่สุด					
3. ท่านมีความสุขที่ได้ให้นักท่องเที่ยวชมความงามของระบบนิเวศ โดยไม่ทำลายมันเลย					
4. การศึกษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม คือ การไปเที่ยวตามอำเภอใจ ตามความชอบหรือความต้องการของตนเอง					
5. ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
6. ท่านชอบที่จะนำเที่ยวนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่มากกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก เนื่องจากจะได้มีรายได้เพิ่ม					
7. ท่านรู้สึกภูมิใจเมื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
8. อาคารและสิ่งปลูกสร้างในแหล่งท่องเที่ยวควรมีลักษณะที่สอดคล้องและกลมกลืนกับระบบนิเวศ					
9. ท่านปลื้มใจที่เห็นนักท่องเที่ยวในกลุ่มช่วยคนในท้องถิ่นเก็บขยะที่พบตามแหล่งท่องเที่ยว					
10. หินงอกและหินย้อยตามถ้ำต่าง ๆ สามารถเก็บมาเป็นของที่ระลึก เนื่องจากธรรมชาติสามารถสร้างทดแทนใหม่ได้					
11. รัฐควรสนับสนุนคนในท้องถิ่นให้นำของจากแหล่งธรรมชาติมาขาย เช่น กล้วย เป็ดอกหอย ปะการัง เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่นเหล่านั้น					
12. การที่นักท่องเที่ยวนำพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ออกจากอุทยานแห่งชาติ เป็นการทำลายระบบนิเวศของธรรมชาติ					

ส่วนที่ 4 โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับข้อเท็จจริงในการปฏิบัติงานของท่านมากที่สุดเพียง
ช่องเดียว

ข้อความ	ปฏิบัติ ประจำ	ปฏิบัติ บ่อย ครั้ง	ปฏิบัติ บาง ครั้ง	ปฏิบัติ นานๆ ครั้ง	ไม่เคย ปฏิบัติ
1. ท่านพูดคุยทำความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการปฏิบัติตนใน แหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ					
2. ท่านมักจะคิดกิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อช่วยประกอบการเรียนรู้เรื่องสิ่ง แวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว					
3. ท่านให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว เรื่องการเตรียมตัวให้เหมาะสมกับ แหล่งท่องเที่ยวก่อนการนำเที่ยว					
4. ท่านจัดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความสนุกสนาน เพลิดเพลินของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก					
5. เมื่อนักท่องเที่ยวมีคำถามที่ท่านไม่สามารถตอบได้ ท่านพยายาม เบี่ยงประเด็น					
6. ท่านพยายามทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจมากที่สุด แม้ว่าบางครั้งจะ กระทบต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น					
7. ท่านแจกเอกสารประกอบการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวก่อนการนำเที่ยว					
8. ท่านไม่นำนักท่องเที่ยวเข้าไปดูรูปแบบการดำรงชีพของชาวบ้าน เนื่อง จากเกรงว่าจะเป็นการรบกวนชาวบ้าน					
9. ท่านชักชวนนักท่องเที่ยวให้ช่วยกันรักษาความสะอาดของแหล่งท่อง เที่ยวที่ไปเยือน					
10. ท่านแนะนำให้นักท่องเที่ยวอุดหนุนสินค้าจากชาวบ้านในท้องถิ่น					
11. ท่านจัดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นไว้คอยบริการด้านข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น นั้น					
12. ท่านนำเที่ยวตามโปรแกรมที่วางไว้เท่านั้น					
13. ท่านควบคุมให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานที่ที่ ท่านนำเที่ยวอย่างเคร่งครัด					
14. ท่านเจียมเนื้อเจียมตัวเมื่อนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่ลูกทัวร์ของท่าน กำลังทำลายสิ่ง แวดล้อมทางธรรมชาติและระบบนิเวศ					
15. ท่านปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักท่องเที่ยวเรื่องการแต่งกาย การ ทำตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทย					

ส่วนที่ 5 โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน □ ที่ท่านเห็นว่าเป็นอุปสรรคในการนำเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยว (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ปัญหาอุปสรรค

- บริษัทไม่มีนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- รายการนำเที่ยวมีมากเกินไป จึงมีเวลาจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่
- บริษัทนำเที่ยวไม่มีการเตรียมตัวนักท่องเที่ยวก่อนเข้าพื้นที่
- มัคคุเทศก์ขาดความรู้และประสบการณ์ในการนำเที่ยวเชิงนิเวศ
- มัคคุเทศก์ขาดทักษะในการจูงใจให้นักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- นักท่องเที่ยวขาดความสนใจ และไม่เห็นความสำคัญของการปฏิบัติตนในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- อื่น ๆ .....

2. จากปัญหาอุปสรรคดังกล่าวข้างต้น ในความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่าควรแก้ปัญหาอย่างไร

.....
 .....

3. ท่านต้องการให้ ท.ท.ท. จัดหลักสูตรอบรมเพิ่มแก่ท่านหรือไม่

- ต้องการ ไม่ต้องการ

4. ในกรณีที่ท่านต้องการให้มีการจัดอบรม ท่านต้องการให้จัดอบรมเสริมความรู้แก่ท่านในเรื่องใด

.....
 .....

5. ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในเรื่องของจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศ

.....
 .....

ขอขอบพระคุณที่ได้กรุณาตอบแบบสอบถามฉบับนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

1. ชื่อ-ชื่อสกุล
2. เพศ
3. อายุ
4. ชื่อบริษัทนำเที่ยว
5. ตำแหน่งงาน
6. ระยะเวลาการทำงาน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของบริษัทนำเที่ยว

1. ความเป็นมาของบริษัทนำเที่ยว
2. ระยะเวลาในการตั้งบริษัทนำเที่ยว
3. วัตถุประสงค์ของบริษัท
4. นโยบายของบริษัท
5. เป้าหมายของบริษัท
6. ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมายของบริษัทกับนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ส่วนที่ 3 ความพร้อมในการสร้างจิตสำนึก

1. การจัดการฝึกอบรมให้แก่มัคคุเทศก์
2. การจัดทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
3. การประชาสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแก่มัคคุเทศก์
4. วิธีการประเมินผลการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์

ส่วนที่ 4 อุดมการณ์ของผู้นำ

1. แรงบันดาลใจในการทำงาน
  - เป้าหมายในการทำงาน
  - มีแรงบันดาลใจอะไรที่ทำให้ท่านทำงานในทุกวันนี้

2. **อุดมการณ์ในการทำงาน**

- อุดมการณ์ในการนำเที่ยว
- อุดมการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- อุดมการณ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ

ส่วนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคในการนำเที่ยว

1. ข้อจำกัดของการท่องเที่ยว
2. ปัญหาและอุปสรรคในเรื่องของคู่แข่งชั้น
3. ปัญหาและอุปสรรคในเรื่องของการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์

ส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะ

1. ทักษะของผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวต่อแนวโน้มของการท่องเที่ยวในอนาคต
2. ทักษะของผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวต่อพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในอนาคต
3. ทักษะของผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวต่อความคาดหวังของการท่องเที่ยวในอนาคต
4. ทักษะของผู้บริหารบริษัทนำเที่ยวในการสร้างจิตสำนึกต่อการนำเที่ยว

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล	กนกพร คุณรัชตะไพโรจน์
ประวัติการศึกษา	บริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการ) (เกียรตินิยมอันดับ 2) คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต, 2543
ที่อยู่ปัจจุบัน	244 ซอยทวีเชิดชู ถนนประชาสงเคราะห์ เขตดินแดง แขวงดินแดง กรุงเทพมหานคร 10400
ทุนการศึกษา	ทุนอุดหนุนการทำวิทยานิพนธ์ สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์ ปีการศึกษา 2546